

PENGUIN CLASSICS

BERTOLT BRECHT

Mother Courage and Her Children

Foreword by OLYMPIA DUKAKIS

Bà mẹ can đảm và những đứa con

Bertolt Brecht

Chia sẻ ebook : <http://downloadsachmienphi.com/>

Tham gia cộng đồng chia sẻ sách :

Fanpage : <https://www.facebook.com/downloadsachfree>

Cộng đồng Google : <http://bit.ly/downloadsach>

Table of Contents

[Nhân vật:](#)

[Sơ lược bối cảnh lịch sử vở kịch\[1\]](#)

[Màn 1](#)

[Màn 2](#)

[Màn 3](#)

[Màn 4](#)

[Màn 5](#)

[Màn 6](#)

[Màn 7](#)

[Màn 8](#)

[Màn 9](#)

[Màn 10](#)

[Màn 11](#)

[Màn 12](#)

Nhân vật:

Bà mẹ can đảm

Kattrin, cô con gái câm

Eilif, con trai cả

Schweizerkas, con trai thứ

Tay mộ lính. Viên đội. Đầu bếp. Tuyên úy. Viên tư lệnh. Sỹ quan hậu cần. Yvette Pottier. Gã bịt một mắt. Viên đội (phe Thiên chúa giáo). Lão đại tá già. Thư lại. Người lính trẻ. Người lính già. Người nông phu. Vợ nông phu. Chàng trai. Bà lão. Người nông dân khác. Hạ sỹ quan. Các người lính. Tiếng nói.

Sơ lược bối cảnh lịch sử vở kịch^[1]

Ở châu Âu thời Trung cổ nhiều Giáo hoàng sống cực kỳ sa đoạ và xa xỉ. Giáo hội La Mã không hiếm những “thâm cung bí sử” (chẳng hạn hai giáo hoàng là cha và con của dòng họ Borgia). Để có đủ tiền sống phè phỡn và xây dựng những công trình nghìn thu, ngoài chuyện mua quan bán tước (xin nhớ: bấy giờ các vua chúa châu Âu phải được giáo hoàng tấn phong mới được coi là chính thống!) đã có giáo hoàng nẩy ra sáng kiến bán phiếu chuộc tội đời này và cả những đời sau, cho mình và cho cả người thân, nghĩa là bảo đảm một hay nhiều chỗ trên thiên đường. Thậm chí có giáo hoàng còn cấp giấy phép hành nghề, tất nhiên phải trả tiền, cho gái giang hồ (giáo hoàng Sixtus IV).

Ở Anh, do không được giáo hoàng cho phép ly dị, vua Henry VIII bèn ly khai khỏi giáo hội La Mã, thành lập Thanh giáo (thế kỷ 16).

Ở Đức, Martin Luther (1483 - 1546), một tu sỹ, đã khởi xướng phong trào đòi cải cách giáo hội, chống chuyện mua phiếu chuộc tội, chống chuyện xưng và tha tội, không công nhận quyền đại diện Chúa trên đời này - tức là phủ nhận vai trò trung gian - của hàng giáo phẩm, coi Phúc âm là điểm quy chiếu duy nhất phán xét mọi hành động tốt xấu của giáo đồ v...v...

Tất nhiên Martin Luther bị truy bức, nhưng được một lãnh chúa có thể lực lập kế “bắt cóc”, cho Luther lánh nạn trong dinh lũy của ông ta. Sau khi Martin Luther qua đời, những người chịu ảnh hưởng của ông - được sự ủng hộ của các lãnh chúa vốn khát khao thoát vòng kiểm tỏa của giáo hội La Mã - đã tách khỏi giáo hội này, thành lập đạo Tin lành (nghĩa là chỉ tin vào Phúc âm), có ảnh hưởng rất mạnh ở Đức, Hoà Lan và các nước bắc Âu. Còn Pháp và Thụy Sĩ (rồi sau này ở bắc Mỹ) chịu ảnh hưởng của Calvin - một nhà cải cách tôn giáo khác.

Từ đó, sau những cuộc Thập tự chinh giành thánh địa Jerusalem, chiêu bài “đức tin” đã được khoác cho không biết bao cuộc chiến tranh đẫm máu.

“Cuộc chiến tranh ba mươi năm” (1618 - 1648) nổ ra từ cuộc nổi dậy của Böhmen^[2] chống lại sự thống trị của triều đình Habsburg^[3] (Áo). Cuộc nổi dậy này bị liên quân Thiên Chúa giáo phe Habsburg dẹp tan tại trận đánh ở Weissen Berg gần Praha^[4] (8.11.1620). Các lãnh chúa Tin lành ở bắc Đức^[5] ủng hộ Friedrich V. vùng Pfalz, người được bầu làm vua Böhmen sau khi vùng này tách khỏi Áo. Đan Mạch nhảy vào vòng chiến nhưng bị Wallenstein - tư lệnh quân đội phe hoàng đế Áo - đánh bại và năm 1629 phải ký hiệp định hoà bình với hoàng đế Áo Ferdinand.

Năm 1620 vua Thụy Điển Gustav Adolf đổ bộ vào Pommern^[6] để cứu các lãnh chúa Tin lành đang bị thua xiểng liểng, nhưng cũng không ngăn được Magdeburg^[7] bị Tilly^[8] tàn phá. Được Pháp ủng hộ tài chính, Gustav Adolf chiếm miền bắc và tây Đức sau trận Breitenfeld (17.9.1631) và tiến quân về phía nam nước Đức, tới tận München^[9]. Để cứu binh, Wallenstein đem quân từ Böhmen về Sachsen nhưng bị đánh bại ở Lützen (16.11.1632). Trong trận này vua Thụy Điển Gustav Adolf tử trận. Nhưng trận thảm bại ở Nördlingen (7.9.1634) trước liên quân Tây Ban Nha - Áo đã buộc quân Thụy Điển phải rút về nước.

Giai đoạn khủng khiếp nhất của “Cuộc chiến tranh ba mươi năm” trên đất Đức bắt đầu từ năm 1635 với sự liên minh mới giữa Thụy Điển và Pháp. Nước Đức bị các đạo quân thay phiên nhau tàn phá, cho đến khi các bên tham chiến mệt mỏi và kiệt quệ thì hòa bình mới được vãn hồi vào năm 1648.

Tên gọi “ba mươi năm” là dưới góc độ của Đức, vì mãi năm 1635 nước Pháp mới thật sự tham chiến, để giành ảnh hưởng với Áo và mãi đến năm 1659 cuộc chiến tranh Pháp - Tây Ban Nha mới kết thúc.

Cuộc chiến tranh này tuy có mang yếu tố tôn giáo (Tin lành, Thiên Chúa), song chủ yếu vẫn là tranh giành quyền lực giữa các lãnh chúa với hoàng đế Áo, giữa các lãnh chúa với nhau và trước hết là để giành quyền bá chủ châu Âu.

Vở kịch mở đầu vào năm 1624, tuy nhiên nó không trực tiếp dẫn ngay ta vào “Cuộc chiến tranh ba mươi năm”, mà vào cuộc chiến tranh Thụy Điển - Ba Lan (1621 - 1629). Lúc bấy giờ vua Sigismund III, con trai vua Thụy Điển Johann III, trị vì nước Ba Lan. Sigismund là ông tổ chi Thiên Chúa giáo của giòng họ Wasas, giòng họ đã cai trị Ba Lan cho tới năm 1680. Sigismund, trên danh nghĩa, đồng thời là vua Thụy Điển, song bị người chú là vua Karl IX tiếm vị, nên luôn tìm cách giành lại ngôi báu.

Năm 1621 Gustav Adolf tiến quân vào Ba Lan để củng cố thế lực Thụy Điển đồng thời ngăn chặn ảnh hưởng của Áo ở vùng biển Đông, chiếm Livland[10] và giải quyết dứt khoát chuyện giành ngôi của Sigismund.

Màn 1

Mùa xuân 1624. Ở Dalarna[11] viên tư lệnh Oxenstjerna[12] tuyển quân cho chiến dịch bên Ba Lan. Một người con trai của bà Anna Fierling, người đi theo các đoàn quân viễn chinh buôn bán mà ai cũng biết dưới cái tên “Bà mẹ can đảm”, đã trốn mẹ đăng lính. [13]

Trên con đường liên tỉnh gần thành phố.

Một viên đội và một tay tay mộ lính đứng co ro vì lạnh.

TAY MỘ LÍNH: Ở cái xó này làm sao mà tuyển nổi một đạo quân chứ? Anh đội ạ, đã có lúc tôi định tự tử rồi đấy. Tới ngày mười hai này tôi phải mộ được cho quan tư lệnh những bốn cơ lính[14]. Thế mà lũ dân vùng này gian trá đến nỗi chẳng đêm nào tôi chợp mắt nổi. Này nhé: vớ được gã nào tôi cũng đều nhắm mắt cho qua, tôi lờ đi chuyện ngực gã lép, tĩnh mạch ở chân gã nổi đùm như giun, tôi cho gã nốc đến say sưa để gã ký giấy đăng lính, tôi chỉ còn trả tiền rượu nữa thôi. Thế rồi gã ra khỏi quán, tôi sinh nghi chạy theo: quả như rằng, gã biến mất tiêu như con chó khi mình gãi ngứa. Thật chẳng còn tin nghĩa, danh dự gì ráo. Nơi đây tôi đã mất lòng tin vào con người rồi, anh đội ạ.

VIÊN ĐỘI: Rõ ràng là ở đây lâu rồi không xảy ra chiến tranh. Thế thì đào đâu ra đạo lý cơ chứ? Thanh bình chỉ tổ sinh bê bối, chỉ có chiến tranh mới tạo lập trật tự. Thời bình người ta sinh sôi như cỏ dại. Người và vật ăn ở chen chúc bần thủ như chuyện đương nhiên. Toàn hốc cho sưng miệng: một tảng pho mát trên khoanh bánh mì trắng chưa đủ, phải thêm một lát thịt mỡ hơ khói trên tảng pho mát nữa cơ. Chẳng ai biết cái thành phố phía trước kia có bao nhiêu trai tráng, bao nhiêu ngựa khỏe. Có bao giờ đếm đâu. Tớ đã từng đi qua những vùng mà chắc bảy chục năm nay không có chiến tranh, thành ra lũ dân ở đó hoàn toàn không có tên họ, nghĩa là không biết mình là ai nữa kìa. Chỉ nơi nào có chiến tranh thì ở đấy mới có danh bạ đảng hoàng, giày dép mới đóng thành bánh, ngũ cốc mới đóng vào bao, người và vật mới được đếm nghiêm chỉnh trước khi đem đi. Thật quá rõ: không có trật tự thì không thể có chiến tranh được!

TAY MỘ LÍNH: Chí lý quá!

VIÊN ĐỘI: Chiến tranh mới đầu cũng chẳng dễ dàng gì đâu, như hết thảy mọi chuyện đem lại tốt lành khác trên đời này thôi. Nhưng một khi đã khởi sự rồi thì nó dai dẳng; bấy giờ người ta mới sợ có lại thanh bình, hết như mấy tay đánh bạc sợ phải ngừng chơi, vì lúc ấy sẽ phải tính xem thua lỗ bao nhiêu. Nhưng trước tiên họ cứ sợ chiến tranh đã. Vì đối với họ thì chiến tranh là cái gì mới mẻ mà.

TAY MỘ LÍNH: Này, một chiếc xe thồ tới kìa. Hai mụ đàn bà với hai gã thanh niên. Chặn mụ già lại đi, anh đội. Lần này mà cũng công cốc nữa thì tôi sẽ không tiếp tục phơi xác trong cái giỏ thàng tư này nữa đâu, tôi nói thật đấy.

Có tiếng đàn môi[15]. Chiếc xe thồ được hai chàng trai kéo tới. Ngồi trên xe là Bà mẹ can đảm và cô con gái câm Katrin.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Chào[16] ông đội!

VIÊN ĐỘI: (*chẩn đường*) Chào tất cả! Các người là ai?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Chúng tôi là dân buôn bán.

(*hát*):

Hỡi các ngài tư lệnh, xin ngừng gióng trống thúc quân

Hãy để lính của các ngài dừng bước:

Bà mẹ can đảm đem giày đến đây

Có giày họ sẽ đi, sẽ chạy nhanh hơn.

Vác theo chấy rận và những sâu những bọ

Hành trang, đại bác, ngựa xe

Nếu phải xông pha trận mạc

Thì cần giày tốt.

Mùa xuân đến rồi. Dậy đi thôi, hỡi giáo đồ Cơ đốc!

Tuyết đã tan rồi. Người chết yên nghỉ.

Kẻ nào còn sống

Hãy chuẩn bị lên đường.

Hỡi các ngài tư lệnh, lính của các ngài nếu thiếu dồi ngon

Sẽ không xông pha vào cõi chết.

Hãy để Bà mẹ can đảm chữa trị họ

Bằng rượu vang mọi chứng bệnh thể xác lẫn tinh thần.

Đại bác bắn vào bao tử trống trơn

Thưa các ngài tư lệnh, điều này thật hại cho sức khoẻ.

Còn khi họ no say rồi thì các ngài được tôi ban phước lành

Các ngài cứ thế mà dẫn họ xuống hỏa ngục.

Mùa xuân đến rồi. Dậy đi thôi, hỡi giáo đồ Cơ đốc!

Tuyết đã tan rồi. Người chết yên nghỉ.

Kẻ nào còn sống

Hãy chuẩn bị lên đường.

VIÊN ĐỘI: Ngừng lại, mấy người thuộc đạo quân nào?

CON TRAI LỚN: Trung đoàn Phần Lan[17] thứ hai.

VIÊN ĐỘI: Giấy tờ đâu?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Giấy tờ gì?

CON TRAI KẾ: Đây là Bà mẹ can đảm mà!

VIÊN ĐỘI: Chưa hề nghe. Sao lại gọi là “can đảm”?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Can đảm bởi vì hồi đó tôi sợ bị tán gia bại sản, ông đội ạ, thành ra tôi đã đánh xe chở năm mươi ổ bánh mì xông qua lửa đạn ở Riga[18]. Tôi không có cách nào khác, vì bánh mì đã bắt đầu mốc rồi, phải liều thôi.

VIÊN ĐỘI: Này mẹ, đừng có đùa. Giấy tờ đâu?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: (*moi trong hộp thiếc một mớ giấy rồi xuống xe*): Tất cả giấy của tôi đây, ông đội ạ. Cả một quyển sách lễ, mang từ Altötting^[19] để gói dưa chuột, một tấm bản đồ vùng Mähren[20], chỉ Chúa mới biết tôi sẽ có ngày đến tận đó nổi không, nếu không thì thật là công toi[21], còn đây là dấu triện chứng nhận ngựa của tôi không bị bệnh lở mồm và móng, tiếc rằng nó đã chết rồi, mua nó hết mười lăm Gulden[22] đấy, nhưng đội ơn Chúa, còn hơn là tôi chết.

Thế này đủ giấy chưa?

VIÊN ĐỘI: Mụ định giỡn mặt à? Ta sẽ trị cho chừa thói lếu láo. Mụ biết là mụ cần phải có môn bài chứ.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ông hãy ăn nói cho nghiêm chỉnh. Trước mặt mấy đứa con trẻ dại của tôi đừng có mà giở giọng bảo rằng tôi định ẵm[23] ông; thế là không được đâu đấy, tôi chẳng có định gì hết thấy. Môn bài của tôi ở Trung đoàn hai chính là cái gương mặt đứng đắn của tôi đây này, nếu ông không đọc ra nổi thì ráng mà chịu. Còn tôi sẽ không để ai đóng triện lên mặt tôi đâu đấy.

TAY MỘ LÍNH: Anh đội này, tôi cảm thấy mụ này thật không vừa. Mà trong doanh trại mình cần kỷ luật sắt.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi tưởng là cần dỗi chứ.

VIÊN ĐỘI: Mụ tên gì?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Anna Fierling.

VIÊN ĐỘI: Nghĩa là các người cùng một họ Fierling hết chứ gì?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Sao vậy? Họ của tôi là Fierling, còn lũ kia họ khác.

VIÊN ĐỘI: Ta tưởng chúng đều là con của mụ?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Chứ sao! nhưng nào phải vì thế mà cùng một họ đâu? Chỉ con trai lớn: chẳng hạn thằng này là Eilif Nojocki, tại sao, vì bố nó vẫn bảo rằng y họ Kojocki hay Mojocki gì đấy. Nó vẫn còn nhớ rõ về bố nó, có điều người nó nhớ lại là một lão khác, một ông Tây có bộ râu nhọn hoắt. Ngoài chuyện ấy ra thì nó được thừa hưởng trí thông minh của bố nó; y có thể tụt quần một gã nông dân mà đương sự không hề hay biết. Vì thế mà mẹ con chúng tôi mỗi người mang một họ.

VIÊN ĐỘI: Sao cơ, mỗi người một họ à?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ông cứ làm như thế lạ lắm vậy.

VIÊN ĐỘI: Thế anh chàng này người Trung Hoa chứ gì? (Chỉ người con thứ.)

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Sai. Người Thụy Sĩ.[24]

VIÊN ĐỘI: Kế thằng Tây?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Thằng Tây nào? Tôi chẳng biết thằng Tây nào cả. Ông đừng có lộn tùng phèo như thế, kéo đến chiều vẫn chưa xong mà chúng tôi sẽ còn phải đứng đây. Nó người Thụy Sĩ, nhưng mang họ Fejos, một cái họ chẳng ăn nhập gì với bố nó cả. Bố nó họ khác, hồi đó làm nghề xây thành lũy, say sưa tối ngày.

(*Schweizerkas tươi tỉnh gật đầu, cả cô bé Kattrin cầm cũng tỏ vẻ thích thú*).

VIÊN ĐỘI: Làm sao mà nó lại mang họ Fejos?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi không có ý miệt thị ông đâu, nhưng quả là ông kém óc tưởng tượng. Tất nhiên nó mang họ Fejos vì khi sinh nó thì tôi sống với một ông người Hung, y chẳng quan tâm gì chuyện này, y bị bệnh teo thận dù không hề đụng tới một giọt rượu, một người rất chính

trực. Nó giống tính y.

VIÊN ĐỘI: Nhưng y đâu phải bố nó?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Nhưng nó giống tính y. Tôi đặt tên nó là Schweizerkas, tại sao, tại vì nó kéo xe khoẻ. Chỉ con gái. Con này tên là Kattrin Haupt, lai Đức.[25]

VIÊN ĐỘI: Thật là một gia đình hay ho.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Phải, tôi đã đi khắp thế giới với cái xe thồ này đấy.

VIÊN ĐỘI: Sẽ ghi biên bản hết. (*Ghi chép*). Mụ gốc gác Bamberg tuốt dưới vùng Bayern[26] sao lại tới tận đây?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi đâu thể nào chờ chiến tranh tự nguyện lan tới Bamberg được.

TAY MỘ LÍNH: Bay nên lấy tên là Jakob Ochs với Esau Ochs[27] thì hơn, vì bay kéo xe mà. Chắc chẳng bao giờ bay thoát được kiếp ngựa thồ đâu nhỉ?

EILIF: Mẹ ơi, con được phép tổng vào mồm hẩn chứ? Con rất muốn đấm hẩn một quả.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tao cấm, mày đừng yên đấy. Còn bây giờ, thưa các quan, các quan không cần một khẩu súng ngắn tốt hay khoá thắt lưng sao, khoá thắt lưng của ông đội mòn vẹt rồi kìa.

VIÊN ĐỘI: Ta cần thứ khác. Ta xem hai thằng này cao lớn như cây phong, ngực nở, giò căng chắc nịch thế kia, sao lại trốn lính, hả?

BÀ MẸ CAN ĐẮM (*vội vàng*): Không được đâu, ông đội. Lũ con tôi không phải để phục vụ chiến tranh.

TAY MỘ LÍNH: Tại sao không? Vừa có lợi, vừa vinh quang. Bán giầy dép là chuyện của đàn bà. [*Với EILIF:*] Lại đây để ta nắn coi chú mày có bắp thịt bắp thiếc gì không hay chỉ là gà con thôi.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Nó là gà con thôi. Chỉ cần quắc mắt nhìn là nó ngã lăn quay ngay.

TAY MỘ LÍNH: Nhưng nếu có một con bê đứng cạnh thì khi ngã nó đè chết con bê đấy. (*Định kéo Eilif đi.*)

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ông có để nó yên không? Nó không theo mấy người được.

TAY MỘ LÍNH: Nó nhục mạ tôi, gọi mồm tôi là mồm. [*Với EILIF:*] Nào, hai ta ra cánh đồng kia giải quyết chuyện này, giữa đàn ông với nhau.

EILIF: Mẹ cứ yên trí. Con sẽ sửa hẩn một trận cho mà xem.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Đứng lại! Đồ ăn hại! Tao biết mày chỉ giỏi gây gỗ thôi. [*Với tay mộ lính:*] Nó dẫu dao trong giầy và sẽ lụi ông cho mà xem.

TAY MỘ LÍNH: Tôi sẽ lấy dao của nó dễ như nhổ răng sữa; nào ra đây, chú lỏi.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ông đội, tôi sẽ báo vụ này lên đại tá. Ngài sẽ tổng mấy người vào ngục. Ông thiếu úy vẫn theo đuổi con gái tôi đấy.

VIÊN ĐỘI: [*Với tay mộ lính:*] Chớ dùng bạo lực, người anh em. [*Với BÀ MẸ CAN ĐẮM:*] Sao mụ lại chống việc đi lính? Chẳng phải bố nó từng là lính và đã anh dũng hy sinh ư? Chính mụ đã nói

thế mà.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Nó còn con nít. Mấy người muốn đưa nó vào lò mổ, tôi rành mấy người quá mà. Tuyển được nó thì mấy người lãnh năm Gulden tiền thưởng.

TAY MỘ LÍNH: Còn nó được phát một cái mũ đẹp và giày ống cao cổ, đúng không nào?

EILIF: Nhưng không phải của ông.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Đừng có mà rủ rê, dụ khi[28]. [*Với SCHWEIZERKAS:*] Mày hãy chạy đi và hô hoán lên rằng người ta định bắt anh mày. (*Bà rút dao*). Cứ thử bắt nó xem. Bà lụi rảo, đồ khốn. Muốn bắt nó vào lính thì bà cho biết tay! Bà đây với lũ con là những người chân chất, hiền lành buôn bán vải vóc, giãm bông.

VIÊN ĐỘI: Nhìn con dao trong tay mẹ cũng đủ biết mấy người hiền lành tới mức nào rồi. Mẹ phải xấu hổ mới đúng! Quăng dao đi, mẹ già bẩn thỉu! Hồi này mẹ thú nhận đã sống nhờ chiến tranh, nếu không thì mẹ sống cách nào, lấy gì ăn? Nhưng làm sao có chiến tranh được khi không có lính?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Đâu phải chuyện của tôi.

VIÊN ĐỘI: Ra thế, chiến tranh cứ việc gặm lõi quả táo rồi nhả trái lê ra cho mẹ[29]! Mẹ nuôi lũ con béo tròn nhờ chiến tranh mà chẳng đóng góp gì. Mặc cho chiến tranh tự xoay xở chứ gì? Mẹ xưng là Bà mẹ can đảm, đúng không? Thế mà lại sợ chiến tranh là nguồn lợi nuôi sống mình à? Mấy đứa con trai mẹ không sợ chiến tranh đâu, ta nhìn là biết.

EILIF: Tôi cóc sợ chiến tranh.

VIÊN ĐỘI: Việc quái gì phải sợ? Nhìn ta này: đời lính có hại gì ta đâu? Mười bảy tuổi ta đã vào lính rồi nhé.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Nhưng ông chưa tới bảy mươi.

VIÊN ĐỘI: Ta chờ được mà.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Phải, biết đâu lại nằm chờ dưới lòng đất.

VIÊN ĐỘI: Mẹ rửa ta, bảo ta sắp chết hay sao đây?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Nếu đó là sự thật thì sao? Nếu như tôi thấy ông quả đã tới số thì sao? Nếu vẻ mặt của ông không khác một cái xác đang đi phép thì sao?

SCHWEIZERKAS: Người ta bảo mẹ tôi có khuôn mặt thứ hai đấy, vì bà thấy trước được tương lai.

TAY MỘ LÍNH: Vậy mẹ nói thử tương lai ông đội đi, biết đâu ông ấy sẽ khoái tí.

VIÊN ĐỘI: Ta chẳng tin gì chuyện vớ vẩn ấy.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Đưa tôi mượn cái mũ sắt.

Viên đội đưa mũ cho bà.

VIÊN ĐỘI: Ngồi ị ngoài đồng còn thú hơn nghe mẹ đoán. Thôi thì có chuyện cười chơi.

BÀ MẸ CAN ĐẮM (*xé một miếng giấy ra thành nhiều mảnh nhỏ*): Eilif, Schweizerkas và Kattrin, mẹ còn ta cũng sẽ tan thân như miếng giấy này nếu để mình lún quá sâu vào cuộc chiến tranh. [*Với viên đội:*] lần này ngoại lệ, tôi không lấy tiền ông. Tôi vạch chữ thập đen trên mảnh giấy. Màu đen là màu của thần chết.

SCHWEIZERKAS: Những mảnh kia bà không gạch, ông thấy chưa?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi gấp lại rồi xáo lên, như tất cả chúng ta ngay từ lúc ở trong bụng mẹ cũng đã thế rồi, bây giờ thì ông rút đi và sẽ thấy.

Viên đội ngằn ngai.

TAY MỘ LÍNH: [*nói với EILIF:*] Không phải bạ ai ta cũng nhận đâu, ta nổi tiếng là kén chọn, nhưng chủ mày bùng bùng nhiệt huyết khiến ta rất ưa.

VIÊN ĐỘI (*thò tay vào mũ móc giấy*): Vớ vẩn! Chỉ lừa bịp.

SCHWEIZERKAS: Hắn rút phải mẩu giấy có chữ thập đen. Thế là đời hắn tiêu rồi.

TAY MỘ LÍNH: Anh đội chó có sợ, đạn đâu sẵn thế mà dành cho mỗi người.

VIÊN ĐỘI (*khàn khàn*): Mụ chơi khăm ta.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ông đã tự chuốc lấy số mạng từ cái ngày ông vào lính đấy chứ. Giờ thì chúng tôi phải đi tiếp thôi, đâu phải ngày nào cũng đánh nhau thành ra tôi phải khẩn trương mới được.

VIÊN ĐỘI: Có quỷ thần chứng giám, ta không mắc hỡm mụ đâu. Bọn ta phải bắt thằng con hoang của mụ theo làm lính cho bọn ta.

EILIF: Con muốn vào lính, mẹ à.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Cầm cái mõm, đồ quỷ Phần Lan.

EILIF: Thằng Schweizerkas cũng muốn vào lính nữa.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Thế mà tao không biết đấy. Phải cho cả ba đứa chúng mày rút thăm mới được.

Chạy ra sau để vạch gạch chữ thập lên giấy.

TAY MỘ LÍNH: [*nói với EILIF:*] Người ta bảo rằng trong doanh trại Thụy Điển của bọn ta ai cũng cực kì ngoan đạo, thật là vu khống trắng trợn để hại bọn ta. Chỉ hát kinh lễ vào chủ nhật, một khúc thôi, mà phải người có giọng tốt cơ.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: (*quay lại với những mẩu giấy trong mũ sắt của viên đội*): [*nói với mình*] Hai thằng quỷ muốn trốn mẹ đi lính như lũ bê con thêm muối. Nhưng tôi sẽ cầu hỏi mấy mẩu giấy và rồi lũ chúng nó sẽ thấy rằng thế giới này không phải là một thung lũng hoan lạc, được người ta rủ rê đại loại như “con trai ơi, theo ta, chúng ta đang cần thêm nhiều tư lệnh nữa”. [*Với viên đội*] Ông đội ơi, tôi rất lo cho lũ chúng nó, sợ rằng chúng không sống sót qua cuộc chiến tranh. Ba đứa đều tính tình đáng sợ cả. (*Chìa cái mũ cho Eilif*). Đây, lấy số của mày đi. (*Eilif móc rồi mở mẩu giấy. Bà giật lấy*). Thôi rồi, một gạch chữ thập! Ôi, tôi người mẹ khốn khổ, mang nặng đẻ đau. Nó sẽ chết ư? Nó sẽ phải chết đang lúc tuổi xuân. Nếu vào lính thì nhất định nó sẽ chết, rõ ràng. Nó gan lì như bố nó. Nếu ngu ngốc thì nó biết tìm đường dễ sống mà đi, mẩu giấy rành rành đây này. (*Nghiêm khắc*): mày có khôn ngoan không?

EILIF: Sao lại không?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Khôn ngoan nghĩa là mày phải ở bên mẹ, dù họ có chế nhạo, nhục mạ mày là gà con thì cứ cười thôi.

TAY MỘ LÍNH: Nếu chú mày chết nhất thì ta túm thằng em của chú mày vậy.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: [với Eilif]: Tao đã bảo mày cười mà. Cười lên! Còn bây giờ đến phiên mày gấp thăm, Schweizerkas. Về phần mày tao đỡ sợ hơn vì mày thật thà trung hậu. *Schweizerkas* bốc thăm). Ở kia, sao mày nhìn mẩu giấy lạ lòng thế kia? Nhất định phải là mẩu giấy trắng. Không thể cũng chữ thập đen được. Mẹ không thể mất mày được. (*Cầm mẩu giấy*). Một vạch chữ thập ư? Nó cũng thế! Có phải tại vì nó khù khờ quá không? Ôi, Schweizerkas, mày cũng sẽ chết mất thôi, nếu mày không giữ tính thật thà như mẹ đã dạy bảo từ khi mày còn thơ dại rằng đi mua bánh mì thì phải đem đủ tiền người ta thối lại về đưa mẹ. Chỉ như thế mày mới sống sót thôi. Ông đội này, ông xem thử có phải là vạch chữ thập không?

VIÊN ĐỘI: Đúng là vạch chữ thập. Ta không hiểu làm sao mà lại rút phải một cái có vạch chữ thập. Ta luôn đi cuối đoàn quân mà. [Với tay mộ lính:] Mụ không bị đầu. Chính lũ con mụ cũng bốc thăm ra y vậy mà.

SCHWEIZERKAS: Tôi cũng bị. Nhưng tôi nghe lời mẹ tôi khuyên.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: (với Kattrin): Bây giờ mẹ chỉ còn yên tâm với mỗi mình con thôi, bản thân con là một vạch chữ thập[30] rồi vì lòng con quá nhân hậu. (*Nâng mũ lên xe cho Kattrin nhưng lại tự mình bốc mẩu giấy*). Mẹ chịu không hiểu nổi. Không thể nào lại thế được, có lẽ mẹ nhầm lẫn khi trộn chắt. Đừng quá tốt bụng, Kattrin ạ, đừng bao giờ nữa, nghe chưa! Trên đường đời của con đã dựng sẵn một thập tự giá rồi đấy. Cứ lẳng thình thôi, có gì khó đâu vì con vốn căm sẵn rồi. Đấy, mấy đứa bay biết hết cả rồi nhé. Nhớ mà cẩn trọng. Giờ ta lên xe tiếp tục đi. (*Trả mũ cho viên đội rồi leo lên xe*).

TAY MỘ LÍNH: Anh phải làm gì đi chứ!

VIÊN ĐỘI: Tôi thấy người không khoẻ.

TAY MỘ LÍNH: Có lẽ anh cảm lạnh vì đã đưa mũ cho mụ trong lúc gió mày thế này đấy. Anh hãy giả vờ giả mua bán đánh lạc hướng mụ đi. (*Nói to*): Anh đội à, cứ ngó qua cái khóa dây nịt xem sao. Họ sống nhờ buôn bán mà lại! Này, mấy người kia, ông đội muốn mua cái khóa thắt lưng.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Nửa Gulden. Giá một cái khoá thế này đúng ra những hai Gulden cơ đấy. (*Xuống xe*).

VIÊN ĐỘI: Đâu phải đồ mới. Gió quá thế! Ta phải thông thả coi kỹ mới được. (*Cầm khoá ra sau xe*).

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi có thấy gió máy gì đâu.

VIÊN ĐỘI: Có lẽ đáng giá nửa Gulden thật, bằng bạc đây mà.

BÀ MẸ CAN ĐẮM (*đi theo ra sau xe*): Bạc thật chứ, sáu Unze[31] đấy.

TAY MỘ LÍNH: *nói với EILIF*: Rồi hai ta sẽ cộng ly thoả thuận, đúng kiểu đàn ông với nhau. Ta sẵn tiền ứng trước đây này. Đi thôi!

Eilif do dự.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Vậy thì nửa Gulden.

VIÊN ĐỘI: Ta thật chẳng hiểu gì ráo. Ta luôn đi cuối đoàn quân mà. Thật không còn chỗ nào an toàn hơn cho một viên đội như ta. Chỉ việc đẩy bọn khác lên trước cho chúng kiếm hai chữ vinh quang. Thế là bữa trưa này coi như tiêu. Ta biết sẽ không thể nuốt nổi.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ông đừng quá lo đến nỗi không ăn không uống nổi. Cứ việc yên trí theo sau đoàn quân thôi. Đây, làm một ngụm đi. (*Cho hắn uống rượu*).

TAY MỘ LÍNH: *nắm cánh tay Eilif kéo ra phía sau*: Đưa chú mày mười Gulden ứng trước nhé! Chú mày là một kẻ can trường, chiến đấu cho Đức vua[32], đàn bà con gái sẽ bu lại tranh nhau chú mày cho mà xem. Còn chú mày được quyền tống vào mồm ta vì ta đã lỡ nhục mạ chú mày. (*Cả hai đi ra*).

Kattrin nhảy xuống xe, giọng ú ớ khàn khàn.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Mẹ xong ngay, Kattrin à, xong ngay. Ông đội còn đang trả tiền. (*Cắn đồng nửa Gulden*). Tôi nghi ngờ mọi thứ tiền. Tôi đã từng bị lừa rồi[33], ông đội ạ. Nhưng đồng tiền này thật. Bây giờ mẹ con ta lại đi. Thằng Eilif đâu rồi?

SCHWEIZERKAS: Anh ấy đi với tay mộ lính rồi.

BÀ MẸ CAN ĐẮM (*đứng lặng đi, rồi nói*): Mày thật vô tích sự. [*Với Kattrin:*] Mẹ biết, con không nói được, con không có lỗi. VIÊN ĐỘI: Mụ cũng nên làm một hộp đi thôi. Đời là thế. Làm lính chưa phải là tệ nhất đâu. Mụ muốn kiếm sống nhờ chiến tranh nhưng lại muốn cùng với lũ con đứng ngoài cuộc ư?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Bây giờ thì con phải kéo xe với anh con thôi, Kattrin ạ.
Hai anh em quàng dây kéo xe. Bà mẹ can đảm đi bên cạnh. Chiếc xe chuyển bánh.

VIÊN ĐỘI (*nhìn theo:*) Muốn kiếm sống nhờ chiến tranh. Thì cũng phải cống hiến gì cho nó chứ.

Màn 2

Trong những năm 1625 và 1626 Bà mẹ can đảm theo chân đoàn quân Thụy Điển đi xuyên nước Ba Lan. Trước pháo đài Wallhof bà gặp lại con trai. Bán được một con gà trống thiện với giá cao. Những ngày vinh quang của người con trai táo tợn.

Lều của viên tư lệnh.

Bên cạnh là nhà bếp. Tiếng đại bác ì òm. Tay đầu bếp đôi co với Bà mẹ can đảm về một con gà trống thiện bà muốn bán.

ĐẦU BẾP: Sáu chục Heller[34] cho một con gà ồm đỏi này ư?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Béo thế này mà ồm đỏi à? Ngài tư lệnh phàm ăn tục uống khét tiếng mà không trả nổi sáu mươi Heller còn à? Sẽ khốn khổ thân ông nếu trưa nay không có được món gì cho ngài xơi.

ĐẦU BẾP: Với mười Heller tôi mua được cả tá thứ này ngay góc đường.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Sao, con gà trống thiện cỡ này mà ông tìm được ngay góc đường ư? Giữa lúc bị bao vây và đỏi tợn đến trắng mắt thế này à?[35] May ra thì ông vớ được một con chuột đồng, tôi nói may ra thôi, vì chúng bị thịt sạch hết rồi. Năm người bỏ ra nửa ngày vây bắt mới được một con chuột ồm đỏi. Năm mươi Heller cho một con gà trống thiện to kèn trong tình trạng bị vây hãm, không lôi thôi gì hết!

ĐẦU BẾP: Chúng ta không bị vây hãm, bọn kia cơ. Chúng ta là những kẻ bao vây, bà ráng mà ghi vào đầu.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Nhưng chúng ta cũng chẳng có gì để ăn, thậm chí còn ít hơn những kẻ bị vây hãm trong thành. Họ đã lo trước, khuân hết mọi thứ vào thành rồi. Họ ăn uống phở phê, tôi nghe nói thế. Còn chúng ta? Tôi có ghé mấy nông dân, trong nhà họ sạch bách, chẳng còn gì hết thấy.

ĐẦU BẾP: Có, nhưng chúng dấu đấy thôi.

BÀ MẸ CAN ĐẢM *đắc thắng*: Họ chẳng còn gì sắt. Họ sạt nghiệp rồi thì có. Họ đỏi khổ đủ điều. Tôi từng thấy có người đào rễ cây ăn vì đỏi; họ thêm nhỏ dãi một chiếc đai da để luộc ăn. Thế đấy. Còn tôi có con gà trống thiện mà phải bán rẻ với giá bốn mươi Heller.

ĐẦU BẾP: Ba mươi chứ không phải bốn mươi đâu. Tôi nói ba mươi thôi.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Nay ông, đây không phải con gà trống thiện bình thường đâu nhé. Nó có tài đấy, tôi nghe nói nó chỉ chịu ăn khi được nghe nhạc thôi, mà phải là khúc quân hành nó thích cơ. Nó biết làm tính, thông minh thế đấy. Thế mà bốn mươi Heller là nhiều à? Ngài tư lệnh sẽ cắt cổ ông nếu không có món gì trên bàn.

ĐẦU BẾP: Bà có thấy tôi làm gì không?

Hắn đặt dao lên một tảng thịt bò.

Thế là tôi có một miếng thịt bò, đem chiên lên. Tôi cho bà được cân nhắc lần cuối.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Thì ông cứ chiên. Thịt này là từ năm ngoái.

ĐẦU BẾP: Mới chiều hôm qua con bò còn chạy quanh đây, chính mắt tôi thấy mà.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Thế thì nhất định nó đã hôi từ khi còn sống.

ĐẦU BẾP: Tôi sẽ hầm năm tiếng luôn, nếu cần, xem nó còn dai được nữa không. Cắt thịt.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ông nhớ cho nhiều tiêu vào để ngài tư lệnh khỏi ngửi thấy mùi hôi.

Viên tư lệnh, một viên tuyên úy và Eilif bước vào lều.

VIÊN TƯ LỆNH *vỗ vai Eilif*: Nào, con trai, hãy vào đây ngồi bên phải ta, vị tư lệnh của chú mày. Chú mày đã làm được một việc anh hùng với tư cách một chiến sỹ ngoan đạo, vì Chúa. Công lao của chú mày trong cuộc chiến tranh tôn giáo khiến ta đặc biệt đánh giá cao. Ta sẽ thưởng cho chú mày một vòng vàng đeo tay ngay khi chiếm được thành phố. Chúng ta tới đây để cứu rỗi linh hồn chúng, thế mà cái lũ nông dân dơ bẩn và mặt dày mày dạn như heo kia đã làm gì? Chúng lừa súc vật đem đi đấu chúng ta, nhưng lại hết lòng cung phụng, nhồi trước nhét sau lũ cha cố của chúng! Nhưng chú mày đã dạy cho chúng biết thế nào là đạo lý. Đây, ta thưởng chú mày một vại vang đỏ. Cạn ly nhé! Hai người uống. Ông tuyên úy không được uống vì ông ấy ngoan đạo. Thế chú mày muốn trưa nay ăn món gì, con trai yêu quý của ta?

EILIF: Ăn thịt, được chứ?

VIÊN TƯ LỆNH: Đầu bếp, thịt nhé!

ĐẦU BẾP: Ông ấy lại còn dẫn khách về trong khi chẳng có món gì để ăn cả.

Bà mẹ can đảm ra hiệu cho hăn im, vì bà muốn lắng nghe.

EILIF: Đi cuỗm của bọn nông dân khiến mình đói gớm.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Chúa ơi, thằng Eilif nhà tôi.

ĐẦU BẾP: Ai?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Thằng cả nhà tôi. Đã hai năm rồi tôi mất tăm tích nó, vì người ta cướp nó đi giữa đường giữa xá; bây giờ được quan tư lệnh mời ăn thì nhất định là nó được sung ái lắm, thế mà ông có món gì nào? Chẳng có gì sắt! Ông có nghe thấy nó, khách của quan tư lệnh đấy nhé, muốn xơi gì không nào: nó muốn xơi thịt! Nghe tôi khuyên này: lấy con gà thiến với giá một Gulden ngay đi.

VIÊN TƯ LỆNH *ngồi xuống với Eilif và viên tuyên úy, lớn tiếng thét*: Thằng đầu bếp Lamb khôn kiếp đâu, dọn ăn ngay kéo chết với ta.

ĐẦU BẾP: Đưa đây, quý tha ma bắt mụ đi, đồ tổng tiền.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi lại tưởng nó là thứ gà ốm đói chứ.

ĐẦU BẾP: Ốm đói chứ sao. Đưa đây! Thật là cắt cổ. Những năm mươi Heller!

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi nói một Gulden. Cho thằng cả nhà tôi, khách quý của quan tư lệnh, thì chẳng có gì là đắt cả.

ĐẦU BẾP *trả tiền*: Thế thì ít ra mụ phải phụ vật lông cho đến khi tôi nhóm bếp xong.

BÀ MẸ CAN ĐẢM *ngồi xuống, vắt lông gà*: Không biết lát nữa gặp lại tôi nó sẽ tỏ thái độ ra sao. Nó là thằng con táo bạo và tinh khôn của tôi đấy. Tôi còn một thằng nữa, khù khờ nhưng thật thà. Đưa con gái coi như không kể. Nó không nói được đã là may rồi.

VIÊN TƯ LỆNH: Làm vai nữa, con trai của ta; đây là thứ vang Ý ta thích nhất, ta chỉ còn một thùng thôi, nhiều lắm là hai, nhưng thấy trong đám quân của ta còn một kẻ thật lòng tin vào đạo giáo thì đem rượu ra đãi là đáng lắm. Còn vị chần dất linh hồn này chỉ được ngồi nhìn chúng ta uống thôi, vì ông chỉ biết rao giảng, còn nên làm như thế nào thì ông mù tịt. Bây giờ, Eilif, con trai của ta, hãy thuật lại tỉ mỉ chú mày đã lừa phỉnh bọn nông dân và bắt hai mươi con bò như thế nào. Hy vọng chúng ta sớm có bò.

EILIF: Một ngày, cùng lắm là hai thôi.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Thằng Eilif nhà tôi thế là rất biết điều nên đến mai mới lừa bò về đây, bằng không mấy người chẳng thêm con gà thiến của tôi đâu.

EILIF: Ấy, chuyện như thế này: tôi được biết là bọn nông dân lén lút, thường là về đêm, lừa bò vẫn giấu trong rừng tới bán ở một cánh rừng thưa. Người trong thành ra đổ mua. Tôi cứ để chúng đi lừa bò, vì tôi nghĩ chúng tìm ra bò dễ hơn mình. Còn tôi làm cho lính của mình càng thêm thịt tợn, bằng cách hai ngày liền cắt giảm khẩu phần vốn đã ít ỏi, khiến chỉ cần nghe thấy một từ bắt đầu bằng Th, như “thót”, cũng đủ khiến họ ứa nước miếng.

VIÊN TƯ LỆNH: Thần tình quá.

EILIF: Cũng có thể. Còn lại chẳng có gì đáng nói. Có điều bọn nông dân vác gậy gộc, lại đông gấp ba bọn tôi, chúng đã đánh bọn tôi một trận tơi bời, tưởng chết được. Bốn tên đồn tôi vào một lùm cây, đánh văng kiếm của tôi và gọi: hàng đi! Làm gì bây giờ, tôi nghĩ, chúng biến mình thành thịt băm mất.

VIÊN TƯ LỆNH: Thế chú mày đã làm gì?

EILIF: Tôi đã cười phá lên.

VIÊN TƯ LỆNH: Đã làm sao?

EILIF: Tôi cười. Thế là hai bên trò chuyện. Tôi liền đề nghị mua bán, tôi nói: hai mươi Gulden cho con bò đực thiến là quá đắt. Tôi mặc cả mười lăm thôi. Như muốn trả thật. Chúng ngó ra, gãi đầu gãi tai. Tức thì tôi cúi nhặt thanh kiếm chém túi bụi. Lúc cùng quần thì làm gì còn nhớ giới răn của Chúa, phải không ạ?

VIÊN TƯ LỆNH: Ông thấy sao, nhà chần dất linh hồn?

TUYÊN ÚY: Nói cho cùng thì câu ấy không có trong Kinh Thánh. Lúc Chúa chúng ta đã từ năm ổ bánh mì làm phép biến thành năm trăm ổ thì hoàn cảnh không cùng quần, ai cũng no cả, thành ra Người có thể đòi hỏi chúng ta phải thương yêu đồng loại. Còn hoàn cảnh hiện nay có khác.

VIÊN TƯ LỆNH *cười*: Khác hẳn ấy chứ. Giờ thì ông thầy tu giả nhân giả nghĩa cũng được một ngum. *Với Eilif*: Chú mày đã choảng lũ nông dân để các chiến sỹ can đảm của ta có được chút thịt dất răng, thế là phải lắm. Chẳng phải Kinh Thánh đã viết: “điều mi đã làm cho kẻ hèn mọn nhất trong các người anh em của ta cũng chính là mi đã làm cho ta” ư? Mà chú mày đã làm gì cho họ? Chú mày đã đem lại cho họ một bữa ăn ngon có thịt bò, vì họ không quen ăn bánh mì mốc; ngày trước họ toàn ăn súp lạnh trong mũ lính, trước khi chiến đấu vì Chúa.

EILIF: Đúng thế, tức thì tôi cúi nhặt kiếm bầm vằm lũ chúng nó.

VIÊN TƯ LỆNH: Chú mày không khác César[36] hồi trẻ. Chú mày phải yết kiến Đức Hoàng thượng mới được.

EILIF: Tôi có thấy từ xa. Người trông thật rõ ràng. Tôi muốn được như Người.

VIÊN TƯ LỆNH: Chú mày đã có chút gì hao hao giống Người rồi đấy. Eilif ạ, ta quý những kẻ đảm lược như chú mày. Ta đối xử với họ không khác con ruột của ta. *Đất Eilif tới bản đồ.* Eilif, hãy nhìn địa thế mà xem, còn cần nhiều người như chú mày.

BÀ ME CAN ĐẢM *vẫn lắng nghe và bây giờ vạt lông gà một cách giận dữ:* Nhất định ông này phải là một tư lệnh rất xoàng rồi.

ĐẦU BẾP: Một tư lệnh háu ăn thì có, chứ sao lại xoàng?

BÀ ME CAN ĐẢM: Vì y cần lính can đảm, chứ sao nữa. Nếu y vạch ra nổi kế hoạch tác chiến hay thì y cần gì đến lính can đảm chứ? Lính xoàng cũng đủ rồi. Với lại nơi nào càng cần lắm đức hạnh thì rõ là nơi ấy có gì đó không ổn.

ĐẦU BẾP: Tôi tưởng nó chứng tỏ là có gì tốt chứ.

BÀ ME CAN ĐẢM: Không, xấu xa thì có. Tại sao? Khi viên tư lệnh hay ông vua ngu xuẩn đưa lính vào chỗ bí thì họ cần can đảm ghê gớm, coi chết như không, đó cũng là một đức tính. Nếu y quá ư bủn xỉn, mộ quá ít quân thì hết thấy lính đều phải là Herkules[37] mới được. Còn nếu y cầu thả, chẳng chịu ngó ngang tới chuyện gì hết thì binh lính phải khôn như rắn, bằng không thì chết cả lũ. Nếu y cứ mãi đòi hỏi nơi họ quá nhiều chuyện khó khăn thì họ cũng cần phải có lòng đặc biệt trung thành mới được. Toàn là những đức tính mà một đất nước có quy củ và một ông vua, một viên tư lệnh giỏi không cần tới. Trong một đất nước tốt lành thì chẳng cần đức hạnh, mọi người hoàn toàn bình thường, khôn ngoan vừa phải, thậm chí hèn cũng được.

VIÊN TƯ LỆNH: Ta đoán bố chú mày từng là lính.

EILIF: Một người lính giỏi, tôi nghe nói thế. Vì thế mà mẹ tôi đã cảnh cáo tôi. Tôi có biết một bài hát.

VIÊN TƯ LỆNH: Hát nghe chơi! *Gào:* Dọn ăn gấp lên!

EILIF: Bài hát mang tên “bài hát của người đàn bà và người lính.”
Hắn hát, vung kiếm nhẩy một điệu múa của chiến binh.
Súng vẫn bắn còn lưỡi lê vẫn tiếp tục đâm
Giòng nước cuốn phăng những kẻ lợi sang ngang.
Mấy người làm sao chống lại được giá băng? Trốn đi, thế mới là khôn!
Người đàn bà bảo người lính.
Nhưng người lính với đạn đã lên nòng
Nghe trống trận, bèn lớn tiếng cười trước lời khuyên của mẹ:
Hành quân có bao giờ tồn thất!
Ta cứ xuống nam, lên bắc
Còn lưỡi lê sẽ đỡ bằng tay!
Những người lính nói với người đàn bà như thế.

Chao ôi, rồi sẽ vô cùng ân hận, kẻ nào coi nhẹ lời khuyên của người sáng suốt
Và không chịu nghe lời người cao tuổi khuyên răn
Trèo cao thì sẽ ngã đau!

Người đàn bà bảo người lính.
Nhưng người lính dao găm dắt thắt lưng
Thản nhiên cười chế nhạo rồi lội qua khúc sông cạn
Giòng nước làm sao hại hấn nổi?
Khi trăng lên cao xế mái nhà gỗ
Là lúc bọn ta trở về, mụ nhớ thêm vào trong lời cầu nguyện!
Những người lính nói thế với mụ đàn bà.

Bà mẹ can đảm gõ thìa lên nồi, hát tiếp trong bếp.
Các người sẽ tan biến như làn khói! Hơi ẩm cũng sẽ tan theo
Công trạng của các người không sưởi ấm chúng tôi được đâu!
Chao ôi, khói tan nhanh biết mấy! Cầu Chúa che chở hồn anh!
Người đàn bà bảo người lính.

EILIF: Cái gì thế nhỉ?

BÀ MẸ CAN ĐẢM tiếp tục hát:
Người lính với dao găm dắt thắt lưng
Quý xuống cùng với lưỡi lê, khúc sông cạn cuốn hấn trôi đi
Giòng nước nuốt phăng những kẻ lội sang ngang.
Mặt trăng trắng lạnh leo trên mái nhà gỗ
Còn người lính bị cuốn theo với tảng băng
Những người lính nói gì đây với mụ đàn bà?

Hấn biến đi như làn khói, hơi ẩm cũng sẽ tan theo
Công trạng của hấn không làm cho lòng mụ ấm.
Chao ôi, rồi sẽ vô cùng ân hận, kẻ nào coi nhẹ lời khuyên của người sáng suốt!
Người đàn bà bảo những người lính.

VIÊN TƯ LỆNH: Hôm nay bọn chúng đúng là tự tiện làm mưa làm gió trong bếp của ta.

EILIF đi vào bếp. Ôm chèoang mẹ: Không ngờ con lại gặp mẹ! Các em con đâu?

BÀ MẸ CAN ĐẢM trong vòng tay con trai: Chúng khoẻ như cá trong nước. Thằng Schweizerkas lo việc quân lương Trung đoàn hai. Ít ra mẹ không lo nó phải ra trận, mẹ không ụng nó vào lính mà nó cứ khăng khăng.

EILIF: Thế chân mẹ hồi này ra sao?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Sáng ra hơi đau khi xỏ giày.

VIÊN TƯ LỆNH cũng vào: À, ra bà là mẹ nó đấy. Ta hy vọng bà còn nhiều con trai nữa như anh chàng này để phục vụ trong đạo quân của ta.

EILIF: Con thật là may: mẹ ngồi ngay trong bếp nghe chuyện con trai mẹ được tưởng thưởng!

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Ừ, tao có nghe. *Bà tát tai nó.*

EILIF *ôm má:* Vì con đã bắt bò sao?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Không phải. Vì mày đã không đầu hàng khi bốn tên kia xông vào định băm vằm mày! Tao chẳng đã từng dạy bảo[38] mày phải lo lấy thân à, hử thằng quỷ Phần Lan?

Viên tư lệnh và tuyên úy đứng cười nơi ngưỡng cửa.

Màn 3

Ba năm sau Bà mẹ can đảm và một bộ phận của Trung đoàn Phần Lan bị bắt làm tù binh. Bà cứu được cô con gái cũng như cái xe thồ, nhưng người con trai trung hậu của bà bị chết.

Nơi trại trú quân.

Buổi chiều. Ngon cò Trung đoàn phát phối trên cột cờ. Bà mẹ can đảm căng dây phơi quần áo giữa chiếc xe thồ - hiện chất đủ thứ hàng hóa - và khẩu đại bác; bà vừa cùng với Katrin gấp quần áo trên khẩu đại bác vừa mặc cả với tay sỹ quan phụ trách hậu cần về một giỏ đạn. Schweizerkas, giờ đây trong y phục sỹ quan quân lương, ngồi nhìn.

Yvette Pottier, một cô gái xinh xắn, đang khâu cái mũ lòn loẹt, trước mặt để một ly rượu mạnh. Cô đi vớ, đôi giày đỏ cao gót nằm bên cạnh.

SỸ QUAN HẬU CẦN: Tôi bán cho bà chỗ đạn này với giá hai Gulden. Thế là quá rẻ, tôi cần tiền, vì ngài đại tá chè chén suốt hai ngày nay với đám sỹ quan mà rượu thì hết sạch rồi.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Đây là đạn dược của Trung đoàn. Họ mà tìm thấy ở chỗ tôi thì tôi sẽ phải ra trước tòa án quân sự. Ông thật tán tận lương tâm mới bán đạn còn quân ta không có để mà bắn quân thù.

SỸ QUAN HẬU CẦN: Bà đừng sắt đá quá, hai ta giúp nhau mà.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Tôi không mua hàng nhà binh. Không với giá đó.

SỸ QUAN HẬU CẦN: Tối nay bà có thể kín đáo bán lại với giá năm, thậm chí tám Gulden cho tay sỹ quan hậu cần Trung đoàn bốn, nếu bà chịu viết biên lai mười hai Gulden cho hắn. Hắn hết sạch đạn rồi.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Sao ông không tự bán cho hắn?

SỸ QUAN HẬU CẦN: Vì tôi không tin cậy hắn, chúng tôi là bạn bè mà.

BÀ MẸ CAN ĐẢM *cầm giỏ*: Đưa đây. *Với Katrin*: Mang ra sau và trả ông đây một Gulden rưỡi. *Trước sự phản đối của Sỹ quan hậu cần*: Tôi nói một Gulden rưỡi.

Katrin lôi giỏ ra sau, Sỹ quan hậu cần đi theo.

BÀ MẸ CAN ĐẢM *nói với Schweizerkas*: Quần lót của mày đây, cất cho kỹ, bây giờ đang tháng mười, có thể chuyển sang thu dễ như chơi, tao nói có thể chứ không nói chắc chắn vì đã nghiệm ra rằng chẳng có gì nhất định như mình tưởng, kể cả bốn mùa. Nhưng dù thế nào đi nữa thì tiền quỹ Trung đoàn của mày luôn phải đủ. Quỹ của mày có đúng không đấy?

SCHWEIZERKAS: Đúng, mẹ ạ.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Phải nhớ rằng họ giao mày lo việc quân lương vì mày trung hậu chứ không liều mạng như thằng anh mày, nhất là mày khù khờ thành ra chắc chắn mày không nghĩ tới chuyện ôm két trốn. Mày thì không đâu. Nên tao cũng yên tâm. Nhớ đừng bạ đâu cũng bỏ rồi quên cái quần lót đấy.

SCHWEIZERKAS: Không đâu, mẹ ạ. Con sẽ nhét dưới nệm. *Dạy đi.*

SỸ QUAN HẬU CẦN: Thử quỹ ơi, tớ sẽ đi với cậu.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Đừng dạy nó mánh của ông đấy nhé!

Sĩ quan hậu cần bỏ đi với Schweizerkas, không chào ai.

YVETTE *vẫy theo*: Ông quan hậu cần ơi, nên chào nhau lấy một tiếng chứ!

BÀ MẸ CAN ĐẢM *nói với Yvette*: Tôi không muốn thằng Schweizerkas đi với hần. Hần không phải là người mà thằng Schweizerkas nhà tôi nên giao tiếp. Nhưng chiều hướng cuộc chiến tranh diễn ra không tệ. Cho tới lúc mọi nước nhẩy cả vào là bốn, năm năm nữa như chơi. Chỉ cần tính xa một chút và đừng khinh suất là việc buôn bán của tôi sẽ phát. Cô không biết là với chứng bệnh của cô thì đừng nên uống rượu buổi sáng à?

YVETTE: Ai bảo tôi bị bệnh là người đó vu khống!

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Mọi người nói.

YVETTE: Vì mọi người bịa đặt. Bà mẹ can đảm này, tôi thật tuyệt vọng khi bị mọi người tránh né như tránh một con cá thối, vì cái điều bịa đặt kia, thành ra tôi sửa sang cái mũ này làm gì nữa chứ? (*Quảng mũ đi*). Nên tôi mới uống rượu buổi sáng, trước kia tôi có bao giờ thế đâu, uống thế khoẻ mắt sẽ bị rạn chân chim, nhưng bây giờ thì tôi mặc kệ. Ở Trung đoàn hai Phần Lan họ nhấn mặt tôi. Lẽ ra khi bị người tình đầu tiên phụ rẫy tôi nên ở nhà. Loại người như chúng tôi không nên tự ái, phải biết nuốt nhục, kéo hồng cả đời.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Thôi đừng có lại lải nhải chuyện tay Pieter của cô với những linh tinh lang tang trước mặt đứa con gái ngây thơ của tôi.

YVETTE: Chính nó lại càng nên nghe, để nó chai đá trước tình yêu.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Chẳng ai chai đá được.

YVETTE: Thế thì tôi kể để được nhẹ lòng vậy. Chuyện bắt đầu với việc tôi lớn lên ở vùng Flandern[39] thơ mộng, nếu không tôi đã không gặp y và bây giờ chẳng ngồi trên đất Ba Lan này, vì y là hỏa đầu quân cho lính, một chàng Hòa Lan tóc vàng nhưng gầy. Kattrin, hãy coi chừng những anh chàng gầy gò nhé, nhưng hồi đó tôi nào đã biết thế, cũng không biết rằng hồi ấy y đã có một người khác rồi và đàn bà con gái gọi y là Pieter-tẩu, vì ngay trong lúc làm “chuyện ấy” y cũng không chịu nhả tẩu ra, “chuyện ấy” với y chỉ là phụ thôi!
Hát bài “Kết nghĩa anh em”:

Năm tôi mới mười bảy tuổi
Quân địch kéo vào đất nước
Y gác kiếm sang một bên
Bắt tay tôi thân hữu
Tháng năm, sau lễ Đức Bà
Khí trời dịu thơm.
Trung đoàn đóng trong doanh trại[40]
Trống đánh bập bùng, theo như tập tục
Kẻ thù cưỡng đoạt chúng tôi sau bụi cây
Rồi kết nghĩa anh em.[41]

Hồi ấy thật lắm kẻ thù
Kẻ thù của tôi là một chàng đầu bếp
Tôi thù ghét y ban ngày
Tôi lại thương y ban đêm.

Vì sau lễ Đức Bà
Khí trời dịu thơm.
Trung đoàn đóng trong doanh trại
Trống đánh bập bùng, theo như tập tục
Kẻ thù cưỡng đoạt chúng tôi sau bụi cây
Rồi kết nghĩa anh em.

Tình yêu mà tôi cảm thấy
Mãnh lực vô biên
Gia đình tôi không hiểu nổi
Rằng tôi thương y chứ không khinh ghét.

Vào một buổi sớm sương mù
Nỗi khổ đau và nhọc nhằn của tôi chớm hiện
Trung đoàn đóng trong doanh trại
Trống đánh bập bùng, theo như tập tục
Rồi kẻ thù, kẻ cả người tôi yêu nhất
Hành quân, rời khỏi thành phố của tôi.

Đáng buồn là tôi đã chạy theo y, nhưng không bao giờ gặp, từ đó đến nay đã năm năm rồi.
Loạng choạng lại sau xe thô.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Cô quên cái mũ kia.

YVETTE: Ai thích thì cứ việc lấy.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Kattrin à, con hãy lấy đó làm bài học. Đừng bao giờ dính dáng đến lính tráng. Tình yêu mãnh lực vô biên, mẹ cảnh cáo con đấy. Thậm chí với những gã không phải lính tráng thì tình yêu cũng chẳng phải như uống mật ong đâu. Hẳn bảo hẳn muốn hôn nền đất được đôi bàn chân con đặt lên - nhân tiện hỏi hôm qua mày rửa chân chưa - thế là con sẽ thành tội đòi của hắn. Con nên mừng vì bị cầm, bởi con sẽ chẳng bao giờ tiền hậu bất nhất hay phải cắn lưỡi do đã nói sự thật; cầm là ơn Chúa ban đấy, con ạ. Tay đầu bếp của quan tư lệnh tới kìa, không biết hắn muốn gì?

Tay đầu bếp và tuyên úy tới.

TUYÊN ÚY: Tôi mang cho bà tin mà con trai bà, anh Eilif, đã nhắn. Còn ông bếp đi theo vì bà đã để lại trong lòng ông ấy một ấn tượng sâu đậm.

ĐẦU BẾP: Tôi đi theo chỉ để được thở hít chút không khí.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ở đây ông muốn thở hít không khí lúc nào cũng được cả, miễn là ông phải đàn ông, nếu không thì tôi chấp cả hai ông. Thằng Eilif muốn gì, tôi không thừa tiền.

TUYÊN ÚY: Đúng ra tôi phải chuyển lời nhắn tới người em phụ trách quân lương cơ.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Nó không có đây mà cũng chẳng ở đâu khác. Nó không phụ trách quân lương cho thằng anh nó. Thằng Eilif đừng có mà dụ dỗ và láu cá láu tôm với nó. *Móc túi đeo vai lấy tiền đưa.* Ông đưa cho nó, nó thật tội lỗi khi cứ ỷ vào tình thương của mẹ; nó nên xấu hổ mới phải.

ĐẦU BẾP: Không lâu nữa đâu, hẳn sẽ phải chuyển quân cùng với Trung đoàn, ai biết đi đâu, có khi vào cỏi chết. Bà nên cho thêm đi, kéo sau này ân hận. Đàn bà mấy người lòng dạ sắt đá nhưng sau lại hối tiếc. Khi còn sống thì một ly rượu mạnh chẳng đáng gì nhưng lại không cho uống, biết đâu đến khi xanh cỏ rồi thì có muốn cũng không đào mồ lên được nữa.

TUYÊN ÚY: Đừng có bi thương, ông bếp ạ. Hy sinh trong chiến tranh là phước chứ không phải là điều đáng phàn nàn. Vì sao? Vì đây là cuộc chiến tranh tôn giáo. Không phải chiến tranh bình thường, mà là một cuộc chiến tranh đặc biệt, vì đức tin, nghĩa là đẹp lòng Chúa.

ĐẦU BẾP: Đúng thế. Một mặt là chiến tranh nên cũng đốt nhà, cướp của, giết người, cả làm ô nhục đàn bà con gái nữa, nhưng nó khác mọi cuộc chiến tranh ở chỗ đây là cuộc chiến tranh tôn giáo. Rõ quá. Nhưng ông phải công nhận là nó cũng làm ta khát.

TUYÊN ÚY *chỉ tay đầu bếp, nói với Bà mẹ can đảm:* Tôi đã tìm cách cản không cho hắn theo, nhưng hắn bảo rằng bà đã lười cuốn hắn, hắn nằm mơ thấy bà.

ĐẦU BẾP *châm tẩu:* Tôi chỉ muốn được bàn tay xinh đẹp chuốc rượu cho thôi, chứ có gì xấu xa đâu. Nhưng tôi cũng rất áy náy vì suốt dọc đường ông tuyên úy cứ toàn kể chuyện tiểu lâm khiến đến bây giờ tôi vẫn còn ngượng đỏ mặt.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Mà đang khoác áo thầy tu nữa chứ! Tôi phải cho mấy người uống chút gì thôi, kéo mấy người buồn nản lại sinh ra sàm sỡ với tôi mất.

TUYÊN ÚY: Đó chính là một cám dỗ, nhà thuyết giáo trong hoàng cung từng nói và rồi đã sa ngã. *Vừa đi vừa ngoái nhìn Kattrin:* Thế cô nàng đầy quyền rũ này là ai?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Đó không phải là một cô nàng quyền rũ mà một con người đứng đắn. *Tuyên úy và tay đầu bếp đi với Bà mẹ can đảm ra sau xe. Kattrin nhìn theo rồi bỏ đồng áo quần, tới chỗ cái mũ. Cô nhặt lên rồi ngồi xuống, xỏ chân vào đôi giày đỏ. Từ phía sau có tiếng Bà mẹ can đảm bàn chuyện chính trị với tuyên úy và tay đầu bếp.*

Bọn Ba Lan ở trên xứ Ba Lan này lẽ ra không nên xía vào mới phải. Đúng là Đức vua[42] của chúng ta kéo binh mã, xe cộ tiến vào xứ họ thật, nhưng thay vì giữ gìn nền hòa bình, bọn Ba Lan lại xía vào chuyện nội bộ của chúng, tấn công Đức vua khi ngài từ tốn kéo quân qua. Thế là chúng đã làm đổ vỡ nền hoà bình, mọi tội lỗi đều do chúng mà ra.[43]

TUYÊN ÚY: Đức vua của chúng ta chỉ có một mục tiêu là tự do. Còn hoàng đế[44] nô dịch tất, cả dân Ba Lan lẫn dân Đức, nên Đức vua mới phải giải phóng họ.

ĐẦU BẾP: Tôi cũng thấy thế, rượu của bà ngon lắm, nhìn mặt bà tôi đã biết là mình không nhầm, nhưng nhân ta vừa nói đến Đức vua, đến tự do mà ngài muốn đưa vào nước Đức, việc này đã khiến Đức vua tổn bọn bạc, ngài phải đánh thuế muối ở Thụy Điển khiến dân nghèo, như đã nói, phải tốn kém thêm, rồi ngài còn phải bỏ tù và phân thân bọn Đức ra làm bốn vì chúng cứ bo bo chịu làm nô lệ cho Hoàng đế. Dĩ nhiên, khi một kẻ không muốn tự do thì Đức vua không có đùa nữa. Mới đầu ngài chỉ muốn bảo vệ Ba Lan trước bọn người xấu xa thôi, đặc biệt là Hoàng đế, nhưng ăn rồi thì thấy ngon miệng, ngài bèn bảo vệ cả nước Đức luôn. Bọn này chống lại cũng dữ. Lòng tốt và tốn phí của Đức vua chỉ đem lại nhục mình cho ngài, còn tốn phí dĩ nhiên ngài phải lấy lại qua thuế má, thế là sinh ra oán giận, nhưng ngài không nhục mình. Ngài có được một thứ, đó là ngài được Chúa ủng hộ. Đúng thế. Nếu không lại bảo rằng ngài hám lợi. Thành ra lương tâm ngài luôn được thanh thản, với ngài đó là điều chính yếu.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Rõ là ông không phải dân Thụy Điển, bằng không ông sẽ chẳng ăn nói như thế về vị vua anh hùng này.

TUYÊN ÚY: Chẳng gì thì ông cũng ăn bánh mì của ngài.

ĐẦU BẾP: Tôi không ăn của ngài mà tôi nhồi và nướng bánh mì cho ngài.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Ngài không thể thua được, tại sao, tại vì quân của ngài tin tưởng ở ngài. *Chân thành:* Khi nghe mấy vị to đầu nói thì họ tiến hành chiến tranh chỉ vì lòng kính sợ Chúa và vì mọi điều hay đẹp. Nhưng nhìn kĩ thì thấy họ đâu có vớ vẩn thế, họ gây chiến tranh vì trục lợi. Nếu không thì bọn tép riu như tôi đây cũng chẳng theo làm cóc gì.

ĐẦU BẾP: Chính phải.

TUYÊN ÚY: Ông là người Hòa Lan, vậy ông hãy chịu khó nhìn lên lá cờ treo ở đây trước khi nói lên ý kiến của mình trên đất Ba Lan này.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Ở đây toàn là người Tin Lành tốt cả. Uống mừng sức khỏe nào!

Kattrin, đôi mắt của Yvette, vênh vang đi lại, bắt chước dáng đi của Yvette. Chợt có tiếng đại bác và tiếng súng nhỏ. Tiếng trống. Bà mẹ can đảm, đầu bếp và tuyên úy - cả hai vẫn còn cầm ly rượu - từ sau xe vọt ra trước. Sĩ quan hậu cần và một người lính chạy tới tìm cách đẩy khẩu đại bác.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Có chuyện gì thế? Đồ mất dạy, phải để người ta thu quần áo đã chứ! Thu quần áo.

SỸ QUAN HẬU CẦN: Bọn Thiên Chúa giáo! Chúng tập kích. Chẳng biết có chạy thoát không đây. *Nói với lính:* Đẩy khẩu súng này đi! Chạy tiếp.

ĐẦU BẾP: Lậy Chúa, tôi phải về chỗ quan tư lệnh. Bà Courage[45], một ngày gần đây tôi sẽ ghé qua hàn huyền chút chơi.
Phóng đi.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Khoan, ông để quên cái tẩu!

ĐẦU BẾP từ xa: Bà giữ hộ! Tôi còn cần nó.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Nhè ngay lúc này mình đang kiếm chác được chút ít.

TUYÊN ÚY: Ừ, tôi cũng đi luôn đây. Dĩ nhiên khi quân địch đã tiến đến gần thế rồi thì có thể nguy hiểm đấy. Lúc chiến tranh người ta bảo rằng: phước thay cho những kẻ thương người. Giá tôi có được cái áo choàng để che người.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Tôi không cho mượn áo choàng, ông chết mặc ông. Tôi đã từng bị mấy vớ rồi.

TUYÊN ÚY: Nhưng vì tôn giáo của tôi mà tôi càng bị nguy hiểm hơn.

BÀ MẸ CAN ĐẢM *lấy cho y một cái áo choàng:* Tôi làm thế này là trái lương tâm của tôi đấy. Ông chạy đi thôi.

TUYÊN ÚY: Cám ơn, bà thật là tuyệt vời, nhưng có lẽ tôi nên nán lại đây một lúc nữa, vì nếu bọn địch thấy tôi chạy thì có thể chúng càng sinh nghi và chú ý.

BÀ MẸ CAN ĐẢM *nói với tay lính:* Cứ để mặc khẩu đại bác ở đấy, đồ con lừa, ai trả công cho chú? Để tôi giữ hộ cho, chạy đi kéo toi mạng.

TAY LÍNH *chạy đi:* Bà làm chứng hộ là tôi đã cố thử.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi thề sẽ làm chứng cho chú. *Nhìn thấy con gái đang đội mũ.* Mày làm gì với thứ mũ dĩ rác ấy? Có bỏ ngay ra không, mày rùng mớ à? Ngay lúc quân địch kéo tới? *Giật lấy mũ.* Mày muốn chúng phát hiện ra mày, biến mày thành điểm hử? Nó lại còn đi giày nữa chứ, đồ dĩ rác! Bỏ giày ra! *Định lột giày con gái.* Lậy Chúa, ông tuyên úy tháo giày nó giúp tôi. Tôi quay lại ngay. *Chạy lại xe.*

YVETTE tới, vừa đi vừa đánh phấn: Bọn Thiên Chúa giáo tới rồi, ông thấy sao? Mũ của tôi đâu rồi? Ai giẫm bẹp nó mất rồi? Thế này thì khi quân Thiên Chúa giáo tới làm sao tôi vác mặt tới chỗ này chỗ kia được nữa, họ sẽ nghĩ sao về tôi chứ? Gương soi mình cũng không có. *Nói với tuyên úy:* Ông trông tôi thế nào? Có quá nhiều phấn không?

TUYÊN ÚY: Vừa đẹp.

YVETTE: Còn đôi giày đỏ đâu? *Không tìm thấy vì Kattrin ngồi thu chân dưới váy.* Tôi để chúng ở đây mà. Tôi phải đi chân đất sang lều của mình. Thật là nhục quá! Đi ra.

Schweizerkas ôm một kết tiền nhỏ chạy tới.

BÀ MẸ CAN ĐẮM hai bàn tay vốc đầy tro về tới. *Với Kattrin:* Tao đem tro về đây này. *Với Schweizerkas:* Mày khuôn cái gì đấy?

SCHWEIZERKAS: Kết tiền của Trung đoàn.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Quảng ngay đi! Trung đoàn tiêu rồi còn đâu nữa.

SCHWEIZERKAS: Nó được phó thác cho con. Ra phía sau.

BÀ MẸ CAN ĐẮM nói với tuyên úy: Ông tuyên úy, ông cởi áo thầy tu đi kéo chúng vẫn nhận ra đấy, dù ông đã khoác áo choàng! *Bôi tro lên mặt Kattrin.* Yên nào! Thế, lem luốc một chút mà mày khỏi lo. Thật là tai hoạ! Đám lính canh chắc là say bét cả. Không nên phô nhan sắc của mình, châm ngôn bảo thế. Một gương mặt sạch sẽ mà gặp lính, nhất là lính phe Thiên Chúa giáo, thì thành điểm ngay. Cả tuần chúng chẳng có gì để đóp vào bụng thì sau khi cướp bóc no say chúng sẽ lung sục đàn bà con gái. Bôi thế này thì đỡ lo. Xem nào. Được đấy. Chẳng khác mày mới chui trong bùn ra. Đừng có run. Thế này thì không thể xảy ra chuyện gì cho mày được đâu. *Với Schweizerkas:* Mày để cái kết ở đâu?

SCHWEIZERKAS: Con nghĩ là nên giấu trong xe.

BÀ MẸ CAN ĐẮM hoảng hốt: Sao, trong xe của tao à? Quân thậm ngu! Sẻnh ra là hỏng! Chúng sẽ treo cổ cả ba mẹ con!

SCHWEIZERKAS: Thế thì con sẽ giao cho ai khác hoặc mang nó đi trốn vậy.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ở lại đây, trễ quá rồi.

TUYÊN ÚY: vừa đi ra phía trước vừa khoác áo choàng Trời đất ơi, lá cờ!

BÀ MẸ CAN ĐẮM kéo lá cờ Trung đoàn xuống: Boshe moi![46] Tôi quen mắt quá nên chẳng nhận ra nữa. Thì hai mươi lăm năm nay tôi vẫn treo lá cờ này mà.

Tiếng đại bác to hơn.

Ba ngày sau, vào một buổi sáng. Khẩu đại bác không còn đó nữa. Bà mẹ can đảm, Kattrin, tuyên

úy và Schweizerkas ngồi ăn, vẻ mặt lo âu...

SCHWEIZERKAS: Con ngồi không ở đây đã ba ngày rồi, ông đội là người xưa nay vẫn khoan dung với con, chắc bắt đầu thắc mắc: thằng Schweizerkas với kết tiền lương đâu rồi?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Mày nên mừng vì bọn chúng đã không truy ra tung tích của mày.

TUYÊN ÚY: Tôi biết nói sao đây? Tôi cũng không thể làm lễ ở đây được, lỡ ra thì nguy lắm chứ chẳng chơi. Lòng chứa chan tâm sự thì có lúc mở miệng thở than, chằm ngôn bảo thế, nhưng nếu tôi lỡ miệng thì khổ thân!

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Đúng thế. Tôi ngồi đây với một thầy tu và một tay thủ quỹ. Không biết bên nào nguy hiểm hơn.

TUYÊN ÚY: Giờ đây số phận chúng ta ở trong tay Chúa.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi nghĩ đã làm gì đến nỗi, có điều tối đến tôi không chớp mắt nổi. *[Với con trai]* Schweizerkas ạ, nếu không có mày ở đây thì có lẽ dễ xoay xở hơn đấy. *[Với tuyên úy]* Tôi nghĩ rằng mình đã tính đúng. Tôi đã khai với bọn Thiên Chúa giáo là tôi chống lại cái tên quỷ Satan Thụy Điển đầu mọc sừng[47] mà sừng bên trái của lão hơi bị mòn một chút. Đang bị thẩm vấn mà tôi còn hỏi chúng ở đâu có bán nến cúng để tôi tìm mua, nhưng đừng quá đắt. Tôi giả bộ như thật, vì bố thằng Schweizerkas theo đạo Thiên Chúa và từng hay đem dao ra giễu. Chúng không hoàn toàn tin tôi nhưng trong Trung đoàn chúng không có ai đi theo lo chuyện buôn bán. Thành ra chúng đành nhắm mắt làm ngơ. Biết đâu rủi lại biến thành may. Chúng ta bị bắt giữ nhưng lại gặp gỡ, khác gì con chí, con rắn bám trên da thú.

TUYÊN ÚY: SỮA ngon đấy. Còn về số lượng thì bây giờ chúng ta phải hăm bót cái khẩu vị Thụy Điển mới được. Chúng ta mới bại trận xong.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ai bại trận? Chuyện thắng bại của những tay to đầu trên kia và của lũ thấp cổ bé miệng bên dưới chẳng bao giờ là một cả, hoàn toàn không. Thậm chí có khi chuyện bại trận lại là thắng lợi cho lũ thấp cổ bé miệng bên dưới cơ. Mất danh dự thôi, chứ có mất gì nữa đâu. Tôi còn nhớ có lần ở Livland[48] viên tư lệnh của chúng tôi bị quân địch đánh cho không còn manh giáp, đến nỗi trong cơn hoảng loạn tôi vớ được một con ngựa của đoàn tùy tùng, nó kéo xe của tôi bấy thảng liền, cho đến ngày quân ta chiến thắng, kiểm lại sổ sách quân trang mới lôi ra và tôi phải trả lại ngựa. Nói chung thì bọn tốt đen như chúng ta phải hứng chịu những hậu quả tai hại của cả việc thắng lẫn việc bại. Tốt nhất cho chúng ta là chính trị cứ dậm chân tại chỗ. *Với Schweizerkas: Ăn đi!*

SCHWEIZERKAS: Con nuốt không vào. Ông đội trả lương lính cách nào đây?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Đã tháo chạy thì còn lương với lậu gì nữa.

SCHWEIZERKAS: Có chứ, họ có quyền. Không có lương thì họ chẳng cần phải chạy. Họ chẳng cần nhúc nhích một bước.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Schweizerkas, có lương tâm như mày thật chỉ làm tao sợ. Tao từng dạy mày phải ngay thẳng, vì mày không được khôn lanh, nhưng ngay thẳng cũng phải có giới hạn chứ. Bây giờ tao với ông tuyên úy đi mua một lá cờ Thiên Chúa giáo và thịt. Ông ấy chọn thịt thì không ai bằng, nhắm mắt như người mộng du mà chọn miếng nào ra miếng nấy. Tao đoán rằng là vì hễ gặp miếng thịt ngon thì tự động nước miếng ông ấy cứ ứa ra. Cũng may là chúng cho phép tao buôn bán tiếp. Không ai hỏi người bán theo đạo nào mà hỏi giá cả mặt hàng thôi. Quần Tin Lành[49] mặc cũng ầm vậy.

TUYÊN ÚY: Giống như khi nghe đồn rằng ở thành thị lẫn thôn quê phe Luther[50] sẽ đảo lộn tất cả thì một khất sỹ đã nói: thời nào cũng cần ăn mày. Bà mẹ can đảm khuất vào trong xe. *[Với Schweizerkas]* Bà ấy lo lắng về cái kết tiền lắm đấy. Cho đến nay bọn chúng tưởng mấy người mình cùng ở trong nhóm buôn chứ chưa phát giác ra sự thật, song bao lâu nữa?

SCHWEIZERKAS: Tôi có thể mang nó đi.

TUYÊN ÚY: Thế lại còn nguy hiểm hơn. Nhỡ có ai thấy anh thì hỏng kiểu! Chúng có chỉ điểm đấy. Sáng sớm hôm qua khi tôi đi đồng thì có một tay từ chiến hào lù lù hiện ra trước mặt. Tôi hết hồn, tí nữa thì buột miệng đọc kinh nhưng nuốt lại kịp. Bật ra là lộ ngay. Tôi cho rằng chúng khoái nhất việc ngửi phân xem có phải của người Tin Lành không. Tên chỉ điểm là một gã nhỏ con khốn kiếp, đeo băng che một mắt.

BÀ MẸ CAN ĐẢM *xuống xe với một cái giỏ, [nói với Kattrin]:* Tao tìm thấy cái gì đây hử con mắt dày kia? *Hể hả giơ đôi giày đỏ cao gót lên cao.* Đôi giày cao gót đỏ của Yvette! *[Với tuyên úy]* Nó đã cuồn đôi giày tỉnh bơ. Vì ông đã làm cho nó tưởng mình là một đứa quyến rũ đấy! *Bỏ giày vào giỏ.* Ăn cắp của Yvette. Tao sẽ trả lại cho nó! Á sa đọa vì tiền, nên ả cần giày, việc ấy tao hiểu được. Còn mày lại muốn lấy không chỉ để chơi cho thích. Tao đã bảo là mày hãy đợi cho đến lúc thanh bình. Chớ có dính tới lính tráng! Ráng chờ tới lúc thanh bình rồi hãy làm đom!

TUYÊN ÚY: Tôi thấy cô ấy có đom đáng gì đâu.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Có đây. Khi nào nó giống như một hòn đá ở cái vùng Dalarne tro trụi khiến không ai nhận ra để rồi họ bảo nhau rằng: chẳng thấy con bé tật nguyên đâu cả thì tôi mới hết lo rằng sẽ có chuyện không hay xảy ra với nó. *Với Schweizerkas:* Kết tiền ở đâu thì cứ để yên đó, nghe chưa. Nhớ là em mày cần được mày coi chừng đấy. Tao đến chết vì chúng mày mất thôi. Thà tao canh giữ một bịch ruồi còn hơn. *Cùng với tuyên úy đi ra. Kattrin dọn dẹp chén đĩa.*

SCHWEIZERKAS: Chẳng còn được mặc áo cộc tay phơi nắng mấy ngày nữa. *Kattrin chỉ vào một cái cây.* Ừ, lá đã vàng rồi. *Kattrin ra hiệu hỏi hẩn có muốn uống rượu không.* Tao không uống. Tao phải suy nghĩ. Ngừng một lúc. Mẹ bảo mẹ không ngủ được. Tao thấy nên mang két đi chỗ khác, tao tìm được nơi giấu rồi. Rót cho tao một ly đây.

Kattrin ra sau xe.

SCHWEIZERKAS: Mình tạm dấu trong hang chuột chũi dưới vệt sông, rồi lấy sau. Có thể ngay tối nay rạng sáng mai mình lấy rồi mang tới Trung đoàn. Trong ba ngày chắc họ chưa chạy xa được đâu nhỉ? Ông đội sẽ trở mắt nói: Schweizerkas à, chú mày khiến ta ngạc nhiên một cách thú vị, ta giao kết cho chú mày và chú mày lại mang được nó về đây.

Khi Kattrin cầm ly rượu đầy từ sau xe bước ra thì gặp hai gã đứng trước mặt. Một gã là viên đội phe Thiên Chúa giáo, gã kia đeo băng che một mắt, phe phẩy cái mũ trước mặt cô.

GÃ CHỘT MẮT: Chào cô. Cô có thấy ở đây một người thuộc bản doanh Trung đoàn hai Phần Lan không?

Kattrin, quá hốt hoảng, bỏ chạy ra phía trước, làm sánh ly rượu. Hai gã kia nhìn nhau rồi rút lui sau khi đã thấy Schweizerkas đang ngồi.

SCHWEIZERKAS *đang suy nghĩ bỗng giật nảy người:* Mày làm sánh mất một nửa rồi. Làm cái trò gì thế? Bị đụng vào mắt à? Tao không hiểu mày muốn nói gì. Tao phải đi thôi, tao quyết định rồi, đó là giải pháp tốt nhất. *Đứng dậy. Kattrin tìm mọi cách cho anh biết về mối nguy hiểm. Hẩn chỉ gạt đi.* Tao thật rất muốn biết mày định nói gì. Chắc chắn mày nghĩ điều tốt rồi, nhưng tội nghiệp thân mày, mày không nói được. Làm sánh rượu thì có sao đâu, tao còn uống nhiều

mà, nào phải chỉ ly này thôi. *Lôi kết giấu trong xe ra, lấy áo che.* Tao về ngay ấy mà. Đừng có nú làm tao cáu. Dĩ nhiên mày nghĩ điều tốt rồi. Phải chi mày nói được!

Vì Kattrin muốn nú hấn lại, hấn mới hôn em gái rồi giật khỏi tay cô. Schweizerkas đi ra. Kattrin túng kể, chạy tới chạy lui, miệng kêu ư ư. Tuyên úy và Bà mẹ can đảm quay về. Kattrin nhảy bổ vào mẹ.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Chuyện gì thế, chuyện gì thế? Sao hốt hoảng thế kia, có ai làm gì mày rồi? Thằng Schweizerkas đâu? Kể cho rõ đầu đuôi nào, Kattrin. Mẹ hiểu con mà. Sao, thằng ôn con đã đem kết đi rồi à? Tao sẽ đánh nó chết, đồ xảo quyết. Từ từ, đừng liến thoắng, dùng tay ra hiệu, tao không thích mày ư ư như chó, ông tuyên úy sẽ nghĩ gì về mày? Ông ấy thấy gớm rồi đấy. Một gã chột đã tới đây à?

TUYÊN ÚY: Gã chột là tay chỉ điểm đấy. Chúng bắt Schweizerkas rồi à? *Kattrin lắc đầu, nhún vai.* Chúng ta nguy rồi.

BÀ MẸ CAN ĐẢM *lôi từ giỏ một lá cờ Thiên Chúa giáo, tuyên úy buộc vào cột cờ:* Ta treo cờ mới lên!

TUYÊN ÚY *cay đắng:* Đây toàn là người Thiên Chúa giáo tốt cả.

Nghe phía sau có tiếng người. Hai người điệu Schweizerkas tới.

SCHWEIZERKAS: Buông tôi ra, tôi chẳng có gì trong người hết thấy. Khéo trật xương vai tôi mất! Tôi vô tội.

VIÊN ĐỘI: Hấn thuộc nhóm này. Mấy người biết nhau mà.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Chúng tôi à? Quen nhau hồi nào?

SCHWEIZERKAS: Tôi không quen biết họ. Tôi chẳng biết ai là ai, tôi không dính dáng gì với họ. Tôi chỉ mua ở đây một bữa ăn trưa, hết mười Heller. Mặn ơi là mặn. Có thể hai ông đã thấy tôi ngồi đây chẳng.

VIÊN ĐỘI: Mấy người là ai, hả?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Chúng tôi là dân lương thiện. Đúng là hấn có mua một bữa ăn ở đây. Hấn kêu quá mặn.

VIÊN ĐỘI: Mấy người làm bộ không quen biết hấn chứ gì?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Làm sao tôi quen biết hấn chứ? Tôi đâu quen hết mọi người. Tôi không hỏi tên hấn, cũng không hỏi hấn có theo tà giáo[51] không; hấn trả tiền sòng phẳng, vậy hấn không phải tà giáo rồi. Anh có phải tà giáo không?

SCHWEIZERKAS: Tuyệt nhiên không.

TUYÊN ÚY: Hấn chỉ ngồi ăn thôi chứ không hề mở miệng, trừ việc mở miệng để ăn. Ăn xong hấn phải đi.

VIÊN ĐỘI: Ông là ai?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Người bán rượu của tôi đấy mà. Chắc các ông khát rồi, để tôi mời các ông ly rượu, chắc là các ông đã phải chạy đến nóng cả người.

VIÊN ĐỘI: Không uống rượu khi đang làm phận sự. *Với Schweizerkas*: Mày có mang gì theo. Nhất định là mày đã giấu dưới sông. Lúc mày chạy đi áo mày có phồng lên.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Có đúng hẩn không?

SCHWEIZERKAS: Tôi nghĩ mấy ông nhầm với người khác. Tôi có thấy một người phóng đi, áo hẩn phồng lên. Nhưng không phải tôi.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi cũng nghĩ đây là nhầm lẫn thôi, chuyện dễ xảy ra mà. Tôi nhìn mặt mà biết người, tôi là Bà mẹ can đảm, các ông hẩn có nghe, ai cũng biết tôi cả; tôi nói các ông biết anh chàng này trông ngay thẳng.

VIÊN ĐỘI: Tụi tôi truy lùng kết tiền Trung đoàn hai Phần Lan. Và tụi tôi biết hình dạng kẻ giữ kết này. Tụi tôi đã tìm hẩn hai ngày rồi. *[Với Schweizerkas]* Chính là mày.

SCHWEIZERKAS: Không phải tôi.

VIÊN ĐỘI: Mày không đưa thì sẽ chết, con ạ. Kết đâu?

BÀ MẸ CAN ĐẮM *hối hả*: Nếu có thì hẩn sẽ nộp ngay kéo chết. Hẩn sẽ khai ngay rằng “tôi giữ kết, kết đây này, các ông là kẻ mạnh”. Chứ hẩn đâu có dại. Khai đi, đồ ngu như chó, ông đội cho anh cơ hội đấy.

SCHWEIZERKAS: Tôi không có thì khai làm sao!

VIÊN ĐỘI: Vậy thì đi. Bọn ta sẽ truy ra thôi.

Giải Schweizerkas đi.

BÀ MẸ CAN ĐẮM *gọi theo*: Nếu có thì hẩn sẽ khai mà. Hẩn đâu có dại. Đừng làm trật xương vai hẩn! *Chạy theo.*

Chiều hôm ấy. Tuyên úy và Kattrin cầm rửa ly và mài dao.

TUYÊN ÚY: Những vụ rắc rối thế này không phải không có trong lịch sử tôn giáo đâu. Tôi nhớ đến nỗi khổ hình của Chúa, Đấng Cứu rồi chúng ta. Có một bài hát xưa về chuyện này. *Hát “bài ca vào giờ cầu nguyện”:*

Vào lúc nửa đêm về sáng
Chúa bị điệu
Như một kẻ sát nhân
Ra trước Pilatus[52] tà giáo

Y thấy Người vô tội
Không thể kết án tử hình
Nên cho giải Người
Tới vua Herodes.[53]

Lúc ba giờ[54] sáng Đức Chúa Con
Bị quất roi da
Và phải đội vương miện[55] kết bằng gai
Máu Người chảy ròng ròng!

Người bị nhục mạ và nhạo báng
Bị đánh đập dã man
Cây thập tự để treo Người cho tới chết
Người phải tự mang.

Lúc sáu giờ Người chỉ còn mang trên thân mình cái khổ
Bị đóng đinh lên thập tự giá
Máu tuôn rơi.
Người thở than cầu nguyện.

Bọn người đứng xem nhạo báng
Kể cả hai tên cướp bị treo cạnh Người
Bỗng nhiên trời đấtมืด mù tăm tối
Làm khuất đi những cảnh tượng này.

Vào giờ thứ chín
Chúa Jesus than rằng mình bị Chúa Cha bỏ rơi
Chúng cho Người uống rượu chua[56] pha mật đắng
Rồi bỏ mặc Người trong cơn hấp hối.

Hồn Người vừa lìa khỏi xác
Mặt đất liền rung chuyển
Màn trướng của ngôi Đền liền rách toác
Nhiều tảng đá liền nứt rạn.

Vào lúc xẩm tối
Chúng đánh gãy cẳng hai tên cướp
Còn Chúa Jesus bị chúng lấy giáo
Đâm vào một bên sườn.

Thấy máu với nước chảy ra
Chúng liền chế nhạo.
Chúng đã làm những điều như thế đấy
Với Chúa Cứu Thế của chúng ta.

BÀ MẸ CAN ĐẢM *hốt hải chạy về*: Đây là chuyện sống chết. Nhưng mà tay đội bằng lòng thương lượng. Chỉ có điều là mình không được để lộ ra rằng thằng Schweizerkas là người của mình, kéo mang tội che dấu nó. Chuyện tiền bạc thôi mà. Nhưng chúng ta lấy đâu ra tiền? Yvette đã tới chưa? Dọc đường tôi gặp ả, ả đã cầu được một lão đại tá, có thể lão sẽ mua cho ả xe hàng này.

TUYÊN ÚY: Bà định bán thật à?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Nếu không, tôi đào đâu ra tiền trả cho tay đội?

TUYÊN ÚY: Rồi chúng ta sống bằng gì?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Ấy thế.

Yvette Pottier đến với một lão đại tá già khú đế.

YVETTE *ôm Bà mẹ can đảm*: Chào bà, không ngờ mình gặp nhau sớm thế! *Thì thầm*: Ông ấy không phản đối. *Nói to*: Đây là ông bạn quý của tôi, cố vấn tôi trong chuyện làm ăn. Tôi tình cờ nghe nói vì hoàn cảnh nên bà muốn bán chiếc xe thôi. Nếu đúng như thế thật thì có thể tôi sẽ mua đấy.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Cầm thôi chứ không bán, cô đừng vội tưởng nhầm, một cái xe như vậy tôi đâu dễ gì mua lại được trong thời buổi chiến tranh.

YVETTE *thất vọng*: Chỉ cầm thôi à, tôi lại tưởng bán chứ. Tôi không biết có nên cầm cho bà chẳng. *Với lão đại tá*: Mình thấy sao?

LÃO ĐẠI TÁ: Tùy mình đấy, cưng ạ.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Chỉ cầm thôi.

YVETTE: Tôi lại nghĩ bà đang cần tiền.

BÀ MẸ CAN ĐẢM *dứt khoát*: Tôi cần tiền thật, nhưng tôi thà chịu khó chạy rã chân rã cẳng tìm cho ra mỗi tốt hơn là bán ngay. Tại sao, tại vì chúng tôi sống nhờ vào cái xe này. Đây là dịp tốt cho cô đấy, Yvette ạ, ai biết bao giờ cô mới lại có được cơ may như thế này và một ông bạn quý cố vấn cho nữa, phải không?

YVETTE: Dạ, ông bạn tôi khuyên cứ nhận đi, nhưng tôi chưa biết nên thế nào. Nếu bà chỉ cầm thì...*[với lão đại tá]* mình cũng nghĩ là ta nên mua chứ?

LÃO ĐẠI TÁ: Anh cũng nghĩ thế.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Vậy thì cô phải tìm trong số những thứ người ta bán, biết đâu chẳng có; bỏ ra một hay hai tuần cùng đi tìm với ông bạn thì có thể cô kiếm được cái vừa ý.

YVETTE *[với lão đại tá]*: Vậy thì ta đi tìm thôi, em sẽ kiếm quanh xem sao; em rất thích đi chỗ nọ chỗ kia với mình, Poldi ạ, vui vui là, phải không? Dù có phải tìm hai tuần cũng được! *[Với Bà mẹ can đảm]*: Bao giờ thì bà thanh toán, nếu có tiền?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Tôi sẽ thanh toán trong vòng hai tuần, có khi chỉ một tuần thôi.

YVETTE: Poldi, Chéri[57], cố vấn em với, em không biết nên thế nào. *Kéo lão đại tá qua một bên*. Em biết mẹ phải bán thôi, việc này em không lo. Mà cái cậu cầm cò[58] tóc vàng mình biết sẵn sàng cho em vay tiền. Hắn mề em như điệu đố, hắn bảo rằng em gọi hắn nhớ đến người nào đó. Mình khuyên em nên làm sao?

LÃO ĐẠI TÁ: Anh cảnh cáo em nên coi chừng tên giữ cò đấy. Hắn không tốt đâu. Hắn chỉ lợi dụng thôi. Anh đã chẳng bảo là sẽ mua cho em sao, thỏ con?

YVETTE: Em không dám nhận đâu. Dĩ nhiên khi mình bảo là tay giữ cò có thể lợi dụng thì em tin chứ. Poldi, em nhận món quà của mình.

LÃO ĐẠI TÁ: Thế mới phải.

YVETTE: Mình khuyên em khứng chịu à?

LÃO ĐẠI TÁ: Ừ.

YVETTE *quay lại Bà mẹ can đảm*: Ông bạn tôi vừa mới khuyên đấy. Bà viết cho tôi biên nhận, viết cả chuyện cái xe sẽ thuộc về tôi với mọi thứ trong đó nếu sau hai tuần bà không thanh

toán; chúng ta sẽ kiểm hàng ngay, số tiền hai trăm Gulden tôi sẽ đưa sau. *Với lão đại tá:* Vậy mình về doanh trại trước đi, em về sau, em còn phải kiểm mọi món trong xe để khỏi có món nào bay mất. *Hôn lão đại tá. Hắn đi ra. Yvette leo lên xe:* Ít giấy ủng quá.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Yvette này, bây giờ không phải là lúc để cô kiểm hàng trong xe, một khi nó là của cô rồi. Cô đã hứa với tôi là sẽ nói với ông đội về vụ thằng Schweizerkas nhà tôi; vậy không thể phí một phút nào được, tôi nghe nói trong một giờ nữa nó sẽ phải ra toà án binh.

YVETTE: Tôi chỉ đếm thêm chỗ áo sơ mi này thôi.

BÀ MẸ CAN ĐẮM *kéo váy Yvette:* Cô thật chẳng khác gì loài linh cẩu, trong khi tôi lo cho thằng Schweizerkas. Cô chớ hé môi rằng tôi trả tiền đấy, hãy vì Chúa mà làm như thể nó là người yêu đầu nhất của cô, kéo chúng tôi mất mạng hết cả đám, vì tội đã che dấu nó.

YVETTE: Tôi có gọi gã chột mắt tới vườn cây để bàn tính chuyện này, chắc chắn gã đã có mặt ở đó rồi.

TUYÊN ÚY: Không nhất thiết phải đề nghị hai trăm liên tức thì đâu, trả giá dần tới một trăm rưỡi cũng đủ rồi.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tiền của ông à? Tôi yêu cầu ông đừng có xía vào. Ông vẫn sẽ được ăn món xúp hành thôi mà. [*Với Yvette*] Chạy đi chứ đừng lằng nhằng nữa, mạng sống người ta có phải chơi đâu. *Đẩy Yvette đi.*

TUYÊN ÚY: Tôi không muốn xía vào chuyện của bà, nhưng chúng ta lấy gì để sống? Bà lại còn phải nuôi một đứa con gái không làm ra tiền.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi đã trù tính với kết tiền Trung đoàn rồi, ông khôn vặt vừa vừa thôi. Chắc chắn trung đoàn phải trả thằng Schweizerkas tiền bồi dưỡng chứ.

TUYÊN ÚY: Nhưng biết ả có giàn xếp được không?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ả muốn tôi chi hết số tiền hai trăm vay của ả, thế là ả sẽ được cái xe. Ả thêm cái xe lăm, ai mà biết lão đại tá sẽ còn chịu chơi bao lâu nữa. Kattrin, nhớ lấy đá mài mài dao. Còn ông, đừng có loanh quanh như Chúa Jesus trên Núi Dầu, khẩn trương lên, rửa ly tách đi, tối nào cũng đón ít nhất năm mươi kỵ sĩ mà tôi cứ phải nghe ông than thở: “Chân cẳng tôi không quen chạy, tôi không chạy trong lúc hành lễ.” Tôi nghĩ là chúng sẽ tha thằng Schweizerkas. Đội ơn Chúa nên chúng chịu ăn hối lộ. Chúng chẳng phải lang sói gì, cũng là người và tham tiền thôi. Chuyện hối lộ nơi loài người cũng hết như chuyện bác ái nơi Chúa thôi. Hối lộ là hy vọng duy nhất của chúng ta. Còn hối lộ thì còn khoan hồng, thậm chí người vô tội vẫn có thể trắng án trước toà.

YVETTE *chạy tới, thở hổn hển:* Họ chỉ chịu với giá hai trăm thôi. Mà phải gấp lên. Họ không trì hoãn được lâu đâu. Tốt nhất tôi đi liền với gã chột tới gặp đại tá của tôi. Schweizerkas đã thú nhận có giữ kết khi bị tra tấn đòn kẹp hai ngón tay cái, rằng khi biết họ đuổi theo thì cậu ta liền ném xuống sông. Thế là tôi kết tiền. Tôi có cần chạy tới ông đại tá của tôi để lấy tiền không?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi kết tiền à? Thế thì tôi kiếm lại số tiền hai trăm bằng cách nào đây?

YVETTE: A, hóa ra bà nghĩ rằng có thể kiếm chác với kết tiền đấy ư? Nếu thế thì đúng là tôi bị lừa đau. Bà đừng hy vọng hão nữa. Bà phải trả thôi, nếu muốn giữ mạng sống của cậu Schweizerkas, hay là tôi phó mặc hết, để bà giữ được chiếc xe?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi đâu ngờ lại ra nông nổi. Cô không phải hối, rồi cô sẽ được chiếc xe thôi,

coi như bán rồi, tôi làm chủ nó mười bảy năm cũng đủ rồi. Tôi chỉ muốn suy nghĩ một chút thôi mà, tin này thành linh quá, số tiền hai trăm tôi không trả nổi, lẽ ra cô nên thương lượng mới phải. Tôi cũng phải thủ chút tiền trong tay chứ, kéo rồi ai cũng lấn lướt tôi được. Hãy đi bảo họ rằng tôi trả một trăm hai chục Gulden, bằng không coi như bỏ, thế là tôi đã mất cái xe rồi đấy.

YVETTE: Họ không chịu đâu. Gã chột luôn hối hả, ngó trước trông sau, rất là căng thẳng. Tôi có nên trả hết hai trăm không?

BÀ MẸ CAN ĐẮM *tuyệt vọng*: Tôi không thể trả được. Tôi làm ăn quần quật suốt ba mươi năm nay. Con Katrin đã hai mươi lăm tuổi mà vẫn chưa chồng. Tôi còn phải lo cho nó nữa. Đừng ép, tôi biết phải làm gì. Trả giá một trăm hai mươi Gulden, không chịu thì thôi.

YVETTE: Việc bà thì bà phải biết. Hối hả đi ra.

Bà mẹ can đảm không nhìn tuyên úy và con gái, bà ngồi xuống phụ Katrin mài dao.

BÀ MẸ CAN ĐẮM [*với tuyên úy*]: Ông chớ có làm vỡ ly tách đấy, chúng đâu còn là của chúng ta nữa. [*Với con gái*] Chú ý vào kéo đứt tay. Thằng Schweizerkas sẽ trở về thôi, nếu cần tao cũng trả hai trăm. Mày sẽ có lại thằng anh mày thôi. Với tám mươi Gulden còn lại mình sẽ thồ đầy giỏ trên lưng và làm lại từ đầu. Thiên hạ cũng thế cả thôi.

TUYÊN ÚY: Châm ngôn nói rằng Chúa sẽ dẫn dắt ta đạt tới điều lành.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ông lo lau khô đi. *Lặng lẽ mài dao. Chợt Katrin nức nở chạy ra sau xe.*

YVETTE *chạy tới*: Họ không chịu. Tôi đã cảnh báo bà rồi. Gã chột tính bỏ đi ngay vì thấy không đáng nữa. Gã bảo rằng bất cứ lúc nào cũng có thể nghe tiếng trống, nghĩa là đã tuyên án. Tôi đã trả giá một trăm rưỡi mà gã chẳng thèm nhún vai. Gã ráng nán lại chờ tôi bàn bạc thêm lần nữa với bà đấy.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Bảo gã tôi chịu hai trăm. Chạy đi!

Yvette chạy đi. Ba người ngồi câm lặng.

TUYÊN ÚY *ngừng lau ly tách. Có tiếng trống từ xa*. Tôi nghĩ là mình đã mặc cả quá lâu.

Tuyên úy đứng dậy đi ra phía sau. Bà mẹ vẫn ngồi đó. Trời tối. Tiếng trống ngưng. Sáng trở lại. Bà mẹ vẫn ngồi y như trước.

YVETTE *xuất hiện, mặt tái mét*: Thế là chuyện trả giá của bà đã có kết quả rồi đấy: cậu ấy lĩnh mười một viên đạn, thế thôi, còn bà giữ được chiếc xe. Bà không đáng để tôi phải quan tâm tới nữa. Nhưng tôi nghe loáng thoáng họ không tin rằng két tiền bị quăng xuống sông. Họ nghi rằng nó hiện ở đây, rằng bà với cậu ấy có liên hệ với nhau. Họ định mang cậu ấy đến đây xem bà có hớ ra khi nhìn thấy cậu ấy không đấy. Tôi cảnh báo bà hãy làm như không quen biết kéo liên lụy cả đám. Cho bà hay là họ theo bết gót tôi đấy. Có cần tôi kéo Katrin đi không? *Bà mẹ can đảm lắc đầu*. Nó biết chuyện không? Có thể nó không nghe tiếng trống hoặc không hiểu sự việc.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Nó biết đấy. Cô lôi nó ra đây.

Yvette kéo Katrin ra, cô tới đứng cạnh mẹ. Bà mẹ can đảm nắm tay con gái. Hai người lính khiêng tới một cái cáng có phủ khăn. Viên đội đi cạnh. Họ đặt cáng xuống.

VIÊN ĐỘI [*với Bà mẹ can đảm*]: Đây là một kẻ chúng tôi không biết tên, nhưng chúng tôi phải

ghi biên bản cho đúng quy củ. Hắn đã ăn một bữa ở chỗ mù. Mụ hãy nhìn xem có biết hắn không. *Gỡ tấm khăn*. Mụ biết hắn không? *Bà mẹ can đảm lắc đầu*. Sao, mụ chưa hề biết hắn trước khi hắn mua một bữa ăn của mụ à? *Bà mẹ can đảm lắc đầu*. [Với hai người lính] Lôi hắn đi, đem quăng ở bãi xác thú vật. Hắn không có ai quen biết cả.

Họ khiêng xác Schweizerkas đi.

Màn 4

Bà mẹ can đảm hát bài ca đầu hàng lớn.^[59]

Trước một lều sỹ quan.

Bà mẹ can đảm đứng chờ. Một viên thư lại trong lều ngó ra.

THƯ LẠI: Tôi biết mẹ mà. Mẹ đã chứa chấp một tên phụ trách quân lương của phe Tin lành. Mẹ đừng khiêu nại thì hơn.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Tôi cứ khiêu nại. Tôi vô tội, nếu tôi cam chịu thì chẳng hoá ra là tôi nhận tội à. Họ đã dùng gươm phá nát mọi thứ trong xe tôi, lại phạt năm Taler chẳng vì chuyện gì hết thấy.

THƯ LẠI: Tôi khuyên mẹ nên ngậm họng thì tốt hơn. Chúng tôi không có nhiều người theo đoàn quân bán hàng nên mới cho phép mẹ tiếp tục buôn bán đấy, nhất là mẹ lại có tội nữa, thỉnh thoảng phải nộp phạt là đúng rồi.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Tôi cứ khiêu nại.

THƯ LẠI: Tùy mẹ. Vậy mẹ chờ đấy cho đến khi quan đại úy kỵ binh có thì giờ. *Quay vào lều.*

LÍNH TRẺ *giận dữ bước tới*: Bouque la Madonne[60]! Tay đại úy kỵ binh chó chết đâu rồi? Nó quít tiền thưởng của ông, đem nhậu sạch với đồng bọn. Nó sẽ chết với ông!

LÍNH GIÀ *chạy theo*: Cầm mồm kéo bị gông đấy.

LÍNH TRẺ: Ra đây, đồ ăn cắp! Ông sẽ xẻ thịt mày! Quít tiền thưởng của ông, sau khi ông lặn ngụp dưới sông, ông là người duy nhất trong cả đoàn quân. Một ly bia ông cũng không mua nổi, ông đâu chịu dễ như thế. Ra đây để ông băm thịt mày!

LÍNH GIÀ: Lạy Đức bà Maria, lạy thánh Josef, thế này thì hỏng mất.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Họ không trả anh ta tiền thưởng à?

LÍNH TRẺ: Buông tôi ra, tôi cho anh theo nó luôn, cho chết cả lũ.

LÍNH GIÀ: Cậu này cứu được con ngựa của ngài đại tá mà lại không được tiền thưởng. Cậu ấy còn trẻ, đi lính chưa lâu.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Buông anh ta ra, anh ta đâu phải chó để bị cột xích. Đòi tiền thưởng là phải. Nếu không anh ta lập công làm gì?

LÍNH TRẺ: Nhất định là nó chèn chén trong kia! Tụi bay toàn là đồ chết nhát. Ông đã lập công xuất sắc nên đòi tiền thưởng.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Anh bạn trẻ, chớ có gào lên với tôi như thế. Tôi cũng có chuyện riêng để lo, với lại anh phải giữ giọng chứ. Anh sẽ cần tới nó khi quan đại úy kỵ binh tới đây. Kéo lát nữa

giọng anh khản đặc, nói không ra tiếng thì ông ta đâu biết nấp tẻ ra sao để mà ra lệnh cùm anh, cho đến khi anh chết khô vì uất. Những kẻ ngoác mồm gào thét như anh không gào lâu được đâu, chỉ nửa giờ là sẽ ngủ lả quay vì kiệt sức thôi.

LÍNH TRẺ: Tôi không kiệt sức, cũng cóc buồn ngủ, chỉ đói thôi. Bánh mì chúng làm bằng quả đậu và hạt gai dầu để ăn bớt ăn xén. Nó đem tiền thưởng của tôi đi chơi gái, còn tôi đói. Nó sẽ chết với tôi.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi hiểu cái chuyện anh đói. Năm ngoái quan tư lệnh của các anh đã ra lệnh cho lính tráng các anh bỏ đường cái, cứ nhè các cánh đồng mà băng qua, đập nát lúa mì lúa mạch; nếu hồi đó tôi có giày ống để bán thì mỗi đôi bán được mười Gulden nếu lính tráng các anh có ai trả nổi mười Gulden. Ông ta tưởng rằng năm nay không còn đóng quân ở vùng này nữa, nhưng bây giờ ông ta vẫn còn đây và mọi người đói to. Tôi hiểu tại sao anh giận dữ.

LÍNH TRẺ: Tôi không chịu nổi, bà đừng nói nữa, tôi không chịu được sự bất công.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Anh có lý, nhưng được bao lâu? Anh không chịu nổi bất công được bao lâu? Một giờ hay hai? Thấy chưa, anh không tự vấn mình, tuy đó là điều cốt tử, tại sao, nếu như anh biết bị cùm sẽ khổ lắm thì bây giờ tự động anh chịu nổi bất công ngay.

LÍNH TRẺ: Tôi không hiểu tại sao lại chịu nghe bà nói. Bouque la Madonne! Thằng đại úy kỵ binh đâu rồi?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Anh nghe tôi nói vì anh biết trước tôi sẽ nói gì với anh, rằng cơn giận dữ của anh đã tan biến rồi, nó chỉ như lửa rơm thôi, mà anh lại cần một cơn giận dữ dai dẳng, nhưng lấy đâu ra?

LÍNH TRẺ: Bà muốn nói là việc tôi đòi tiền thưởng không chính đáng chứ gì?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ngược lại. Tôi chỉ nói rằng cơn thịnh nộ của anh không đủ lâu, thành ra anh chẳng đạt được gì sắt, thật đáng tiếc. Nếu nó dai thì tôi còn kích anh thêm nữa kìa. Lúc ấy tôi sẽ còn xúi anh xẻ thịt lão chó chết nữa cơ, nhưng nếu anh không dám xẻ thịt lão vì anh thun vò lại thì sao? Lúc ấy còn trơ mình tôi, đành chịu để lão đại úy kỵ binh tóm cổ làm tình làm tội.

LÍNH GIÀ: Bà nói chí phải, cậu này chỉ lên cơn đồng bóng thôi.

LÍNH TRẺ: Đồng bóng à, để rồi xem tôi có bầm nó không. *Rút kiếm.* Nó mà tới là tôi bầm ngay.

THƯ LẠI *thò đầu ra*: Quan đại úy kỵ binh sắp tới ngay rồi. Ngồi xuống.
Người lính trẻ ngồi xuống.

BÀ MẸ CAN ĐẮM [*nói trống không*]: Anh ta ngồi xuống rồi. [*Với người lính trẻ*] Anh thấy tôi nói đúng chưa. Anh ngồi xuống rồi đấy. Đấy, bọn họ quá rành chúng ta và biết phải làm gì mà. Ngồi xuống! Chỉ cần ra lệnh như thế thôi là chúng ta ngồi cả xuống. Mà trong lúc ngồi thì đâu làm loạn được. Anh không nên đứng lên như đã đứng hồi nãy, đừng đứng lên làm gì. Anh chẳng cần phải xấu hổ trước mặt tôi, tôi đâu hay ho gì hơn anh, thật đấy. Họ đã làm chúng ta mất hết can đảm. Tại sao, tại vì nếu tôi hó hê thì việc làm ăn có thể sẽ bị phương hại. Tôi kể cho anh nghe về chuyện thỏa hiệp nhé. *Hát bài ca đầu hàng lớn:*

Hồi đang tuổi thanh xuân
Tôi cũng nghĩ mình có gì đặc biệt hơn người.

(Với dung nhan, tài nghệ và quyết tâm thành đạt

Chứ không giống như bất kỳ cô gái con người tiểu điền chủ[61] nào!)

Tôi đòi hỏi mọi chuyện không gì chê trách nổi[62]
Chẳng ai trực lợi được với tôi.

(Được ăn cả, ngã về không, chứ không thể thế nào cũng xong; thành công hay không là ở tự tay mình, tôi không để cho ai áp khuôn đặt phép!)

Thế mà có con chim sáo đậu trên nóc nhà
Đã hót rằng: cô cứ chờ vài năm rồi sẽ biết!

Rồi cô sẽ cùng đi trong đoàn ca nhạc
Bước đều, khi nhanh khi chậm
Và cô thử khể thối kèn:
Rõ ràng kèn kêu rồi đấy.
Còn bây giờ, đằng sau quay!
Người ta tưởng rằng: mọi sự đã có Chúa an bài[63]
Làm gì có chuyện ấy!

Song chưa hết năm
Tôi đã phải nếm mùi cay đắng

(Một nách hai con, giá bánh mì cắt cổ, lại trăm thứ lo toan!)

Khi mà dàn nhạc không cần tôi nữa
Chúng bắt sao tôi cũng đành phải chịu.

(Mình phải biết thỏa hiệp với mọi người, đôi bên cùng có lợi, chứ không thể cứ cứng đầu cứng cổ được.)

Và con chim sáo trên nóc nhà
Hót rằng: chưa đầy một năm!

Rồi nàng sẽ cùng đi trong đoàn ca nhạc
Bước đều, khi nhanh khi chậm
Và rồi nàng thử thối kèn:
Rõ ràng kèn kêu rồi đấy.
Theo ta, đằng sau quay!
Người ta tưởng rằng: mọi sự đã có Chúa an bài
Làm gì có chuyện ấy!

Tôi đã từng thấy nhiều người làm chuyện kinh thiên động địa

Sao trên trời họ cũng cho rằng sẽ với tới thôi.

(Người có tài sẽ thành công, có chí thì nên! Chúng ta sẽ làm nên chuyện.)

Nhưng ít lâu sau, chỉ cần vượt núi, trèo non
Đã thấy ngay mang một cái mũ rơm cũng là quá nặng.

(Cần phải lượng sức mình thôi![64])

Và con sáo trên nóc nhà
Hót rằng: chờ vài năm!
Rồi họ sẽ cùng đi trong đoàn ca nhạc
Bước đều, khi nhanh khi chậm
Và rồi họ thử thổi kèn:
Rõ ràng kèn kêu rồi đấy.
Theo ta, đằng sau quay!
Người ta tưởng rằng: mọi sự đã có Chúa an bài
Làm gì có chuyện ấy!

BÀ MẸ CAN ĐẮM *nói với người lính trẻ*: Thành ra tôi nghĩ rằng anh cứ việc ngồi chờ đây với thanh kiếm tốt trần, nếu quả thật anh quyết thanh toán chuyện này và phần nộ của anh đủ lớn, vì anh có lý do chính đáng, tôi công nhận, còn nếu chỉ là lửa rơm thì tốt hơn anh nên đi ngay thôi!

LÍNH TRẺ: Nói thôi bỏ mẹ! *Bước thấp bước cao bỏ đi, người lính già đi theo.*

THƯ LẠI *thò đầu ra*: Quan đại úy kỵ binh đã tới. Giờ thì mụ có thể khiêu nại được rồi đấy.

Màn 5

Hai năm sau. Cuộc chiến tranh ngày một lan rộng thêm tới những vùng khác. Chiếc xe thô nhỏ bé của Bà mẹ can đảm đi không ngừng nghỉ qua Ba Lan, Mähren, Bayern, Ý rồi lại Bayern. Năm 1631 cuộc chiến thắng của Tilly ở Magdeburg[65] đã làm Bà mẹ can đảm thiệt mất bốn cái áo sơ mi sĩ quan.

Chiếc xe của Bà mẹ can đảm đậu ở một ngôi làng bị bắn phá tan tành. Xa xa văng vẳng tiếng quân nhạc. Hai người lính ngồi uống rượu ở quầy, có Kattrin và Bà mẹ can đảm phục vụ. Một tay lính khoác chiếc áo lông thú, loại của đàn bà.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Sao, chú không có tiền trả à? Không tiền thì không rượu. Họ chơi được khúc nhạc khải hoàn nhưng lại không trả lương cho lính.

LÍNH: Tôi thèm rượu quá. Tôi tới trể thành thử chẳng cướp bóc được gì. Tay tư lệnh chơi đùa tụi tôi, chỉ thả cho tụi tôi cướp thành phố có một giờ thôi. Hẳn bảo hẳn không phải là kẻ tàn nhẫn; nhất định là thành phố này đã đứt lót hẳn rồi.

TUYÊN ÚY *bước thấp bước cao về tới:* Trong ngôi nhà kia vẫn còn có người. Một gia đình nông phu. Ai phụ tôi với. Tôi cần vải.

Người lính thứ hai đi với tuyên úy.

Kattrin hết sức xúc động, tìm cách thuyết phục mẹ đưa vải.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Tao không có vải. Còn bông băng thì tao đã bán hết cho Trung đoàn rồi. Tao không xé áo sơ mi sĩ quan của tao cho người ta đâu.

TUYÊN ÚY *gọi với lại:* Tôi cần vải, nói rồi mà.

BÀ MẸ CAN ĐẢM *ngồi chặn nơi bậc xe không cho Kattrin lên xe:* Tao không có. Họ không trả tiền vải cho tao đâu, tại sao, tại vì họ cóc có tiền.

TUYÊN ÚY *cúi hỏi người đàn bà ông ta khiêng tới:* Sao mấy người còn ở lại đó trong lửa đạn như thế?

BÀ NÔNG DÂN *giọng yếu ớt:* Vì ngôi nhà.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Họ đời nào chịu bỏ của chạy đi! Để bây giờ tôi phải è cổ ra gánh. Tôi không chịu.

NGƯỜI LÍNH THỨ NHẤT: Đây là bọn Tin Lành. Tại sao chúng lại theo Tin Lành chứ?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Họ ỉa vào chuyện tôn giáo của chú. Ngôi nhà của họ thế là tiêu mất rồi.

NGƯỜI LÍNH THỨ HAI: Họ không phải Tin Lành mà đích thị là Thiên Chúa giáo.

NGƯỜI LÍNH THỨ NHẤT: Khi bắn thì mình đâu chờ họ ra được!

NÔNG DÂN *được tuyên úy khiêng ra:* Tôi cụt mất cánh tay rồi.

TUYÊN ÚY: Vải đâu?

Mọi người nhìn Bà mẹ can đảm, bà không nhúc nhích.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Tôi không cho vải được. Biết bao thứ phải chi rồi: thuế này, tiền lãi vay nợ này, tiền dứt lót này! *Kattrin kêu gừ gừ, nhấc một thanh củi đe dọa bà mẹ.* Mày có điên không? Bỏ ngay thanh củi xuống, kéo bà lại cho một trận bây giờ, đồ khốn! Tôi không cho gì hết, không cho, tôi phải lo cho thân mình chứ. *Tuyên úy nhấc bà khỏi bậc xe, đặt xuống đất, móc ra mấy cái áo sơ mi rồi xé thành từng giải.* Giời đất ơi, áo của tôi! Mỗi cái giá những nửa Gulden cơ đấy! Thế là tôi sạt nghiệp mất rồi!

Từ trong ngôi nhà vắng ra tiếng trẻ hét lên đau đớn.

NÔNG DÂN: Con bé vẫn còn trong đó! *Kattrin chạy vào ngôi nhà.*

TUYÊN ÚY với bà nông dân: *Bà cứ nằm yên! Nó sẽ được cứu ra thôi.*

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Giữ con Kattrin lại, mái nhà sập mất.

TUYÊN ÚY: Tôi không vào trong đó nữa đâu.

BÀ MẸ CAN ĐẢM *chạy tới chạy lui:* Chớ phung phí chỗ vải đắt tiền của tôi!
Người lính thứ hai giữ bà lại. Kattrin bế ra một bé sơ sinh từ trong ngôi nhà đổ nát.
Mày lại tìm được một đứa trẻ sơ sinh để bồng thế đã sướng chưa? Đưa ngay cho mẹ nó, kéo tao lại mất cả giờ đánh vật mới rút nó ra khỏi tay mày, mày không nghe à? *Với người lính thứ hai:*
Đừng có mà trở mặt ra, tốt hơn anh nên lại đằng kia bảo họ ngừng chơi nhạc đi, tại đây tôi đã chứng kiến chiến thắng của họ rồi. Chiến thắng của mấy người chỉ đem lại thiệt hại cho tôi thôi.

TUYÊN ÚY *trong lúc băng bó:* Máu vẫn chảy.

Kattrin bồng đứa bé, đứng đưa, miệng ư ư một bài hát ru.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Nó ngồi đấy và lấy làm sung sướng giữa cảnh khốn khổ, [*với Kattrin*] đưa trả nó ngay đi, mẹ nó tỉnh lại rồi. *Phát giác ra tay lính thứ nhất uống trộm rượu, lại còn định ôm chai chuồn.* Pschagreff[66]! Đồ súc vật, mày còn muốn chiến thắng nữa thôi? Trả tiền.

NGƯỜI LÍNH THỨ NHẤT: Tôi không có gì hết.

BÀ MẸ CAN ĐẢM *lột áo lông của hăn:* Vậy thì để cái áo này lại đây, đằng nào thì cũng là thứ ăn cắp.

TUYÊN ÚY: Hăn còn một cái áo nữa mặc bên dưới.

Màn 6

Trước thành phố Ingolstadt[67] ở Bayern, Bà mẹ can đảm chứng kiến đám tang của Tilly, viên tư lệnh đạo quân Thiên Chúa giáo bị tử thương. Họ trò chuyện về vai trò những anh hùng trong chiến tranh và nó sẽ có thể kéo dài bao lâu. Tuyên úy than thở rằng tài năng của y bị mai một, còn Kattrin được mẹ cho đôi giày đỏ. Đó là năm 1632.

Trong lều của Bà mẹ can đảm, người đi theo đạo quân bán hàng. Quầy bán rượu trông ra phía sau, đóng cửa. Trời mưa. Tiếng trống và nhạc đám ma từ xa vọng lại. Tuyên úy và viên thư lại Trung đoàn chơi cờ. Bà mẹ can đảm và con gái kiểm kê hàng hoá.

TUYÊN ÚY: Bắt đầu đưa đám đấy.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Thật tiếc cho cái ông quan tư lệnh - hai mươi hai đôi vợ - bị tử trận, nghe nói là rủi ro. Hôm ấy sương mù kín đồng cỏ, chỉ tại sương mù. Quan tư lệnh còn kêu gọi trung đoàn hãy chiến đấu cảm tử mà, rồi quan phi ngựa về hậu tuyến, chẳng ngờ sương mù nên chạy lộn hướng, thành ra xông tới trước, quan trúng đạn ngay giữa trận tiền - chỉ còn có bốn cái đèn bão thôi. *Có tiếng huýt sáo phía sau. Bà đi tới quầy rượu.* Mấy người trốn không đi đưa đám quan tư lệnh thì thật là dơ đáng quá! *Rót rượu.*

THƯ LẠI: Lẽ ra không nên phát lương trước khi đưa đám. Bây giờ họ lo nhậu nhẹt, chứ chẳng thèm dự lễ tang lễ tiếc gì.

TUYÊN ÚY với thư lại: Thế ông không phải đưa đám à?

THƯ LẠI: Tôi trốn, tại mưa.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Ông thì có khác, nhờ mưa làm hỏng mất bộ quân phục thì sao. Nghe nói là họ định rung chuông trong lễ tang đấy chứ, nhưng lúc ấy mới té ra quan tư lệnh đáng thương đã lệnh bắt đóng cửa các nhà thờ[68], thành thử quan không được nghe tiếng chuông khi hạ huyết ngài. Thay vào đó họ tính bắn ba phát đại bác để đám tang không quá sơ sài - mười bảy thất lưng.

Tiếng gọi ở quầy rượu: Rượu đây, nhà hàng ơi!

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Trả tiền trước! Không được, mấy người không được tha giày ống dơ bẩn vào lều tôi! Mấy người uống ngoài kia cũng được, mưa mặc mưa. *Với thư lại:* Tôi chỉ cho chức sắc được vào thôi. Tôi nghe nói là thời gian gần đây quan tư lệnh có chuyện lo. Ở Trung đoàn hai nghe nói có lộn xộn vì ngài không trả lương, ngài bảo rằng đây là cuộc chiến tranh vì Đức tin, do đó họ phải chiến đấu không lương.

Nhạc đưa đám. Mọi người nhìn về phía sau.

TUYÊN ÚY: Bây giờ thiên hạ đi diễu qua linh cữu.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Tôi thấy tội nghiệp cho một vị tư lệnh hay hoàng đế; có thể ông ta nghĩ rằng mình làm cái việc cuối cùng khiến đời sau còn nhắc tới, được dựng tượng, chẳng hạn ông ta chinh phục thế giới, đó là cái đích lớn nhất của một vị tư lệnh, vì ông ta nào biết làm gì có ích hơn nữa đâu. Nói tóm là ông ta cố công cố sức, để rồi thất bại bởi đám dân đen, vì có lẽ họ thích được một vai bia hay một chút gái ghẹo, chứ không muốn gì cao xa hơn. Những kế hoạch tuyệt hay, tuyệt đẹp sở dĩ thành công cốt là do sự tầm thường của những kẻ phải thực hiện

chúng, bởi vì các hoàng đế đầu có tự làm được, phải trông cậy vào sự ủng hộ của quân dân sở tại, tôi nói thế có đúng không?

TUYÊN ÚY cười: Courage, tôi công nhận là bà đúng, trừ chuyện lính tráng. Họ chỉ có thể làm những gì họ làm được. Với những người lính đang đứng uống rượu ngoài mưa kia chẳng hạn, tôi dám tin là mình làm hết cuộc chiến tranh này đến cuộc chiến tranh khác, suốt một trăm năm, nếu cần thì hai cuộc chiến tranh một lượt luôn, mà tôi không phải là tư lệnh chính hiệu nhé.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Nghĩa là ông không tin rằng cuộc chiến tranh sẽ kết thúc ư?

TUYÊN ÚY: Vì quan tư lệnh chết à? Bà chớ ngây thơ thế chứ. Có cả tá tư lệnh như thế, thời nào mà chả có anh hùng.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Ấy, tôi không chỉ thành khẩn hỏi cho biết đâu, mà vì tôi nghĩ xem có nên tích trữ những thứ hàng hiệן mua rẻ được không, nhưng lỡ hết chiến tranh thì tôi đến phải vất đi mất.

TUYÊN ÚY: Tôi biết là bà thật bụng tính chuyện này. Bao giờ chẳng có những kẻ đi rêu rao nơi này nơi kia rằng: “Sẽ có lúc chiến tranh chấm dứt”. Còn tôi nói rằng: chưa chắc đâu. Có thể chiến tranh phải nghỉ lấy hơi, phải, thậm chí nó có thể gặp chuyện không may. Có gì bảo đảm cho nó đâu, trên thế gian này đâu có gì toàn hảo. Có lẽ không bao giờ có một cuộc chiến tranh toàn hảo để người ta có thể nói là: không có gì phê phán được. Bỗng dưng nó có thể chựng lại, vì điều gì đó không lường trước, không ai có thể nghĩ hết được mọi điều. Chỉ cần một sơ sót, thế là xảy ra tai hoạ. Và người ta phải lo vực cuộc chiến tranh ra khỏi bãi lầy! Nhưng lúc nguy cấp sẽ có các hoàng đế, vua chúa và Giáo hoàng xúm vào cứu nó. Thành ra nói chung chiến tranh chẳng phải thật sự sợ cái gì hết mà nó có cả một cuộc sống trường thọ.

MỘT NGƯỜI LÍNH hát trước quầy rượu:
Một ly rượu, chủ quán, lệ lên, hãy nhanh một chút!
Vì người kỵ mã đầu có thì giờ.
Hắn còn phải chiến đấu cho hoàng đế.

Cho hai phần rượu đi, hôm nay là ngày lễ mà!

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Giá mà tôi tin lời ông được nhỉ...

TUYÊN ÚY: Thì bà cứ tự nghĩ mà xem! Có lý do gì để chống đối chiến tranh nào?

NGƯỜI LÍNH hát phía sau:
Ngực em đau, lệ lên, hãy nhanh một chút!
Vì người kỵ mã đầu có thì giờ.
Hắn phải phi ngựa tới tận vùng Mähren.

THƯ LẠI thành linh: Thế còn hòa bình thì sao? Tôi gốc gác vùng Böhmen[69], đôi lúc muốn về thăm quê.

TUYÊN ÚY: Ông muốn về thăm quê à? Dào ời, hòa bình! Khi đã chén hết pho mát rồi thì những cái lỗ biển đầu nhĩ[70]?

NGƯỜI LÍNH hát phía sau:
Ngả quân bài ra, chiến hữu, hãy nhanh một chút!
Vì người kỵ mã đầu có thì giờ.
Hắn phải tới nơi tuyển quân để còn kịp đăng ký.

Đọc kinh đi, cha cố, hãy nhanh một chút!
Vì người kỵ binh đâu có thì giờ.
Hắn còn phải hy sinh cho hoàng đế.

THƯ LẠI: Về lâu về dài người ta không thể sống không có hoà bình.

TUYÊN ÚY: Tôi muốn nói rằng trong chiến tranh cũng có hoà bình, chiến tranh cũng có những chỗ yên bình chứ. Chiến tranh thoả ứng được mọi yêu cầu, kể cả yêu cầu hoà bình, chuyện này đã được trù tính rồi, bằng không nó đứng vững làm sao nổi. Trong chiến tranh anh cũng ị được như trong thời rất thanh bình, giữa hai trận đánh vẫn có bia uống, thậm chí trên đường tiến quân lúc nào anh cũng có thể gối đầu lên tay làm một giấc trong rãnh bên đường. Khi tấn công thì anh không chơi bài được rồi, mà anh cũng đâu chơi bài được trong thời bình khi cây ruộng, nhưng sau khi chiến thắng thì tha hồ. Anh mà có bị bắn cut một chân thì thoát tiên anh gào toáng lên như chuyện gì kinh khủng lắm, nhưng rồi anh bình tâm, lại hay được cho uống rượu để rồi sau rốt anh lại nhẩy như con chơi chơi và cuộc chiến không hề vì thế mà kém đi. Cũng chẳng có gì cấm anh sinh con đẻ cái ngay giữa cuộc chém giết, sau một nhà kho hay đầu đó, suốt cuộc chiến tranh anh không bao giờ bị cản trở cả, rồi thì chiến tranh sẽ có được con cái của anh để tiếp diễn. Không, chiến tranh bao giờ cũng tìm ra được lối thoát, chắc chắn thế. Vậy thì tại sao nó phải ngừng chứ?

Kattrin ngưng tay làm việc, dăm dăm nhìn tuyên úy.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Thế thì tôi sẽ mua hàng. Tôi tin vào lời ông nói. *Chợt Kattrin ném cái giỏ đựng chai lọ xuống đất rồi chạy ra ngoài.* Kattrin! *Cười.* Jesus Maria, nó cứ mong đến lúc thanh bình. Tôi đã hứa với cháu là khi hoà bình nó sẽ có một tấm chồng. *Chạy theo con gái.*

THƯ LẠI *đứng dậy:* Tôi thắng ván này vì ông mãi nói, ông phải trả tiền.

BÀ MẸ CAN ĐẮM *vào với Kattrin:* Ngoan nào, cuộc chiến tranh sẽ kéo dài thêm chút nữa, mẹ con mình kiếm thêm ít tiền thì hòa bình lại càng vui hơn. Bây giờ con vào phố, chưa đến mười phút đâu, lấy hàng trong hiệu “*Sư tử vàng*”, những món có giá thôi, còn lại mình sẽ đem xe tới chỗ sau, mọi chuyện thỏa thuận cả rồi, ông thư lại của Trung đoàn sẽ đi cùng với con. Đa số lính tráng đã đi đưa đám ngài tư lệnh rồi thì mẹ chẳng có gì phải sợ cho con. Con đi đi, đừng để mất mát gì đấy, hãy nghĩ đến tư trang mai kia lấy chồng!

Kattrin quấn khăn lên đầu rồi đi với viên thư lại.

TUYÊN ÚY: Bà dám để cô ấy đi với tay thư lại à?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Nó không có nhan sắc, thành ra tôi không ngại có ai hại nó.

TUYÊN ÚY: Cái cách bà buôn bán thành công khiến tôi luôn ngưỡng mộ. Tôi hiểu vì sao người ta gọi bà là Can đảm.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Người nghèo cần can đảm. Tại sao, tại họ thua thiệt. Muốn dậy sớm thì tính nết họ phải thế nào chứ. Hay là chuyện họ phải cày cuốc trong thời buổi chiến tranh! Chỉ riêng chuyện sinh con đẻ cái trong lúc tương lai mù mịt đã chứng tỏ họ can đảm. Làm đồ tể tàn sát lẫn nhau trong lúc vẫn nhìn mặt nhau, cái đó cần can đảm. Chịu đựng hoàng đế với giáo hoàng đè đầu cưỡi cổ chứng tỏ họ can đảm ghê gớm, vì các ngài này lấy mạng họ như chơi. *Ngồi xuống, móc túi lấy ra tẩu thuốc rồi hút.* Ông làm ơn bổ cho chút củi.

TUYÊN ÚY *miễn cưỡng cởi áo khoác, chuẩn bị bỏ củi:* Tôi vốn là người chần dặt linh hồn chứ không phải bổ củi.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Nhưng tôi không có linh hồn, ngược lại tôi cần củi.

TUYÊN ÚY: Cái tẩu nào thế?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Thì tẩu thôi.

TUYÊN ÚY: Không, không phải “tẩu thôi” mà là một cái tẩu đặc biệt.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Thế à?

TUYÊN ÚY: Đây là cái tẩu của tay đầu bếp Trung đoàn Oxenstjerna.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ông biết rồi sao còn vờ vịt hỏi?

TUYÊN ÚY: Vì tôi không rõ bà có biết mình đang hút chính cái tẩu ấy không. Cũng có thể bà chỉ tiện tay móc bừa trong đồng hàng của bà rồi vô tình đem hút thôi.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Nếu thế thì sao?

TUYÊN ÚY: Nhưng tôi nhầm. Bà hút nó một cách cố ý.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Cố ý thì đã sao nào?

TUYÊN ÚY: Này bà, tôi cảnh báo bà đấy. Đó là nhiệm vụ của tôi. Bà sẽ chẳng gặp lại hấn nữa đâu; không phải đáng tiếc mà là may cho bà. Tôi thấy hấn là người không đáng tin cậy. Ngược lại.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Sao? Ông ta tử tế đấy chứ.

TUYÊN ÚY: Chết thật, người như thế mà bà bảo là tử tế à? Tôi thì không rồi đấy. Tôi không hề muốn nói xấu hấn, nhưng bảo là hấn tử tế thì tôi thật không dám. Một tay Don Juan[71] thì có, mà lại ranh ma nữa. Bà cứ nhìn cái tẩu mà xem, nếu bà không tin lời tôi. Bà phải thừa nhận rằng nó bộc lộ nhiều tính nết của hấn.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi chẳng nhìn thấy gì hết. Chỉ thấy nó cũ thôi.

TUYÊN ÚY: Nó bị cắn đứt tới một nửa. Rõ là một tay vũ phu. Đó là cái tẩu của một kẻ tàn nhẫn, bà phải nhận thấy điều đó nếu bà chưa mất hết khả năng phán đoán.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Khéo khéo ông bừa mất thớt gỗ lót ché củi của tôi đấy.

TUYÊN ÚY: Thì đã bảo rằng tôi không phải là thợ bổ củi chuyên nghiệp mà lại. Tôi vốn học chuyên săn sóc phần hồn. Ở đây tài năng của tôi bị lạm dụng vào việc xác. Tài năng Chúa ban cho tôi hoàn toàn bị mai một. Thật là tội lỗi. Bà chưa nghe tôi thuyết giáo đấy thôi. Tôi có thể chỉ với một bài diễn văn kích động cả một Trung đoàn, khiến họ coi quân địch chẳng khác bầy cừu. Khi nghĩ tới chiến thắng cuối cùng họ sẵn sàng hy sinh đời mình như vất đi những tấm giẻ chùi chân hôi hám. Chúa đã cho ban tôi tài hùng biện. Tôi mà thuyết giáo thì bà mê mẩn đến quên nghe quên thấy luôn.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi đâu có muốn quên nghe quên thấy. Nếu thế thì tôi làm gì ở đó?

TUYÊN ÚY: Bà ạ, tôi vẫn thường nghĩ phải chăng bà không chỉ che dấu cái bản tính nồng nhiệt của mình qua lối ăn nói bốc bả. Bà cũng là người và cần sự ấm cúng chứ.

BÀ MẸ CAN ĐÁM: Cách hay nhất mà chúng ta làm cho lều ấm là có đủ củi.

TUYÊN ÚY: Bà lại đánh trống lảng rồi. Tôi nói nghiêm chỉnh đấy, bà ạ, đôi khi tôi tự hỏi nếu chúng ta sắp xếp để mối quan hệ giữa bà và tôi được chặt chẽ hơn tí chút thì sao nhỉ. Ý tôi muốn nói là sau khi mà cơn giông tố của thời chiến tranh đã cuốn chúng ta lại với nhau một cách lạ kì như thế này.

BÀ MẸ CAN ĐÁM: Tôi nghĩ là nó đủ chặt chẽ rồi. Tôi nấu ăn cho ông, còn ông làm việc, chẳng hạn như bổ củi.

TUYÊN ÚY *lại gần bà*: Bà biết tôi muốn nói gì với mấy chữ “chặt chẽ hơn” mà, đó không phải là mối quan hệ trong ăn uống, chế củi và những nhu cầu tầm thường khác. Bà hãy để con tim của mình nói chứ đừng tự gò bó nó.

BÀ MẸ CAN ĐÁM: Ông chớ có vác rìu lại gần tôi. Quan hệ kiểu ấy tôi e chặt chẽ quá!

TUYÊN ÚY: Bà đừng coi thường chuyện ấy. Tôi rất nghiêm chỉnh nên đã cân nhắc điều mình nói.

BÀ MẸ CAN ĐÁM: Ông tuyên úy này, ông nên biết điều. Tôi thấy ông dễ mẫn nên không muốn nặng lời. Tôi chỉ nghĩ đến chuyện nuôi nổi mình và lũ con qua ngày với cái xe thô thôi. Tôi không coi ông bếp là của mình và lúc này tôi không đầu óc đâu nghĩ chuyện riêng tư. Ngay bây giờ, khi quan tư lệnh tử trận và ai cũng nói tới hoà bình, tôi còn liêu mua hàng. Nếu tôi sạt nghiệp thì ông sẽ đi đâu? Ông thấy chưa, ông không biết mà. Chế củi cho tôi đi thì tối tối chúng ta sẽ được ấm, thế cũng là nhiều trong thời buổi này. Sao thế? *Đứng dậy. Kattrin chạy vào, thở không ra hơi, cô bị một vết thương ở trán, phía trên con mắt. Cô tha về đủ thứ: nào hộp, nào đồ da, một cái trống ...v...v...*

BÀ MẸ CAN ĐÁM: Sao thế, mày bị hành hung à? Trên đường về à? *[Với tuyên úy]* Nó bị hành hung trên đường về! Chắc là cái tay kỵ binh đã uống say ở đây rồi! *[Với Kattrin]* Lẽ ra mẹ không bao giờ nên để con đi. Quảng những thứ ấy đi! Không sao đâu, chỉ trầy da rách thịt thôi. Mẹ băng cho, chỉ một tuần sẽ khỏi. Chúng thật còn man rợ hơn thú vật. *Băng vết thương.*

TUYÊN ÚY: Tôi không trách họ. Khi còn ở quê hương bản quán họ đâu có bậy bạ như thế với đàn bà con gái. Tội lỗi ở những kẻ gây ra chiến tranh, họ làm đảo lộn hết thấy nơi con người ta.

BÀ MẸ CAN ĐÁM: Thế lúc về ông thư lại không đi theo mày à? Ấy cũng bởi vì mày đoan chính nên chẳng ai màng tới. Vết thương không sâu, không thành sẹo đâu. Thế, băng xong rồi. Mẹ có quà cho mày, cứ ngồi yên. Mẹ đã kín đáo cất giữ món này cho mày, rồi mày sẽ thấy. *Mọi trong một cái bao lấy ra đôi giày đỏ cao gót của cô nàng Yvette Pottier.* Đây, thấy chưa? Mày vẫn ao ước mà. Giờ thì được rồi nhé. Xỏ nhanh vào, kéo mẹ đổi ý. Không thành sẹo đâu, mà nếu có đi nữa thì tao cũng chẳng buồn phiền gì. Số phận những ai vừa mất chúng thì thật là khốn khổ khốn nạn. Chúng giày vò cho đến chết thôi. Không vừa mất chúng thì được chúng tha cho sống. Tao đã từng thấy nhiều cô xinh lắm cơ, nhưng rồi chẳng bao lâu sau biến đổi đến chó sói còn phải khiếp. Họ kinh hoàng đến nỗi đi ra sau một gốc cây bên đường mà cũng sợ. Thì giống như cái cây thôi, cây nào cao thẳng thì bị đốn làm xà nhà, còn những cây cong queo được tiếp tục sống. Chỉ là chuyện may rủi thôi. Đôi giày còn tốt, mẹ đã đánh xi rồi mới cất đi đấy.

Kattrin bỏ giày ở đó, chui vào trong xe.

TUYÊN ÚY: Mong là cô ấy không bị xấu đi.

BÀ MẸ CAN ĐÁM: Sẽ bị mang theo. Nó không cần chờ hoà bình làm gì nữa.

TUYÊN ÚY: Cô ấy không để bị cướp mất hàng.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Lẽ ra tôi không nên đe nẹt nó. Giá như tôi biết được đầu óc nó đang nghĩ gì! Có lần một buổi tối nó không về nhà, chỉ một lần trong bấy nhiêu năm. Sau đó tôi thấy nó vẫn như trước, nhưng làm việc nhiều hơn. Tôi không moi ra được nó đã gặp chuyện gì. Tôi đã nghĩ nát óc một thời gian dài. *Nhặt những món hàng Kattrin mang về, giận dữ phân loại ra.* Chiến tranh đấy! Nguồn thu nhập béo bở đấy!

Nghe tiếng đại bác.

TUYÊN ÚY: Họ đang hạ huyết quan tư lệnh. Thật là một giây phút lịch sử.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Giây phút lịch sử đối với tôi là lúc chúng phang lên phía trên mắt con gái tôi. Nó đã tàn tạ hết một nửa rồi, không có chồng được nữa đâu, mà nó thích con nít lắm cơ; nó căm cũng vì chiến tranh, hồi nhỏ nó đã bị một tên lính nhét gì đó vào trong miệng. Thằng Schweizerkas tôi đã mất rồi, thằng Eilif giờ ở đâu chỉ có Chúa biết. Tổ bà chiến tranh.

Màn 7

Bà mẹ can đảm vào lúc buôn bán phát tới cao điểm

Trên con đường liên tỉnh.

Viên tuyên úy, Bà mẹ can đảm và cô con gái Kattrin kéo xe thồ có treo những món hàng mới. Bà đeo râu chuối làm bằng những đồng Taler[72] bạc.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Mấy người chê bai nguyên rủa chiến tranh nhưng không làm tôi đổi ý đâu. Quả thật chiến tranh hủy diệt trước hết những con người thể chất yếu đuối, nhưng trong hòa bình họ cũng chết sớm hơn người khác vậy. Ít ra thì chiến tranh cũng vô bổ được những kẻ sống nhờ vào nó. *Hát:*

Khi anh không đủ sức cầm cự trong cuộc chiến tranh
Thì đành vắng mặt anh ngày thắng trận.
Chiến tranh không khác chi chuyện bán buôn
Thay vì pho mát là đạ chì thể thối.
Những kẻ sống định cư có được lợi gì đâu. Họ chết trước hơn ai hết.

Hát: Người thì muốn nhiều thứ
Kẻ khác không có được:
Anh ta làm khôn, đào hầm trú ẩn
Nào ngờ lại tự đào hố chôn mình quá sớm.
Tôi đã thấy có người mệt mỏi
Vì chạy đôn chạy đáo tìm nơi yên nghỉ cuối cùng
Nằm trong đó rồi, có khi lại hỏi
Có chi mà ta gấp gáp, vội vàng.

Họ tiếp tục kéo xe đi.

Màn 8

Cùng năm ấy vua Thụy Điển Gustav Adolf tử trận ở Lützen[73]. Hòa bình khiến Bà mẹ can đảm có cơ sạt nghiệp. Người con trai táo tợn của bà lại làm thêm một việc “anh hùng” thừa thãi nên phải chịu chết nhục nhã.

Trong trại lính.

Một sáng mùa hè. Một bà lão và người con trai đứng đợi trước xe thồ. Người con trai kéo theo một bịch đựng khăn trải giường, chăn, gối v...v...

TIẾNG BÀ MẸ CAN ĐẢM *từ trong xe*: Chưa sáng bảnh mắt mà buồn với bán cái gì?

CHÀNG TRAI: Mẹ con chúng tôi đã đi hai mươi dặm suốt đêm, lại phải về ngay hôm nay.

TIẾNG BÀ MẸ CAN ĐẢM: Tôi làm gì với những chăn nệm ấy? Còn ai có nhà có cửa nữa đâu.

CHÀNG TRAI: Thì bà hãy cứ ngó qua một tí đi.

BÀ LÃO: Đây cũng không được gì đâu, con ời. Thôi mình đi!

CHÀNG TRAI: Người ta sẽ xiết nhà mình để trừ vào tiền thuế mất, mẹ ạ! Có thể bà ấy chịu trả ba Gulden nếu mẹ các thêm cái thánh giá. *Chuông nhà thờ bắt đầu rung*: Mẹ ời, nghe kìa!

TIẾNG NÓI *từ phía sau*: Hoà bình! Vua Thụy Điển tử trận rồi!

BÀ MẸ CAN ĐẢM *thò đầu ra khỏi xe. Tóc tai chưa chải*: Có chuyện gì mà chuông rung vào giữa tuần thế này?

TUYÊN ÚY *từ dưới gập xe bò ra*: Họ kêu gì thế?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Ông chó có bảo với tôi rằng hòa bình vừa nổ ra[74] đấy nhé; tôi mới vừa mua hàng tích trữ xong.

TUYÊN ÚY *gọi ra sau*: Có thật hòa bình không?

TIẾNG NÓI: Từ ba tuần nay rồi, nghe nói thế, chỉ có chúng ta không biết đấy thôi.

TUYÊN ÚY *với Bà mẹ can đảm*: Chắc phải đấy, nếu không họ rung chuông làm gì?

TIẾNG NÓI: Trong phố có cả một đám đông phe Luther với bầu đoàn lính kình. Họ cho biết tin này đấy.

CHÀNG TRAI: Mẹ ời, hòa bình rồi. Ớ kìa, mẹ làm sao thế? *Bà lão quỵ xuống.*

BÀ MẸ CAN ĐẢM *rút vào trong xe*: Lạy đức bà Maria, lạy thánh Josef! Kattrin, hoà bình rồi! Thay bộ đồ đen[75] vào! Ta đi lễ. Mẹ con mình cho đến nay vẫn chưa làm lễ cho thắng Schweizerkas. Mà chẳng biết có hoà bình thật không?

CHÀNG TRAI: Mọi người đều bảo thế mà. Hòa bình được thiết lập rồi. Mẹ đứng lên được

không? Bà lão đứng lên như mê. Bây giờ con sẽ mở lại cửa hàng làm yên ngựa. Con hứa với mẹ. Mọi chuyện sẽ lại đầu vào đấy. Những thứ này mẹ còn ta lại đem về, bố sẽ lại có giường nệm đàn ông. Mẹ đi nổi không? *Với tuyên úy:* Mẹ tôi bị choáng. Vì cái tin mới đấy. Bà không tin rằng sẽ hòa bình. Còn bố tôi vẫn bảo là thế nào cũng sẽ có. Chúng tôi về nhà ngay đây. *Hai mẹ con đi ra.*

TIẾNG BÀ MẸ CAN ĐẢM: Cho bà ấy uống tí rượu!

TUYÊN ÚY: Họ đi rồi.

TIẾNG BÀ MẸ CAN ĐẢM: Có chuyện gì bên trại lính thế kia?

TUYÊN ÚY: Người ta đổ xô cả về đấy. Để tôi chạy sang xem sao. Tôi có nên mặc áo thầy tu không nhỉ?

TIẾNG BÀ MẸ CAN ĐẢM: Ông hãy hỏi cho kỹ trước khi ra mặt là dân phản Chúa[76]. Tôi mừng vì đã có hòa bình, dù bị sạt nghiệp. Có thể nói rằng ít ra tôi cũng đã nuôi được hai trong mấy đứa con qua hết cuộc chiến tranh. Bây giờ tôi sẽ được gặp lại thằng Eilif.

TUYÊN ÚY: Ai từ trại lính đi lại đây thế kia? Nếu không phải ông bếp của quan tư lệnh thì còn ai nữa!

ĐẦU BẾP *hơi xơ xác, rách tay nải:* Ai thế kia? A, ông tuyên úy!

TUYÊN ÚY: Bà Courage ời, có khách!

Bà mẹ can đảm xuống xe.

ĐẦU BẾP: Hồi đó tôi có hứa sẽ tới hàn huyên một chút, khi nào rảnh rỗi. Tôi không quên món rượu của bà, bà Fierling ạ.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Lay Chúa, ra là ông đầu bếp của quan tư lệnh đấy! Gớm, sau bao nhiêu năm! Thằng cả Eilif nhà tôi giờ ở đâu?

ĐẦU BẾP: Thế cậu ấy vẫn chưa tới à? Cậu ấy đi trước tôi và cũng định lại đây tìm bà mà.

TUYÊN ÚY: Tôi phải khoác cái áo thầy tu mới được, chờ nhá. *Ra sau xe.*

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Thế thì nó sẽ đến ngay thôi. *Gọi vào xe.* Kattrin, anh Eilif về! Lấy một ly rượu mời ông bếp, con nhé! *Kattrin không lộ mặt.* Kéo một mớ tóc phủ xuống là xong thôi mà! Ông Lamb đâu phải người lạ. *Tự đi lấy rượu.* Nó không muốn lộ mặt, nó chẳng thiết gì hòa bình. Nó đã chờ hòa bình mỗi cả mắt. Bọn lính tráng đã đánh nó bị thương phía trên con mắt; lành lặn rồi, không thấy vết sẹo đâu nữa nhưng nó cứ nghĩ là mọi người luôn nhìn nó dăm dăm.

ĐẦU BẾP: Chà, chiến tranh! *Cùng Bà mẹ can đảm ngồi xuống.*

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Ông bếp này, ông gặp lại tôi đúng lúc tai bay vạ gió. Tôi sạt nghiệp rồi.

ĐẦU BẾP: Sao cơ? Đúng là không may thật.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Hòa bình làm tôi phá sản[77]. Mới đây, vì nghe lời ông tuyên úy khuyên nên tôi liền mua hàng dự trữ. Bây giờ mọi chuyện trái ngược cả, thành thử tôi chết cứng trên đồng hàng của mình.

ĐẦU BẾP: Làm sao mà bà lại đi nghe lời tay tuyên úy được chứ? Nếu hồi đó không phải chạy gấp thì tôi đã bảo bà phải cẩn thận đối với hắn rồi; chỉ tại bọn Thiên Chúa giáo ủa tới nhanh quá. Hắn chỉ được cái bẻm mép. Vậy là bây giờ hắn có tiếng nói với bà đấy.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ông ấy rửa chén đĩa cho tôi và phụ kéo xe.

ĐẦU BẾP: Ngừ hắn mà kéo xe! Hắn lại chẳng sẽ kể bà nghe vài ba câu chuyện tiểu lâm ấy à, tôi rành hắn quá mà, hắn có một quan niệm không đứng đắn về đàn bà, tôi đã uống công thuyết phục hắn. Hắn không đáng tin cậy.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Thế ông có đáng tin cậy không?

ĐẦU BẾP: Khi tôi chỉ còn trên răng dưới khố thì tôi đáng tin cậy. Mời bà!

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Đáng hay không cũng chẳng nghĩa lí gì. Đội ơn Chúa, tôi chỉ có được mỗi một lão đáng tin cậy thôi. Thành thử ở đâu tôi cũng chẳng phải làm gì hết trơn hết trọi, mùa xuân hắn lấy chần của lũ trẻ đi bán, rồi hắn thấy cái kèn armonica của tôi là không hợp lẽ đạo. Tôi thấy ông chẳng nên khoe rằng mình đáng tin cậy.

ĐẦU BẾP: Tôi thấy bà vẫn rất miệng lưỡi, nhưng chính vì thế mà tôi coi trọng bà.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ông chớ có bảo rằng đã mơ thấy tóc dính trên răng[78] tôi đấy!

ĐẦU BẾP: Mơ chứ! Còn giờ đây hai ta ngồi đây uống rượu của bà, nghe tiếng chuông hòa bình. Tài chuốc rượu của bà thật đã nổi tiếng.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Lúc này tôi chẳng ham gì tiếng chuông hòa bình. Tôi không biết họ sẽ lấy gì để trả lương còn nợ đám lính và tôi sẽ làm gì với thứ rượu nổi tiếng của mình? Các ông đã được trả lương chưa?

ĐẦU BẾP ngần ngừ: Chưa. Thành thử chúng tôi mới tan đàn rã đám. Tôi mới nghĩ mình ở lại làm gì nữa; trong khi chờ đợi hãy đi thăm bạn bè cái đã. Cho nên bây giờ tôi mới ngồi đối diện với bà.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Nghĩa là ông trắng tay.

ĐẦU BẾP: Họ nên từ từ ngừng rung chuông đi là vừa. Tôi rất muốn buôn bán chút gì đó, chứ hết ham làm đầu bếp cho họ rồi. Thiếu thốn đủ thứ mà tôi vẫn phải nấu nướng món gì đó[79] cho họ, để rồi bị hắt xúp nóng bỏng vào mặt. Nghề đầu bếp bây giờ khổ như chó. Thà là ra trận, thật đấy, nhưng khổ nổi bây giờ hoà bình rồi. *Viên tuyên úy xuất hiện, lúc này trong bộ áo thầy tu trước kia.* Ta sẽ nói tiếp chuyện này sau vậy.

TUYÊN ÚY: Còn tốt chán, chỉ có vài chỗ bị mối nhấm thối.

ĐẦU BẾP: Tôi không hiểu ông mất công mà làm gì. Người ta đâu cần đến ông nữa, bây giờ ông định cổ vũ ai để họ chịu hy sinh cho kẻ khác, xứng đáng với đồng lương? Ngoài ra, tôi còn có chuyện phải làm ra lẽ với ông, vì ông đã khuyên bà đây mua sắm hàng hoá vô bổ với lý do là chiến tranh sẽ kéo dài mãi mãi.

TUYÊN ÚY *cáu tiết*: Xin hỏi nó dính dáng gì tới ông?

ĐẦU BẾP: Vì như thế là ông vô trách nhiệm! Tại sao ông dám xía mồm vào chuyện làm ăn của người khác với những lời khuyên chẳng ai cần tới?

TUYÊN ÚY: Ai xía vô chứ? *Với Bà mẹ can đảm:* Tôi không biết bà là bạn chí thiết của ông đây và phải báo cáo với ông ta đấy.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Ông đừng vội nóng, ông bếp chỉ nói ra điều ông ấy nghĩ thôi mà, còn ông không thể chối cãi được là cuộc chiến tranh của ông chỉ là bánh vẽ thôi.

TUYÊN ÚY: Bà đừng nên phạm tội đối với hòa bình! Bà thật chẳng khác linh cầu trên chiến trường.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Tôi là gì chứ?

ĐẦU BẾP: Ông mà nhục mạ bà bạn của tôi thì sẽ biết tay tôi đấy.

TUYÊN ÚY: Tôi không thèm nói với ông. Tôi biết tổng ý đồ của ông mà. *Với Bà mẹ can đảm:* Khi thấy bà đón chào hòa bình như thế lấy ngón tay cái và ngón trỏ nhón chiếc khăn cũ nhơ bẩn thì tôi phần nộ, vì lúc ấy tôi hiểu rằng bà không muốn hòa bình, chỉ ham chiến tranh, vì bà muốn trục lợi, nhưng bà chớ quên câu ngạn ngữ: “Muốn ăn sáng với quỷ, cần phải có cái muổng thật dài!”[80]

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Tôi chẳng màng gì tới chiến tranh mà nó cũng chẳng màng tới tôi mấy. Dẫu sao tôi cảm ông không được gọi tôi là linh cầu. Từ nay chúng ta đường ai nấy đi.

TUYÊN ÚY: Vậy tại sao bà lại trách móc hòa bình trong khi mọi người thở dài nhẹ nhõm? Chỉ vì mấy cái thứ đồ bỏ trong xe của bà ư?!

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Hàng của tôi không phải đồ bỏ, tôi sống nhờ vào chúng, cả ông cũng thế, cho đến nay.

TUYÊN ÚY: Nghĩa là sống nhờ chiến tranh! A ha!

ĐẦU BẾP *với tuyên úy:* Lớn đầu thì lẽ ra ông phải tự hiểu rằng không nên khuyên gì hết chứ. *Với Bà mẹ can đảm:* Hoàn cảnh đã thế này thì tốt hơn cả là bà bán tổng bán tháo đi cho nhanh một số mặt hàng trước khi tụt giá. Bà thay quần áo rồi đi liền đi, đừng để chậm phút nào nữa.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Một lời khuyên chí lý. Tôi sẽ làm theo.

TUYÊN ÚY: Vì là của ông bếp khuyên mà!

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Thế sao ông không khuyên? Ông ấy nói đúng, tốt nhất là tôi nên ra chợ ngay. *Đi vào trong xe.*

ĐẦU BẾP: Ông tuyên úy, thế là tôi thắng ông một keo. Ông không nhanh trí. Lẽ ra ông phải nói thế này: “Tôi đã khuyên bà thật à? Tôi chỉ bàn chuyện thế sự thôi chứ!” Ông chớ nên kính với tôi. Chuyện sừng cò đấu đá không hợp với cái áo thầy tu của ông đâu!

TUYÊN ÚY: Ông mà không cảm mồm thì tôi giết ông ngay, mặc kệ hợp hay không hợp.

ĐẦU BẾP *tháo giày ống, gỡ miếng giẻ quấn chân:* Nếu như ông không trở thành một tay dê tiện vô thần vô thánh thì bây giờ hòa bình rồi ông vẫn dễ dàng phụ trách một họ đạo nào đấy. Chẳng ai cần đầu bếp vì chẳng còn gì để nấu với nướng, nhưng tín ngưỡng thì vẫn còn, chẳng có gì thay đổi cả.

TUYÊN ÚY: Ông Lamb, tôi phải năn nỉ ông đừng chèn ép tôi ra khỏi đây. Từ ngày đời mình xuống dốc[81] tôi đã trở thành một con người tốt hơn rồi, nên không thể nào còn thuyết giáo cho ai được nữa.

Yvette Pottier tới, mặc đồ đen, rất sang trọng, chống gậy. Nàng đã già đi nhiều, mập hơn, mặt bự phần. Một người hầu theo sau.

YVETTE: Này, mấy người kia! Có phải Bà mẹ can đảm ở đây không?

TUYÊN ÚY: Chính phải! Chúng tôi hân hạnh được tiếp ai đấy ạ?

YVETTE: Bà đại tá Starhemberg. Thế Bà mẹ can đảm đâu?

TUYÊN ÚY *gọi vào xe*: Có bà đại tá Starhemberg muốn gặp bà đấy!

TIẾNG BÀ MẸ CAN ĐẢM: Tôi ra ngay!

YVETTE: Tôi là Yvette đây!

TIẾNG BÀ MẸ CAN ĐẢM: Chao ôi, Yvette!

YVETTE: Chỉ ghé thăm xem bà khoẻ không đấy thôi. *Chợt nhận ra tay đầu bếp đang hoảng kinh quay mặt đi*: Ở kia, Pieter!

ĐẦU BẾP: Yvette!

YVETTE: Hay thật! Mình tới đây bằng gì?

ĐẦU BẾP: Đi theo đoàn quân thôi.

TUYÊN ÚY: A, mấy người quen biết nhau à? Chí thân chứ?

YVETTE: Tôi nghĩ là thân. *Nhìn tay đầu bếp*: Phê quá rồi.

ĐẦU BẾP: Mình cũng đâu còn thon thả gì nữa.

YVETTE: Đồ đệ tiện, dẫu sao thì gặp lại mình tôi cũng rất vui. Vì tôi có dịp để nói ra những gì tôi đã nghĩ về mình.

TUYÊN ÚY: Bà cứ nói thật rõ vào, nhưng đợi Bà mẹ can đảm ra đã.

BÀ MẸ CAN ĐẢM *ra với đủ thứ hàng hóa lính kình*: Yvette! Hai người ôm nhau. Nhưng sao lại tang phục thế này?

YVETTE: Trông không hợp với tôi à? Chồng tôi, ông đại tá, đã mất cách đây vài năm.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Cái lão tí nữa thì mua cái xe của tôi ấy à?

YVETTE: Anh của lão ấy.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Thế thì cô sướng quá rồi! Ít ra cũng có được một người công thành danh toại trong chiến tranh.

YVETTE: Lên voi rồi xuống chó rồi lại lên voi thôi mà.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Ta không nên nói xấu những ông đại tá, họ kiếm tiền như nước!

TUYÊN ÚY *với đầu bếp*: Ở vào hoàn cảnh của ông thì tôi sẽ xỏ giày lại đấy[82]. *Với Yvette*: Thừa bà đại tá, bà vừa hứa là sẽ nói những gì bà nghĩ về ông đây.

ĐẦU BẾP: Yvette, đừng gây chuyện ở đây mà.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Yvette, đây là một người bạn của tôi.

YVETTE: Chính là Pieter-tầu đấy.

ĐẦU BẾP: Bỏ cái biệt danh đó đi! Tôi tên là Lamb.

BÀ MẸ CAN ĐẢM *cười*: Pieter-tầu! Kẽ từng làm cho đàn bà mê mệt! Ông ạ, tôi vẫn giữ cái tàu của ông đấy.

TUYÊN ÚY: Lại còn đem ra hút nữa cơ!

YVETTE: Thật may là tôi còn cảnh báo bà được. Hẳn là con người bạc bẽo nhất suốt một giải bờ biển vùng Flandern. Có bao nhiêu ngón tay là bấy nhiêu người con gái đã bị hắn đem lại bất hạnh.

ĐẦU BẾP: Chuyện lâu rồi. Mà cũng không hề có thật nữa.

YVETTE: Đứng lên, khi một mệnh phụ phu nhân nói chuyện với mình! Tôi đã từng thương yêu hắn biết mấy! Vậy mà cùng lúc hắn đeo thêm một con nhỏ da đen chân vòng kiềng, tất nhiên hắn cũng đem lại bất hạnh cho cô ả.

ĐẦU BẾP: Xem ra thì tôi đã khiến mình gặp được hạnh phúc đấy chứ.

YVETTE: Câm mồm, đồ thân tàn ma dại! [*Với Bà mẹ can đảm*] Nhưng bà nên cẩn thận trước hắn đấy, một kẻ như hắn thì ngay cả lúc xuống dốc cũng vẫn nguy hiểm!

BÀ MẸ CAN ĐẢM *với Yvette*: Đi với tôi, tôi phải tổng khứ hàng đi trước khi mất giá. Có thể cô giúp tôi được nhờ cô quen biết nhiều ở Trung đoàn. *Gọi vào trong xe*: Kattrin, không đi nhà thờ nữa, tao phải ra chợ. Khi thằng Eilif tới thì rót rượu cho nó uống.
Đi với Yvette.

YVETTE *vừa quay đi vừa nói*: Thật không ngờ con người như thế này lại đã từng khiến tôi lầm lạc! May nhờ tướng tinh của tôi tốt nên tuy vậy tôi vẫn leo lên cao được. Còn bây giờ tôi ngăn cản chuyện tồi bại của mình thì mai sau lên trời tôi sẽ được tính công đấy, Pieter-tầu ạ.

TUYÊN ÚY: Tôi muốn lấy lời Chúa phán minh họa cho buổi trò chuyện của chúng ta: “Cối xay của Chúa nghiền từ từ.”[83] Thế mà ông lại đi phàn nàn về chuyện tiểu lâm của tôi!

ĐẦU BẾP: Tôi thật xui xẻo. Sự thật như thế này: tôi đói meo rồi nên hy vọng sẽ được một bữa ăn nóng sốt. Bây giờ tôi bị vu oan khiến bà ấy có cái nhìn sai lệch. Tôi nghĩ là mình nên cuốn gói trước khi bà ấy về là hơn.

TUYÊN ÚY: Thế là phải.

ĐẦU BẾP: Ông tuyên úy này, tôi đã lại ngán hòa bình tới tận cổ rồi. Loài người phải băng qua lửa gươm vì họ mang tội từ khi còn tằm bé[84]. Tôi ước chi lại được quay cho quan tư lệnh một con gà trống thiến béo căng, với sốt hạt cải và một ít củ cải vàng[85]. Chẳng biết giờ quan đang ở đâu.

TUYÊN ÚY: Bắp cải đỏ[86], ông ạ. Gà trống thiến phải ăn với bắp cải đỏ.

ĐẦU BẾP: Phải rồi, nhưng quan lại thích củ cải vàng cơ.

TUYÊN ÚY: Ông ấy chẳng biết gì sất.

ĐẦU BẾP: Thế mà ông vẫn cùng chén đẩy đó thôi.

TUYÊN ÚY: Tôi phải nhắm mắt nuốt đấy.

ĐẦU BẾP: Dẫu sao ông cũng phải đồng ý rằng hồi đó mới thật đáng sống.

TUYÊN ÚY: Có lẽ thế thật.

ĐẦU BẾP: Sau khi ông gọi bà ấy là linh cầu thì ông đâu còn mong gì ở lại đây được nữa. Ông nhìn cái gì thế?

TUYÊN ÚY: Tay Eilif!

Eilif đi tới, có lính cầm giáo theo sau. Hắn bị trói, mặt mũi trắng bệch.

Cậu bị làm sao thế?

EILIF: Mẹ tôi đâu?

TUYÊN ÚY: Vào phố rồi.

EILIF: Nghe nói mẹ tôi hiện ở đây. Họ cho phép tôi được ghé thăm bà lần cuối.

ĐẦU BẾP *với những người lính*: Mấy người đưa hắn đi đâu?

MỘT NGƯỜI LÍNH: Không phải tới chỗ tốt lành rồi.

TUYÊN ÚY: Hắn phạm tội gì?

NGƯỜI LÍNH: Hắn đã xông vào cướp nhà một nông dân, giết chết bà vợ.

TUYÊN ÚY: Sao cậu lại có thể làm thế được?

EILIF: Tôi có làm gì khác trước kia đâu.

ĐẦU BẾP: Nhưng bây giờ là thời bình mà.

EILIF: Cám mồm! [*Nói với lính*] Tôi ngồi được không, đợi đến khi mẹ tôi về.

NGƯỜI LÍNH: Không có thì giờ.

TUYÊN ÚY: Trong chiến tranh người ta đã trọng thưởng y, y được ngồi ăn bên tay phải quan tư lệnh. Bấy giờ thì hành động này của y được xem là quả cảm! Có thể nào nói khó với sỹ quan quân pháp được không?

NGƯỜI LÍNH: Vô ích. Cướp bò của nông dân thì có gì là quả cảm?

ĐẦU BẾP: Dại dột quá!

EILIF: Nếu tôi dại thì tôi đã chết đói nhăn răng rồi, anh chỉ khôn cái miệng.

ĐẦU BẾP: Vì anh khôn nên sẽ mất đầu.

TUYÊN ÚY: Ít ra mình cũng phải gọi Kattrin ra để cô ấy biết chứ.

EILIF: Đừng gọi! Cho tôi một ngụm rượu thì hay hơn.

NGƯỜI LÍNH: Không có thì giờ đâu, đi!

TUYÊN ÚY: Thế chúng tôi phải nhấn gì cho mẹ cậu?

EILIF: Nói với mẹ tôi rằng tôi không làm gì khác cả, vẫn như hồi đó. Hay thôi, đừng nói gì hết với mẹ tôi. *Đám lính giải hắn đi.*

TUYÊN ÚY: Tôi cùng đi với cậu chặng đường khốn khó này.

EILIF: Tôi không cần cha cố.

TUYÊN ÚY: Cậu đâu biết được sẽ cần hay không. *Đi theo.*

ĐẦU BẾP *gọi theo*: Tôi sẽ phải kể cho bà ấy biết thôi, bà ấy còn muốn được gặp hắn mà!

TUYÊN ÚY: Ông đừng nói gì với bà ấy là hay hơn cả. Cùng lắm nói rằng cậu ấy có ghé đây và sẽ quay lại, chắc là mai. Rồi khi trở về tôi sẽ thuật lại cho bà ấy biết.

Vội vã đi. Tay đầu bếp lắc đầu nhìn theo, rồi bắn khoăn đi quanh. Sau rút hẳn lại gần cái xe.

ĐẦU BẾP [*với Kattrin*]: Này, cô không chịu ra à? Tôi hiểu cô trốn tránh hòa bình. Tôi cũng muốn trốn đấy. Tôi là đầu bếp của quan tư lệnh, cô còn nhớ chứ? Tôi muốn hỏi cô có chút gì để ăn không cho đến khi mẹ cô về. Tôi chọt thêm một miếng thịt mỡ hơ khói, hay bánh mì cũng được, chỉ để nhai đỡ buồn trong lúc ngồi không thôi. *Nhìn vào trong [nói với mình]* Cô nàng trùm chăn kín đầu.

Phía sau có tiếng đại bác.

BÀ MẸ CAN ĐÁM *chạy về, thở không ra hơi, vẫn còn hàng*: Ông bếp, hòa bình lại tiêu rồi! Lại đánh nhau đã ba ngày nay. Tôi chưa kịp tổng hàng đi thì nghe tin này. Đội ơn Chúa! Trong phố họ đang bắn nhau với phe Luther. Chúng ta phải kéo xe đi ngay thôi. Kattrin, gói ghém lại! Sao trông ông lúng túng thế! Có chuyện gì?

ĐẦU BẾP: Đâu có gì.

BÀ MẸ CAN ĐÁM: Có. Nhìn ông tôi biết.

ĐẦU BẾP: Có lẽ vì lại đánh nhau. Thành ra chắc tôi phải chờ đến tối mai mới có được chút gì ấm vào bao tử.

BÀ MẸ CAN ĐÁM: Ông bếp, ông nói dối.

ĐẦU BẾP: Eilif có tới đây, nhưng lại phải đi ngay.

BÀ MẸ CAN ĐÁM: Nó có ghé đây à? Thế là chúng ta sẽ gặp nó trên đường hành quân. Bây giờ tôi phải đi theo quân ta. Trông nó thế nào?

ĐẦU BẾP: Như xưa.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Nó chẳng bao giờ thay đổi. Chiến tranh không cướp nổi con trai tôi được. Nó rất khôn. Ông phụ tôi thu vén chứ? *Bắt đầu gói ghém.* Nó có kể gì không? Nó vẫn quan hệ tốt với quan tư lệnh chứ? Nó có kể gì về những hành động oanh liệt của nó không?

ĐẦU BẾP *rầu rĩ*: Tôi nghe nói là cậu ấy có lập lại một việc.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Lát nữa hãy kể, bây giờ ta phải đi. *Kattrin xuất hiện.* Kattrin, hoà bình lại tiêu rồi. Ta lại tiếp tục đi. *Với đầu bếp*: Thế ông tính sao?

ĐẦU BẾP: Tôi định đi đầu quân.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi đề nghị... ông tuyên úy đâu rồi?

ĐẦU BẾP: Vào phố với Eilif.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ông Lamb, vậy thì ông đi với tôi một đoạn. Tôi cần được trợ giúp.

ĐẦU BẾP: Chuyện với Yvette...

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Nó chẳng làm xấu đi hình ảnh ông trong mắt tôi đâu. Ngược lại. Ở đâu có lửa, ở đấy có khói, người ta bảo thế mà. Vậy ông đi theo tụi tôi chứ?

ĐẦU BẾP: Tôi không từ chối.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Trung đoàn mười hai đã lên đường rồi đấy. Kéo cày xe thôi. Bánh mì đây. Ta phải đi vòng phía sau tới chỗ phe Luther. Có thể tối nay tôi được gặp thẳng Eilif rồi. Nó là đứa tôi thương nhất. Hoà bình mới một lúc đã lại tiếp tục đánh nhau. *Hát trong khi tay đầu bếp và Kattrin quàng dây kéo xe quanh người:*

Từ Ulm[87] cho tới Metz[88], từ Metz tới Mähren!

Bà mẹ can đảm luôn có mặt!

Chiến tranh sẽ nuôi những ai sống nhờ vào nó

Nó chỉ cần thuốc súng và đầu đạn chì.

Nhưng nó đâu thể chỉ sống với chì

Cũng không thể chỉ với thuốc súng, nó cũng cần người!

Thế thì các người phải mau tới trung đoàn trình diện đi

Kéo chiến tranh chết sớm! Tới ngay hôm nay đi!

Màn 9

Cuộc chiến tranh tôn giáo đã kéo dài mười sáu năm. Nước Đức bị thương vong hết quá nửa số dân. Những nạn dịch khủng khiếp lại giết thêm những gì còn sót lại sau bao cuộc tàn sát. Nạn đói hoành hành ở những vùng đất phồn thịnh trước đây. Chó sói đi rong trong những thành phố bị thiêu rụi. Mùa thu năm 1634 chúng ta gặp Bà mẹ can đảm ở vùng Fichtelgebirge[89] của Đức, bên con đường đại quân Thụy Điển kéo qua. Mùa đông năm ấy đến sớm và rất khắc nghiệt. Việc buôn bán gặp khó khăn, khiến họ chỉ còn cách ăn xin. Tay đầu bếp nhận được thư từ Utrecht[90] và chia tay.

Trước một ngôi nhà xứ đồ nát.

Một buổi sáng u ám đầu mùa đông. Gió giật từng cơn. Bà mẹ can đảm và tay đầu bếp mặc áo lông cừu sờn cũ, đứng cạnh chiếc xe thồ.

ĐẦU BẾP: Còn tối mù thế này, chưa ai thức cả đâu.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Nhưng đây là nhà xứ. Để kéo chuông thì ông mục sư phải bò ra khỏi giường. Rồi ông ăn tí xúp nóng cho ấm bụng chứ.

ĐẦU BẾP: Lấy đâu ra, khi mà cả làng cháy thành than hết như thế này.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Nhưng nhà có người ở, hồi nãy có tiếng chó sủa.

ĐẦU BẾP: Dù có xúp đi nữa thì ông ta cũng chẳng cho đâu.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Biết đâu, nếu mình hát...

ĐẦU BẾP: Tôi chán đến tận cổ rồi.

Chợt: Tôi nhận được một lá thư từ Utrecht báo tin mẹ tôi đã mất vì dịch tả và cái quán ăn nay thuộc về tôi. Thư đây nếu mình không tin. Dù nó không liên quan gì tới mình nhưng tôi vẫn đưa mình xem bà dì tôi viết gì về triển vọng đối đời của tôi.

BÀ MẸ CAN ĐẢM *đọc thư:* Anh Lamb này, tôi cũng mệt mỏi vì nay đây mai đó mãi rồi. Tôi thấy mình chẳng khác con chó nhà hàng thịt, bao nhiêu thịt khách xoi, còn mình đến khúc xương cũng không có. Tôi không còn gì để bán nữa mà người ta cũng chẳng có gì để mua. Ở một làng vùng Sachsen[91] có một người áo quần rách rưới muốn thuyết phục tôi đổi một Klafter[92] sách đóng gáy da lấy hai quả trứng, còn ở một làng vùng Württemberg thì người ta sẵn sàng đổi cây lấy một bịch nhỏ muối. Họ còn cây bừa làm gì nữa chứ? Chẳng có gì mọc nổi, ngoài những bụi gai. Ở một làng vùng Pommer nghe đâu dân làng đã ăn thịt trẻ con rồi và người ta bắt được cả các bà sơ đi ăn cướp.

ĐẦU BẾP: Thế giới diệt vong mất rồi.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Đôi khi tôi như thấy mình đi vào địa ngục với cái xe thồ, bán nhựa thông[93] hay là bay lên trời gạ bán thức ăn đi đường cho những linh hồn lạc lối. Giả thử tôi và mấy đứa con còn sống sót tìm được một nơi không bị ăn đạn từ tứ phía thì tôi muốn yên tĩnh nghỉ ngơi vài ba năm.

ĐẦU BẾP: Ta có thể mở cái quán ăn kia. Anna này, mình cân nhắc đi. Tối hôm qua tôi đã quyết

định là ngay hôm nay sẽ về lại Utrecht, dù mình có đi theo tôi hay không.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi phải nói với con Kattrin đã. Chuyện hơi quá đột ngột mà tôi không thích phải quyết định trong gió lạnh và bao tử lép kẹp thế này. Kattrin ơi! *Kattrin leo ra khỏi xe.* Kattrin, mẹ phải cho con biết. Ông bếp và mẹ định đi Utrecht. Ở đó ông thừa hưởng một quán ăn. Về đây thì con sẽ có một nơi ở ổn định và có thể làm quen với người này người kia. Đàn ông họ chuộng người chín chắn, chứ dung mạo không phải là thứ quyết định. Mẹ định thế đấy. Mẹ với ông bếp hợp nhau. Phải công nhận điều này: ông ấy có đầu óc làm ăn. Mẹ còn mình sẽ không còn phải lo đói nữa, nhất rồi, phải không nào? Và rồi con có giường nệm đàng hoàng, được quá, đúng không? Mình không thể cứ sống lang thang mãi trên đường, trên xá được. Con sẽ tàn tạ mất thôi. Mày đã đầy chầy rạn rồi đấy. Hoặc mình phải quyết định đi theo đoàn quân Thụy Điển, về hướng bắc, có lẽ họ đang ở phía kia. *Chỉ về phía tay trái.* Kattrin ạ, mẹ nghĩ là mình phải quyết định thôi.

ĐẦU BẾP: Anna này, tôi muốn nói chuyện riêng với mình.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Kattrin, vào trong xe đi.

Kattrin leo lên xe trở lại.

ĐẦU BẾP: Tôi phải cắt ngang cuộc nói chuyện của mình vì thấy mình đã hiểu nhầm. Tôi tưởng tôi không cần tự nói ra, vì đã quá rõ. Nhưng nếu không rõ thì tôi buộc phải nói để mình biết rằng không thể có chuyện mình đem Kattrin theo được. Tôi nghĩ là mình hiểu ý tôi.

Phía sau hai người Kattrin thò đầu ra lắng nghe.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Ý của anh là tôi phải bỏ con Kattrin lại à?

ĐẦU BẾP: Chứ mình tưởng gì? Cái quán đó chật chội lắm. Nào phải là thứ quán với ba quầy rượu đâu. Hai ta nai lưng làm thì tạm sống được, nhưng không đủ nuôi ba miệng ăn, dứt khoát không. Kattrin có thể cứ giữ cái xe này.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi lại cứ nghĩ ở Utrecht nó có thể tìm được một tấm chồng.

ĐẦU BẾP: Vớ vẩn! Làm sao nó có chồng cho nổi? Đã cầm lại còn thêm cái sẹo! Với ngần ấy tuổi ư?

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Nói khế chứ!

ĐẦU BẾP: Sự thật là sự thật, dù nói to hay khế. Đó cũng chính là một trong những lý do khiến tôi không thể chứa nó trong quán được. Khách đâu có thích lúc nào cũng thấy nó sờ sờ trước mắt. Mình không thể trách họ được.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Câm họng. Tôi đã bảo anh nhỏ mồm thôi.

ĐẦU BẾP: Có ánh đèn trong nhà xứ kia. Ta hát được rồi đấy.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Anh bếp này, làm sao nó có thể một mình kéo cái xe được? Nó sợ chiến tranh lắm. Nó chịu không nổi đâu. Nó đã mơ những giấc mơ kinh khủng biết bao! Tôi nghe nó rên rỉ trong đêm. Nhất là sau những trận đánh. Nó đã thấy gì trong những giấc mơ ấy, tôi không biết. Nó khổ vì thương người. Mới đây tôi lại thấy nó giấu một con nhím bị xe mình cán phải.

ĐẦU BẾP: Cái quán nhỏ lắm. *Gọi:* Thưa quý ông, cùng kẻ ăn người ở trong nhà! Chúng tôi xin được trình diễn bài ca về Salomon, Julius César và những bậc thánh nhân quá cố, dù bài hát

này không giúp gì được cho họ cả. Để quý vị thấy chúng tôi cũng là người lương thiện, chính vì thế chúng tôi vất vả mà vẫn không đủ sống, nhất là trong ngày đông tháng giá. *Họ hát:*

Quý vị đã từng thấy vua Salomon[94] sáng suốt

Quý vị biết ông đã trở thành gì.

Với ông hết thấy mọi điều đều sáng tỏ như ánh mặt trời

Nhưng ông nguyên rủa giờ phút mình chào đời

Vì nghiệm ra rằng tất cả đều vô nghĩa.

Vua Salomon vĩ đại và sáng suốt biết bao!

Xem kìa, ngày chưa qua, đêm chưa tới

Mà thế gian đã thấy hậu quả rồi:

Vì quá sáng suốt nên ông mới ra nông nổi!

Người không có đức tính này thật đáng ganh tị biết bao!

Mọi đức tính nói cho ngay đều nguy hiểm trên thế gian này, như bài hát hay ho này đã chứng minh, tốt nhất đừng nên có thì sẽ được một cuộc sống an nhàn và bảo đảm có bữa ăn sáng, cứ cho là món xúp nóng đi. Như tôi đây không có tí xúp nào, rất muốn được một bữa, tôi từng là lính, nhưng tính quả cảm của tôi có ích lợi gì đâu trong bấy nhiêu trận đánh, hoàn toàn không, tôi đói vẫn hoàn đói; lẽ ra tôi thà làm một thằng chết nhất, trốn chui trốn nhủi ở nhà lại hay hơn. Vì sao thế?

Quý vị từng biết rằng César[95] quả cảm

Quý vị biết ông đã ra sao.

Ông chễm chệ như một vị thần ngự trên bàn thờ

Để rồi bị giết, như quý vị đã biết

Lại chính vào lúc ông đạt tới đỉnh cao quyền lực.

Ông rú thất thanh: cả mày nữa sao, hỡi con nuôi của ta?

Xem kìa, ngày chưa qua, đêm chưa tới

Mà thế gian đã thấy hậu quả rồi:

Vì quá quả cảm nên ông mới ra nông nổi!

Người không có đức tính này thật đáng ganh tị biết bao!

Hạ giọng: Họ chẳng thèm nhìn ra. *Nói to:* Thưa quý ông, cùng kẻ ăn người ở trong nhà! Có thể quý vị sẽ bảo rằng ừ, dũng cảm mấy cũng chẳng nuôi được thân, hãy thử với lòng trung thực xem sao! Biết đâu mấy người sẽ được no hay ít ra cũng không đến nỗi hoàn toàn rỗng ruột.

Thế này thì sao?

Quý vị biết ông Sokrates[96] chính trực

Ông luôn nói ra sự thật:

Nhưng bọn chức trọng quyền cao chẳng những không biết ơn ông

Mà còn sẵn lòng ông nữa chứ

Chúng bắt ông uống chén thuốc độc.

Người con vĩ đại của nhân dân ngay thẳng chừng nào!

Xem kìa, ngày chưa qua, đêm chưa tới

Mà thế gian đã thấy hậu quả rồi:

Vì quá chính trực nên ông mới ra nông nổi!

Người không có đức tính này thật đáng ganh tị biết bao!

Vâng, vị tha là chia sẻ những gì mình có, nhưng nếu mình không có gì hết thì sao? Nhà từ thiện có lẽ cũng gặp khó khăn, dĩ nhiên rồi, vì cần phải có gì đó mới làm việc thiện được chứ. Phải, lòng vị tha là một đức tính hiểm hoai vì chẳng đem lại lợi lộc gì.

Thánh Martin[97], như quý vị biết

Không đành lòng khi thấy ai cùng quẫn.

Trời tuyết giá, thấy một người đàn ông nghèo

Ngài bèn xé đôi áo choàng, chia cho y một nửa

Thế là cả hai đều chết cóng.

Ngài không mong được trả công ở cõi trần!

Xem kìa, ngày chưa qua, đêm chưa tới

Mà thế gian đã thấy hậu quả rồi:

Vì quá vị tha nên ngài mới ra nông nổi!
Người không có đức tính này thật đáng ganh tị biết bao!
Chúng tôi đây cũng thế! Chúng tôi là những kẻ lương thiện, nương tựa vào nhau, không ăn cắp, không giết người, không đốt nhà! Có thể nói rằng chúng tôi càng ngày càng sa sút và bài hát đã được chứng thực qua hoàn cảnh chúng tôi. Xúp thì hiếm hoi, còn nếu chúng tôi làm khác đi, là đạo tặc hay kẻ giết người thì biết đâu chúng tôi được no say! Bởi tính tốt chẳng đem lại lợi lộc gì, không như thói hư tật xấu, thế giới là như thế đấy nhưng lẽ ra phải khác chứ!
Quý vị thấy chúng tôi đây những con người lương thiện
Tuân giữ mười điều răn.
Nhưng cho đến nay chẳng ích lợi gì.
Quý vị là những người ngồi bên lò ấm
Hãy giúp chúng tôi qua cơn cùng quẫn!
Chúng tôi từng kính Chúa xiết bao!
Xem kìa, ngày chưa qua, đêm chưa tới
Mà thế gian đã thấy hậu quả rồi:
Lòng kính Chúa đã khiến chúng tôi ra nông nổi!
Người không kính Chúa thật đáng ganh tị biết bao!

TIẾNG NÓI từ bên trên: Này mấy người kia! Lên đây! Có xúp bột mì cho mấy người đấy.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Anh Lamb à, tôi không nuốt nổi đâu. Tôi không bảo rằng những gì anh nói là sai, nhưng anh dứt khoát chưa? Mình rất hiểu nhau mà.

ĐẦU BẾP: Dứt khoát. Mình suy nghĩ đi.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Tôi không cần suy nghĩ gì nữa. Tôi không bỏ nó ở đây được.

ĐẦU BẾP: Quyết định của mình thật không đúng tí nào, nhưng tôi không làm khác được. Tôi không nhẫn tâm, nhưng phải cái quán nhỏ quá. Còn bây giờ ta phải lên trên kia thôi, kéo xôi hồng bỏng không, công ta hát trong trời lạnh thành công cốc mất.

BÀ MẸ CAN ĐẮM: Để tôi gọi Kattrin.

ĐẦU BẾP: Nên lấy gì mang về cho nó hơn. Cả ba chúng ta lên đó e người ta chết khiếp.

Kattrin leo xuống xe, mang một tay nải. Cô nhìn quanh xem hai người kia đi chưa, rồi cô vắt một cái quần cũ của tay đầu bếp và một cái váy của bà mẹ cạnh nhau lên bánh xe khiến dễ nhận thấy. Xong rồi cô đang định xách tay nải bỏ đi thì bà mẹ từ ngôi nhà trở về.

BÀ MẸ CAN ĐẮM *bưng một đĩa xúp*: Kattrin! Đứng lại! Kattrin! Mày định đi đâu với tay nải thế kia? Mày quần trí rồi à? *Lục tay nải*. Nó thu gói hết đồ lễ của nó vào đây! Mày đã nghe thấy rồi à? Mẹ đã bảo ông ấy rằng chuyện đi Utrecht với cái quán ăn là không được, mẹ con mình làm gì ở đó mới được chứ? Mày với mẹ, hai mẹ con mình không thích hợp với quán ăn. Còn chiến tranh thì còn bao nhiêu chuyện để mẹ con mình làm ăn. *Nhìn cái quần và cái váy*. Mày ngu quá. Nếu tao thấy mấy thứ này mà mày lại đi mất rồi, thì sao? *Kattrin muốn bỏ đi song bị mẹ giữ chặt lại*. Đừng nghĩ rằng vì mày nên mẹ mới cho ông ấy ra rìa. Vì cái xe, thế thôi. Tao chưa thể bỏ được cái xe quá đỗi quen thuộc, chứ không phải vì mày đâu, vì cái xe đấy. Mẹ con mình đi hướng khác, còn đồ đạc của ông bếp thì mình để ra cho tay ngu ngốc ấy dễ tìm. Leo lên xe, vút thêm mấy món khác xuống cạnh cái quần. Xong, ông ấy biến khỏi đời mẹ con mình, mẹ sẽ không còn để cho một người đàn ông nào khác xen vào nữa. Bây giờ hai mẹ con mình lại tiếp tục. Mùa đông rồi cũng sẽ qua thôi, như mọi mùa đông khác. Quàng dây kéo xe vào, có thể tuyết sẽ rơi đấy.

Hai mẹ con quàng dây, quay ngược xe lại rồi kéo đi. Khi quay lại, tay đầu bếp ngơ ngàng nhìn đồ

đặc của mình bị vút lẫn lóc.

Màn 10

Suốt năm 1635 bà mẹ can đảm và cô con gái Kattrin kéo xe trên những con đường liên tỉnh miền trung Đức, theo những đoàn quân càng ngày càng thảm hại hơn.
Đường liên tỉnh.

Bà mẹ can đảm và Kattrin kéo chiếc xe thồ. Họ đi qua nhà một nông dân, từ trong vắng ra tiếng hát.

TIẾNG HÁT:
Một gốc hồng
Trồng tháng ba
Giờ trổ hoa
Ngay giữa vườn
Xem sướng mắt
Không uổng công.
Ai có vườn
Thật hạnh phúc.

Khi tuyết rơi
Gió bắc thổi
Qua rừng thông
Mái rạ kín
Mong gì hơn.
Tháng ngày đông
Ai có nhà
Thật hạnh phúc.

Bà mẹ can đảm và Kattrin dừng bước lắng nghe rồi lại kéo xe đi tiếp.

Màn 11

Tháng giêng 1636. Quân phe hoàng đế Áo uy hiếp thành phố Halle[98] - thuộc phe Tin Lành. Hòn đá[99] bắt đầu nổi. Bà mẹ can đảm mất cô con gái, một mình tiếp tục kéo xe. Cuộc chiến tranh còn lâu mới kết thúc.

Chiếc xe thồ giờ đã tàn tạ đậu cạnh một nhà nông dân có mái rạ thật dày, tựa lưng vào vách đá. Lúc ấy về đêm. Từ trong lùm cây một viên hạ sỹ quan và ba người lính mặc giáp trụ tiến ra.

HẠ SỸ QUAN: Cấm không được làm ồn. Ai mở mồm la thì tụi bay cứ việc lấy giáo đâm cho ta.

NGƯỜI LÍNH THỨ NHẤT: Nhưng muốn có người hướng đạo thì ta phải gõ cửa gọi họ chứ.

HẠ SỸ QUAN: Gõ cửa không phải là tiếng ồn bất thường. Như con bò cái cạ vào vách chuồng thôi.

Lính gõ cửa nhà một nông dân. Người vợ ra mở cửa, bị lính bịt miệng. Hai tên lính xông vào trong nhà.

Có tiếng đàn ông phía bên trong: Chuyện gì thế?

Lính dẫn người nông phu và con trai ra.

HẠ SỸ QUAN *chỉ chiếc xe vì hắn thấy Kattrin vừa ló đầu ra*: Đằng kia còn một con nhỏ nữa. Một tên lính kéo cô ra. Còn ai ở đây nữa không?

VỢ CHỒNG NÔNG PHU: Đây là con trai chúng tôi. Còn cô này câm. Mẹ cô vào trong phố buôn hàng, vì nhiều người bán tổng bán tháo đi để chạy loạn. Hai mẹ con cô ta là những người đi theo lính để làm ăn, buôn bán.

HẠ SỸ QUAN: Ta cảnh cáo các người phải ngồi yên, chỉ một tiếng động nhỏ là ăn giáo vào sọ ngay, biết chưa? Ta cần một người dẫn đường vào trong phố. *Chỉ người nông phu trẻ*. Thằng kia, lại đây!

NGƯỜI NÔNG PHU TRẺ: Tôi chẳng đường biết.[100]

NGƯỜI LÍNH THỨ HAI *ngoác miệng cười*: Hắn chẳng đường biết.

NGƯỜI NÔNG PHU TRẺ: Tôi không phục vụ bọn Thiên Chúa giáo các người.

HẠ SỸ QUAN *với người lính thứ hai*: Cho nó một mũi giáo vào sườn!

NGƯỜI NÔNG PHU TRẺ *bị mũi giáo đe dọa, buộc phải quỳ gối*: Thà chết chứ tôi không dẫn đường.

NGƯỜI LÍNH THỨ NHẤT: Vó quít đầy đã có móng tay nhọn. *Tiến lại chuồng nuôi súc vật*. Hai bò cái, một bò đực. Nghe đây: nếu mày búống thì tao chém chết bò.

NGƯỜI NÔNG PHU TRẺ: Đừng giết bò!

VỢ NÔNG PHU *khóc lóc*: Xin ngài đội trưởng tha cho bò của chúng tôi, kéo chúng tôi chết đói

mất.

HẠ SỸ QUAN: Bò của mấy người sẽ phải chết nếu hấn vẫn ngoan cố.

NGƯỜI LÍNH THỨ NHẤT: Tôi giết con bò đực trước.

NGƯỜI NÔNG PHU TRẺ *hỏi người nông phu già*: Con có nên dẫn đường không? *Người vợ nông phu gật*. Tôi chịu dẫn đường.

VỢ NÔNG PHU: Đội ơn ngài đội trưởng đã tha cho chúng tôi, đời đời chúng tôi không dám quên, Amen.

Người nông phu già ngăn không cho vợ tiếp tục cảm ơn.

NGƯỜI LÍNH THỨ NHẤT: Tôi biết ngay là bọn này quý con bò đực hơn hết mọi thứ mà!

Được người nông phu trẻ dẫn đường, viên hạ sỹ quan và đám lính đi tiếp.

NGƯỜI NÔNG PHU: Tôi muốn biết chúng âm mưu gì. Nhất định là không tốt rồi.

VỢ NÔNG PHU: Có khi chúng chỉ là trinh sát thôi. Ông định làm gì?

NGƯỜI NÔNG PHU *kê thang vào mái nhà rồi leo lên*: Xem thử có phải chúng đơn lẻ không. *Đứng trên cao*: Các lùm cây trong cánh rừng động đây. Tôi thấy có gì đó cho tới tận chỗ khai thác đá. Ở trảng đầy lính mang giáp trụ. Một khẩu đại bác nữa. Dám tới hơn một trung đoàn. Xin Chúa đoái thương thành phố và tất cả những người dân trong đó.

VỢ NÔNG PHU: Thành phố có ánh đèn không?

NGƯỜI NÔNG PHU: Không. Giờ này thiên hạ còn ngủ mà. *Leo xuống*. Chúng mà đột nhập vào trong ấy thì chúng sẽ giết sạch.

VỢ NÔNG PHU: Lính canh sẽ phát hiện kịp thời chứ.

NGƯỜI NÔNG PHU: Tay lính canh trên tháp nơi sườn dốc chắc đã bị chúng giết rồi, nếu không hấn ta đã rúc tù và báo động.

VỢ NÔNG PHU: Giá ta đông người hơn...

NGƯỜI NÔNG PHU: Chỉ có bọn mình với cô câm ở đây thôi...

VỢ NÔNG PHU: Ông nghĩ ta không làm được gì hết à?

NGƯỜI NÔNG PHU: Không.

VỢ NÔNG PHU: Mà ta lại không thể nào chạy xuống đó được trong đêm tối thế này.

NGƯỜI NÔNG PHU: Suốt sườn dốc tới dưới kia đầy nhóc bọn chúng. Đến ra hiệu để báo động cũng không được.

VỢ NÔNG PHU: Ông có nghĩ rằng chúng cũng sẽ giết lũ ta trên này không?

NGƯỜI NÔNG PHU: Chắc chắn, ta đành bó tay thôi.

VỢ NÔNG PHU *với Kattrin*: Cầu nguyện đi, cô bé đáng thương, cầu nguyện đi! Chúng ta không làm được gì để ngăn chuyện máu đổ, thịt rơi. Cô không nói được nhưng cầu nguyện được. Không ai nghe được cô, nhưng Chúa nghe được. Tôi cùng cầu nguyện với cô. *Mọi người quì xuống, Kattrin quì sau lưng vợ chồng nông dân.* Lạy Cha chúng tôi ở trên trời, thấu lòng chúng con cầu nguyện, xin chớ để cho thành phố này phải chết với mọi người trong đó đang ngủ, họ không được biết gì cả. Xin đánh thức họ dậy, để họ chạy ra tường thành nhìn xem bọn chúng nó từ sườn dốc xuống, vượt bãi cỏ trong đêm tối tiến về phía thành phố với giáo và đại bác. *Lại nói với Kattrin*: Xin hãy che chở mẹ chúng tôi và khiến cho lính canh đừng có ngủ, mà thức, kéo quá muộn. Xin Chúa phù hộ cho cả em rể chúng tôi đang ở trong đó với bốn đứa con, xin đừng để chúng phải chết, chúng vô tội, chẳng biết gì hết. *Với Kattrin đang rên rỉ*: Một đứa chưa tới hai tuổi, đứa lớn nhất lên bảy. *Kattrin ngẩn ngơ đứng dậy.* Lạy Cha chúng tôi, xin thấu lòng chúng con, vì chỉ Chúa mới có thể giúp được thôi, chắc là chúng con sẽ chết mất, tại vì chúng con yếu, lại không có giáo, không có gì hết, cũng không dám nữa nên phó thác vào tay Chúa cùng với lũ bò và cả ngôi nhà, cả thành phố luôn, nó cũng ở trong tay Chúa trong khi quân địch thì người đông thế mạnh, đang ngay trước tường thành.

Kattrin lách ra xe mà không ai biết, cô lấy một vật gì đó, giấu dưới tạp dề rồi leo thang lên tận nóc chuồng bò.

Xin Chúa nghĩ tới lũ trẻ đang bị đe dọa, nhất là những đứa nhỏ nhất, những người già cả không đi lại được và mọi tạo vật của Người.

NGƯỜI NÔNG PHU: Và tha thứ cho tội lỗi của chúng con, giống như chúng con tha thứ cho những kẻ có lỗi với mình. Amen.

Kattrin ngồi trên nóc nhà, lôi chiếc trống dẫu dưới tạp dề ra, bắt đầu gõ.

VỢ NÔNG PHU: Lạy Chúa, nó làm gì thế?

NGƯỜI NÔNG PHU: Nó mất trí rồi!

VỢ NÔNG PHU: Lôi nó xuống, nhanh!
Người nông phu chạy lại cầu thang, nhưng Kattrin đã kéo thang lên nóc.
Nó hại chúng ta rồi.

NGƯỜI NÔNG PHU: Ngừng ngay cái trò đánh trống đi, con tàn tật kia!

VỢ NÔNG PHU: Nó làm cho đám lính của hoàng đế chú ý tới bọn ta!

NGƯỜI NÔNG PHU *tìm đá dưới đất*: Mày không im thì tao ném!

VỢ NÔNG PHU: Mày không tội nghiệp bọn ta sao? Mày không có tim à? Nếu chúng tới đây thì chết cả lũ! Chúng sẽ cắt tiết hết.

Kattrin nhìn sững về phía thành phố xa xa, tiếp tục đánh trống.

VỢ NÔNG PHU *nói với chồng*: Tôi đã bảo ông rồi mà, đừng để phường cầu bơ cầu bất đậu xe trong sân nhà. Bọn lính có cướp hết bò của mình thì chúng cũng mặc kệ mình thôi.

HẠ SỸ QUAN *chạy tới với đám lính và người nông phu trẻ*: Ta sẽ bằm vằm hết bọn bay!

VỢ NÔNG PHU: Bằm quan, chúng tôi vô tội, chúng tôi không chịu trách nhiệm. Á đã lén leo lên đấy. Á là người lạ, không phải người trong gia đình đâu ạ.

HẠ SỸ QUAN: Thang đâu?

NGƯỜI NÔNG PHU: Trên đó ạ.

HẠ SỸ QUAN *gọi lên*: Ta ra lệnh bỏ trống xuống!
Kattrin vẫn đánh trống tiếp tục.
Lũ bay thông đồng với nhau. Bay đừng hòng sống sót.

NGƯỜI NÔNG PHU: Bên cánh rừng kia có sẵn thông người ta đã đồn. Hay ta khuân về một cây để thọc cho nó xuống...

NGƯỜI LÍNH THỨ NHẤT *với hạ sỹ quan*: Xin được có một đề nghị. *Nói vào tai hạ sỹ quan. Tay này gật.* Nghe đây, bọn ta đề nghị việc này có lợi cho cô. Cứ xuống đi rồi cùng bọn ta đi liền tức thì vào phố. Cô chỉ cho bọn ta biết mẹ cô thì bà cụ sẽ được tha chết.

Kattrin tiếp tục đánh trống.

HẠ SỸ QUAN *thô bạo đẩy tay lính qua một bên*: Nó không tin lời mày. Mồm miệng mày như thế thì nó không tin là phải. *Gọi với lên*: Nếu ta hứa với cô thì sao nào? Ta là sỹ quan, trọng chữ tín. *Kattrin đánh trống mạnh hơn nữa.*
Không thiêng rồi.

NGƯỜI NÔNG PHU TRẺ: Bấm quan, ả không chỉ lo cho bà mẹ mà thôi đâu.

NGƯỜI LÍNH THỨ NHẤT: Không thể để lâu hơn nữa được. Cả thành phố sẽ nghe thấy mất.

HẠ SỸ QUAN: Chúng ta phải tìm cách gây ra tiếng động, át tiếng trống của nó mới được. Lấy gì để gây tiếng động bây giờ?

NGƯỜI LÍNH THỨ NHẤT: Nhưng chúng ta không được phép gây tiếng động mà.

HẠ SỸ QUAN: Tiếng động vô tội, tiếng động không sát máu thì được, đồ ngu.

NGƯỜI NÔNG PHU: Tôi có thể dùng rìu bổ củi.

HẠ SỸ QUAN: Được đấy, bổ đi. *Người nông phu lấy rìu bổ vào thân cây.* Bổ mạnh vào! Nửa! Bổ để mà cứu cái mạng mi đấy!

Kattrin lắng nghe tiếng bổ củi nên gõ trống nhỏ đi. Cô lo lắng nhìn quanh rồi lại tiếp tục gõ.

HẠ SỸ QUAN *với nông phu*: Mi bổ yếu quá. *Với người lính thứ nhất*: Mày bổ thêm một tay.

NGƯỜI NÔNG PHU: Nhưng tôi chỉ có một cái rìu thôi. *Ngừng bổ.*

HẠ SỸ QUAN: Thế thì ta phải đốt nhà. Phải xông khói nó.

NGƯỜI NÔNG PHU: Bấm ngài đội trưởng, vô ích. Nếu người trong thành phố thấy lửa thì họ sẽ biết hết.

Trong lúc đánh trống Kattrin vẫn lắng nghe. Rồi cô cất tiếng cười.

HẠ SỸ QUAN: Xem kìa, nó cười nhạo chúng ta. Ta chịu không nổi nữa. Ta phải bắn nó, cho dù sẽ lộ hết mọi chuyện. Đem súng tới đây!

Hai người lính chạy đi. Kattrin tiếp tục gõ trống.

VỢ NÔNG PHU: Bấm quan. Tôi có cách. Cái xe thồ của nó đậu phía bên kia. Nếu ta đập phá cái xe thì nó sẽ thôi ngay. Mẹ con nó không có gì khác ngoài cái xe ấy.

HẠ SỸ QUAN *với người nông phu trẻ*: Mi lại đập phá cái xe đi. *Gọi lên*: Nếu mày không chịu ngừng thì tụi ta sẽ đập nát xe của mày cho mà xem.
Người nông phu trẻ đập khẽ vài cái vào chiếc xe.

VỢ NÔNG PHU: Đừng đánh trống nữa, đồ súc sinh!

Kattrin dăm dăm nhìn chiếc xe một cách tuyệt vọng, miệng hắt ra những âm thanh ai oán, nhưng vẫn tiếp tục gõ trống.

HẠ SỸ QUAN: Mấy thằng lính khốn kiếp đâu rồi, sao mãi chưa đem súng tới?

NGƯỜI LÍNH THỨ NHẤT: Bọn người trong phố chắc vẫn chưa nghe thấy gì hết, nếu không ta đã nghe chúng nổ súng rồi.

HẠ SỸ QUAN *gọi lên*: Bọn chúng chẳng nghe thấy tiếng trống của mày đâu. Còn bây giờ bọn ta sẽ bắn mày. Lần cuối: ném trống xuống!

NGƯỜI NÔNG PHU TRẺ *bất chợt quăng thanh gươm đang dùng đập chiếc xe thồ*: Gõ tiếp đi! Kéo sẽ chết hết cả! Gõ tiếp đi! Gõ tiếp đi!

Tên lính quật y ngã xuống, dùng giáo đập túi bụi. Kattrin bật khóc, nhưng vẫn tiếp tục gõ trống.

VỢ NÔNG PHU: Đừng đánh vào lưng nó! Chúa ơi, mấy người đánh chết con tôi rồi!

Mấy tên lính khiêng súng chạy tới.

NGƯỜI LÍNH THỨ HAI: Thừa, ngài đại tá giận sùi bọt mép. Chúng ta sẽ phải ra trước toà án quân sự.

HẠ SỸ QUAN: Dừng súng! Dừng súng! *Gọi lên trong lúc lính gác súng lên chạc*: Lần cuối cùng: ngừng ngay tiếng trống!

Kattrin vừa khóc vừa cố hết sức gõ trống thật to.
Bắn!

Mấy tên lính nổ súng. Kattrin bị trúng đạn nhưng vẫn còn gõ thêm mấy tiếng nữa rồi mới từ từ gục xuống.

Thế là hết ồn nhé!

Nhưng tiếp theo ngay những tiếng trống cuối cùng của Kattrin là tiếng đại bác thành phố bắn ra. Xa xa có tiếng chuông nhà thờ rung inh ỏi lẫn với tiếng đại bác.

NGƯỜI LÍNH THỨ NHẤT: Thế là con nhỏ đạt được cái điều nó muốn rồi.

Màn 12

Tảng sáng. Có tiếng trống và tiếng sáo của đoàn quân dần xa.

Bà mẹ can đảm ngồi xổm bên xác con gái, bên chiếc xe thồ. Gia đình nông phu đứng cạnh.

NGƯỜI NÔNG PHU *hậm hực*: Bà phải đi ngay thôi. Chỉ còn một trung đoàn nữa phía sau. Một thân một mình thì bà không đi nổi đâu.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Có lẽ nó chỉ thiếp đi thôi. *Hát*:

Ấu ơ, ấu ơ
Cái gì sột soạt trong đồng rạ thế kia?
Trẻ con hàng xóm khóc lóc nỉ non
Còn các con tôi tươi vui.
Con hàng xóm áo quần rách tả tơi
Mà con quần lụa áo là
Cắt sửa từ áo khoác của thiên thần.

Con hàng xóm không có miếng ăn
Mà con được nguyên một ổ bánh to
Nếu bánh quá khô
Thì con chỉ cần bảo mẹ một tiếng

Ấu ơ, ấu ơ
Cái gì sột soạt trong đồng rạ thế kia?
Con trai ta đứa đã chết ở Ba Lan
Còn đứa kia không biết ở đâu.

Lẽ ra ông bà không nên cho con gái tôi biết về lũ con của em rể ông bà.

NGƯỜI NÔNG PHU: Nếu bà không vào thành phố để kiếm lời thì có lẽ đã chẳng ra nông nổi.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Bây giờ nó ngủ rồi.

VỢ NÔNG PHU: Ngủ đâu mà ngủ, bà phải thấy chứ, cô ấy chết rồi.

NGƯỜI NÔNG PHU: Còn bà phải dứt khoát lên đường thôi. Dọc đường có chó sói, mà bọn lính đi càn quét cướp bóc còn tệ hại hơn cả sói nữa.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Vâng.

Đi lại xe, lấy ra một tấm bạt phủ lên xác con.

VỢ NÔNG PHU: Bà còn người con nào khác nữa không, tìm tới đó mà ở?

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Có đấy, còn một thằng. Thằng Eilif.

NGƯỜI NÔNG PHU *trong khi Bà mẹ can đảm đẩy xác con*: Bà phải tìm cậu ấy thôi. Chúng tôi sẽ lo chôn cất con gái bà chu đáo. Bà cứ yên tâm.

BÀ MẸ CAN ĐẢM: Tôi gửi ông bà tiền để chi phí. *Đặt tiền vào tay người nông phu. Ông ta và con trai bắt tay bà mẹ can đảm rồi khiêng xác Katrin đi.*

VỢ NÔNG PHU *cũng bắt tay và cúi chào. Vừa quay đi vừa nói*: Bà phải gấp gáp lên!

BÀ MẸ CAN ĐẢM *trông xe vào người*: Hy vọng một mình tôi kéo nổi. Chắc được thôi vì trong xe không còn mấy hàng nữa. Tôi nhất định sẽ lại làm ăn buôn bán được!

Một trung đoàn khác từ phía sau kéo qua trong tiếng kèn trống.

BÀ MẸ CAN ĐẢM *kéo xe*: Cho tôi theo với! *Có tiếng hát vẳng từ phía sau hậu trường*:

Ca rằng:

Cuộc chiến tranh triền miên

Mang đến cả may lẫn rủi.

Kéo dài cả trăm năm

Dân đen chỉ toàn mất mát.

Miếng ăn trông thấy mà kinh, áo quần thì rách nát!

Lương lậu thì bị trung đoàn lấy phăng hết nửa.

Song biết đâu lại chẳng xảy ra phép lạ:

Chiến dịch còn chưa kết thúc mà!

Mùa xuân đến rồi. Dậy đi thôi, hơi gió đồ Cơ đốc!

Tuyết đã tan rồi! Người chết yên nghỉ!

Kẻ nào còn sống

Hãy chuẩn bị lên đường.

HẾT

[1] Mọi chú thích là của người dịch; những đoạn trong ngoặc vuông [...] là do người dịch thêm vào cho rõ ý - LCC.

Phần này không có trong vở kịch; người dịch thêm vào hầu giúp bạn đọc biết qua về bối cảnh lịch sử của nó.

[2] Böhmen: một vùng hiện nay thuộc Tiệp.

[3] Habsburg: một dòng họ rất lớn ở Áo, thủ lĩnh phe Thiên chúa giáo, đã chi phối lịch sử châu Âu từ thế kỉ 11 cho đến đầu thế kỉ 20. Nhiều nhân vật của dòng họ này là hoàng đế hoặc vua của nhiều nước châu Âu.

[4] Thủ đô nước Séc hiện nay.

[5] Bấy giờ nước Đức gồm rất nhiều tiểu quốc, đứng đầu là các lãnh chúa. Vua Đức, được các lãnh chúa bầu, không có thực quyền, nghĩa là không mạnh bằng Thụy Điển. Bởi vậy thời bấy giờ câu "quân Thụy Điển tới rồi" đã gây kinh hoàng trong dân Đức không khác câu "quân Nga tới rồi" trong thế chiến thứ hai.

[6] Pommern: một vùng ở đông bắc Đức.

[7] Magdeburg: một thành phố lớn ở Đông Đức.

[8] Bá tước Tilly, một danh tướng của phe Thiên Chúa giáo.

[9] München : thủ phủ bang Bayern (Bavaria) hiện nay, trung tâm công nghiệp và văn hoá vùng đông nam Đức.

[10] Một vùng ở Lettland ngày nay.

[11] Dalarne: một vùng ở Thụy Điển.

[12] Bá tước Oxenstjerna (1583 - 1654), tể tướng Thụy Điển (từ 1612), nhiếp chính sau khi vua Thụy Điển Gustav Adolf tử trận (1632).

[13] Nguyên văn: bà mẹ can đảm mất một người con trai [vì nó trốn mẹ đăng lính].

[14] Cơ: một đội quân với khoảng 300 đến 400 lính.

- [15] Tam dịch "Maultrommel": một loại đàn ngậm ở miệng, dùng ngón tay gảy.
- [16] Lời chào cho thấy lúc này là buổi sáng.
- [17] Vào thế kỉ 17 Phần Lan thuộc Thụy Điển.
- [18] Riga: thủ đô Lettland bây giờ.
- [19] Altötting: một thành phố cổ, nơi hành hương nổi tiếng ở Bayern (Bavaria).
- [20] Mähren: bây giờ thuộc Áo, nay thuộc Séc.
- [21] Für die Katz sein: hoài công, công toi.
- [22] Gulden: một loại tiền kềm thời bấy giờ.
- [23] "Jemanden auf den Arm nehmen" nghĩa thường hiểu (bóng) là "giỡn mặt ai đó" (như viên đội nói), song Bà mẹ can đảm, do thất học, lại hiểu theo nghĩa đen: "bồng, ẵm, nâng" nên mới yêu cầu viên đội "ăn nói cho nghiêm chỉnh" trước mặt lũ con bà.
- [24] Trong cái tên Schweizerkas có chữ "Schweizer", nghĩa là người (đàn ông/con trai) Thụy Sĩ.
- [25] Nhiều nhà bình giảng cho rằng việc cho mỗi đứa con của bà mẹ can đảm một ông bố khác chủng tộc là sự đả kích của Brecht đối với chính sách "thuần chủng" của Hitler.
- [26] Bamberg: một thành phố cổ ở Bayern, nay là một bang lớn ở đông nam Đức.
- [27] Ochs: bò đực thiến. Jakob và Esau là hai anh em (Cựu ước, sách Moses).
- [28] Nguyên văn: "Nào, ta đi câu, người câu nói với con giun".
- [29] Ý nói: bà mẹ can đảm chỉ biết kiếm lợi qua chiến tranh mà không chịu "đóng góp" con mình ... vào đó!
- [30] Kreuz: vạch chữ thập; cũng có nghĩa thánh giá (đóng đinh Chúa Jesus).
- [31] 1 Unze bằng khoảng 30g (xưa).
- [32] Vua Thụy Điển Gustav Adolf.
- [33] Nguyên văn: Tôi là đứa trẻ bị phồng.
- [34] Một Gulden bằng 240 Heller.
- [35] Nguyên văn: đói đến da nứt vì khô khốc.
- [36] Julius César (100 - 44 trước CN): nhà chính trị và quân sự La Mã nổi tiếng.
- [37] Herkules: á thần, con của Zeus và nữ thần Alkmene, tượng trưng cho người có sức khoẻ phi thường.
- [38] Bà mẹ "thất học": thay vì "gelehrt" (đã dạy bảo) bà mẹ lại nói thành "gelernt" (đã học).
- [39] Flandern: một vùng rộng lớn bao gồm phía bắc nước Pháp, Pas de Calais, tỉnh Flandern của Bỉ và tỉnh Seeland của Hà Lan.
- [40] Geviert: khu đất hình vuông.
- [41] Thật ra là quan hệ nam nữ giữa lính chiếm đóng và đàn bà con gái sở tại.
- [42] Vua Thụy Điển Gustav Adolf, đứng đầu phe Tin lành.
- [43] Brecht ám chỉ việc Đức quốc xã tấn công Ba Lan năm 1939, gây ra Thế chiến thứ hai, nhưng lại trút trách nhiệm lên nước láng giềng này.
- [44] Hoàng đế Áo Ferdinand II thuộc dòng họ Habsburg, đứng đầu phe Thiên Chúa giáo.
- [45] Courage (tiếng Pháp): can đảm. Chúng tôi giữ nguyên như trong bản tiếng Đức.
- [46] Chúa ơi (tiếng Ba Lan).
- [47] Hình vẽ quỷ sứ thường có hai sừng, thậm chí có cả đuôi.
- [48] Một vùng ở Letland ngày nay, đầu thế kỉ 17 thuộc Thụy Điển.
- [49] Thay vì dịch "Quần của người theo đạo Tin lành bán mặc cũng ẵm vậy" chúng tôi giữ nguyên cách nói như nguyên bản để bạn đọc thưởng thức.
- [50] Luther: chỉ người theo đạo Tin Lành. Nguyên vì Martin Luther (1483 - 1546) là người đã đấu tranh không khoan nhượng và bền bỉ cho công cuộc cải cách tôn giáo ở Đức. Sau khi ông mất, đạo Tin lành được thành lập.
- [51] Ý nói theo đạo Tin lành.
- [52] Pontius Pilatus, tổng trấn La Mã ở Judéa (Do Thái xưa) là kẻ đã ra lệnh đóng đinh Chúa Jesus trên thập tự giá.
- [53] Herodes: vua xứ Galilê, dưới sự bảo hộ của La Mã.
- Tích Chúa Jesus bị đóng đinh trong bài hát này chép trong Tân ước, Matthäus 27:14 - 54 và Lukas 23:1 - 38.
- [54] Không phải "giờ" như chúng ta quen.

[55] Chúa Jesus bị tố cáo đã xưng là “vua dân Do Thái”, nên Pontius bắt đội vương miện bằng gai, vừa là nhục hình, vừa để nhạo báng. Pontius còn cho đóng trên thập tự giá 4 chữ INRI, viết tắt nghĩa là: “Jesus ở Nazareth, vua dân Do Thái”.

[56] Kinh thánh cũng có bản chép là “giẫm”.

[57] Chéri (tiếng Pháp): cung.

[58] Fähnrich: thời trung cổ, trong các đạo quân luôn có một người lính gan dạ được giao nhiệm vụ vác cờ đi cạnh viên chỉ huy. Song Fähnrich cũng có thể là một “chuẩn úy”. Ở đây tạm dùng nghĩa “vác cờ”.

[59] Đầu hàng số phận.

[60] Bouque la Madonne (tiếng Pháp): một câu chửi tục.

[61] Häuslertochter: con gái người lãnh lương công nhật, có được mảnh đất con con.

[62] Suppe ohne Haare: xúp không vương tóc. Nghĩa bóng thường hiểu: (làm) việc gì đó không ai chê trách được chút nào.

[63] Ngạn ngữ Đức có câu: “Der Mensch denkt, Gott lenkt” nghĩa cũng như “mưu sự tại nhân, thành sự tại thiên”. Brecht đã tài tình thay dấu phẩy bằng dấu hai chấm “Der Mensch denkt: Gott lenkt” làm thay đổi hẳn nghĩa, thành “Người ta tưởng rằng: Chúa đã an bài”, nhưng “làm gì có chuyện ấy!”

[64] Sich nach der Decke strecken: lạng sức.

[65] Xin xem chú thích về những địa danh và tên người ở phần “Sơ lược bối cảnh lịch sử”.

[66] Pschagreff: một tiếng chửi Ba Lan, tạm dịch là “đồ mặc dịch”.

[67] Ingolstadt: nay là một thành phố công nghiệp quan trọng ở bang Bayern (nam Đức).

[68] Ý nói các nhà thờ Tin lành.

[69] Xem “Sơ lược bối cảnh lịch sử”.

[70] Nhiều loại pho mát có đầy những lỗ to bằng đầu ngón tay - như tổ ong, hình thành do bọt không khí trong quá trình chế biến. Ý câu này là: một câu hỏi ngớ ngẩn, đã chiến tranh thì hòa bình thế nào được.

[71] Một nhân vật tiểu thuyết nổi tiếng trắng hoa.

[72] Đơn vị tiền Đức, cho tới thế kỷ 18

[73] Lützen: gần Leipzig - một thành phố lớn ở đông Đức ngày nay.

[74] Với Bà mẹ can đảm thì hoà bình là tai hoạ nên mới “nổ ra” (ausbrechen)!

[75] Quần áo màu xám là trình trọng, để đi nhà thờ.

[76] Bảy giờ Tin lành bị coi là phản Chúa (Antichrist)!

[77] Nguyên văn: hòa bình làm tôi gầy cổ.

[78] Thành ngữ “Haare auf die Zähne haben” nghĩa là “người mồm miệng nanh nọc”, song - vì thất học - bà mẹ can đảm lại hiểu theo nghĩa đen: “tóc dính răng”.

[79] Nguyên văn: với rễ cây và da giày.

[80] Ý nói: những kẻ muốn trục lợi qua chiến tranh hãy coi chừng, vì chính mình cũng có thể bị liên lụy - Năm 1953, khi vở kịch được trình diễn ở Copenhagen (thủ đô Đan Mạch), Brecht đã viết trên một tờ báo Đan Mạch rằng khi soạn vở kịch, ông muốn qua câu châm ngôn này cảnh giác các nước Bắc Âu trước khuynh hướng hòa hoãn với Hitler để trục lợi. Quả nhiên, năm 1939 Đan Mạch kí hiệp ước không xâm phạm với Đức quốc xã, nhưng chưa đầy một năm sau Đức chiếm Đan Mạch mà không hề tuyên chiến.

[81] Cũng có nghĩa sa đoạ.

[82] Xỏ xiên rằng tay đầu bếp bất lịch sự!

[83] Có lẽ tương tự câu: “Lưới trời lồng lộng” của ta.

[84] Theo đạo Cơ đốc: loài người mang tội tổ tông, vì tổ tiên (Adam và Eva) đã cãi lời Chúa Trời ăn trái cấm!

[85] Củ cải vàng: cà rốt (cách gọi của người miền nam nước Đức).

[86] Có một thứ bắp cải màu tím - không phải đỏ!

[87] Ulm: một thành phố công nghiệp lớn ở nam Đức hiện nay.

[88] Metz: một thành phố lớn ở đông bắc nước Pháp.

[89] Fichtelgebirge: vùng núi ở đông bắc bang Bayern.

[90] Utrecht: một thành phố lớn ở Hòa Lan.

[91] Sachsen, Württemberg, Pommern là ba vùng ở trung, tây nam và đông bắc Đức.

[92] Klafter: đơn vị đo lường xưa, bằng khoảng một vòng tay ôm.

[93] Dùng để đốt lò... luyện ngục.

[94] Salomon: theo Kinh thánh là vua Do Thái (970 - 930 tr. CN), nổi tiếng sáng suốt.

[95] César (100 - 44 tr. CN) nhà chính trị và quân sự cổ La Mã nổi tiếng, bị ám sát. Trong số những kẻ chủ mưu có cả Brutus, con nuôi của César.

[96] Sokrates (470 - 359 tr. CN): triết gia bậc thầy cổ Hy Lạp [tiểu quốc Athen], bị những kẻ ganh ghét vu cáo đã “mê hoặc thanh niên” và “vô thần vô thánh” và bị kết án tử hình. Ông có thể thoát chết nếu chịu “biệt xứ”, nhưng ông đã khước từ và hiên ngang uống thuốc độc.

[97] Thánh Martin (316 - 397): giám mục Tours.

[98] Halle: một thành phố công nghiệp khá lớn ở đông Đức hiện nay.

[99] Tức là Kattrin (xem thêm Màn 3).

[100] Thay vì “tôi chẳng biết đường” anh chàng sợ quá, nói sai văn phạm thành “tôi chẳng đường biết” [nên bị tên lính nhạo]

Chia sẻ ebook : <http://downloadsachmienphi.com/>
Tham gia cộng đồng chia sẻ sách :
Fanpage : <https://www.facebook.com/downloadsachfree>
Cộng đồng Google : <http://bit.ly/downloadsach>